

БЕЛАРУСКІ
ДЗІЦЯЧЫ
ВАЛЬКЛОР

БЕЛАРУСКІ
ДЗІЦЯЧЫ
ФАЛЬКЛОР

Традыцыйныя запісы,
апрацоўкі і аўтарскія творы

МІНСК «БЕЛАРУСЬ» 1994

Зборнік уключае некалькі раздзелаў, дзе прадстаўлены амаль усе жанры беларускага музычнага фальклору для дзяцей.

У першы раздзел уваходзяць калыханкі, лічылкі, дражнілкі, жартоўныя песні. Апрацоўкі народных песень выкананы выдатнымі беларускімі кампазітарамі М. Чуркіным, М. Аладавым, Р. Пукстам, С. Палонскім, А. Туранковым і іншымі. Арыгінальныя аўтарскія творы напісаны на фальклорнай аснове.

Тут ёсць старонка аркестранта і харэографа, а таксама раздзел, які ўключае гульні, народныя казкі, загадкі, прымаўкі, прыказкі.

Адрасуецца выхавацелям дзіцячых садоў і агульнаадукацыйных школ, кіраўнікам дзіцячай мастацкай самадзейнасці.

Складальнікі: А. М. Аляхновіч, **М. В. Рахчэў**,
А. С. Фядосік, У. Д. Каструлёў

Датушчана Міністэрствам народнай адукацыі Рэспублікі Беларусь у якасці метадычнага дапаможніка для музычных кіраўнікоў і выхавацеляў дзіцячых дашкольных устаноў

5209000000 — 010
Д _____ 66—92
М 301(03)—94

© Складанне. А. М. Аляхновіч,
М. В. Рахчэў, А. С. Фядосік,
У. Д. Каструлёў, 1994

ВУСНА-ПАЭТЫЧНАЯ НАРОДНАЯ ТВОРЧАСЦЬ

З сёвай старажытнасці, калі людзі вялі яшчэ першабытны спосаб жыцця, бярэ пачатак вусная паэзія народа. Яна развівалася, удасканалывалася, адлюстроўвала рэчаіснасць і мары чалавека, задавальняла духоўныя запатрабаванні розных пакаленняў і слаёў грамадства. Асабліва важнай была паэтычная творчасць для працоўных у дакастрычніцкія часы, калі большасць народа была непісьменнай, і яна па сутнасці замяняла літаратуру. Фальклорныя творы адлюстроўвалі жыццё, настроі, думкі і спадзяванні шырокіх мас, былі выразнікам іх сацыяльных, маральна-этычных, эстэтычна-мастацкіх поглядаў. І ў наш час гэтыя творы з'яўляюцца не толькі каштоўнай спадчынай, але і важнай часткай сучаснай духоўнай культуры, таму што многія з іх актыўна жывуць у народзе, адпавядаюць яго густам, прыносяць мастацкую асалоду.

З маленства людзі захапляюцца дзівосным светам народнай песні і казкі. З песні-калыханкі маці пачынаецца іх знаёмства з фальклорам, цікавасць да яго паступова пашыраецца. Дзеці патрабуюць казак, загадак, гульніў, у час якіх выкарыстоўваюць лічылкі, дразнілкі, скарагаворкі і іншыя жанры вуснай паэзіі. Не зніжаецца цікавасць да фальклору і ў вучнёўскія гады.

Што ж вабіць дзяцей?

Перш за ўсё незвычайнасць зместу фальклору. У дзіцячых песнях актыўнымі дзеючымі вобразамі паўстаюць кот, сабачка, верабейка, сарока, якім надаюцца чалавечыя здольнасці. Яшчэ ў большай ступені персаніфікацыя характэрна для казак пра жывёл. Па сутнасці і ў жывёльным эпасе адлюстроўваюцца ўзаемаадносінны людзей. Дзеці вучацца распазнаваць добро і зло, праўду і крыўду, справядлівасць і жорсткасць на яркіх вобразах, увасобленых і ў жывёлах, і ў людзях, і ў розных пачварах, страшыдлах чарадзейных казак, а таксама ў сутыкненнях паміж прыгнечанымі і прыгнятальнікамі ў бытавых казках. Народ заўсёды спачуваў бедным і слабым, несправядліва пакрыўджаным. І гэта адбілася ў фальклорных творах: як правіла, у сутычках перамагаюць слабейшыя, але сумленныя героі, караюцца жорсткія крыўдзіцелі, прыгнятальнікі. Барацьбітам з антычалавечымі сіламі дапамагаюць цудоўныя памочнікі, дзівосныя рэчы (у чарадзейных казках). Часам жа героям бытавых казак удаецца пакараць ворагаў дзякуючы сваёй мудрасці, кемлівасці, спрытнасці.

Не менш важнымі для народа былі песні. Яны не проста спадарожнічалі чалавеку ад маленства і да глыбокай старасці, але і выконвалі пэўныя функцыі. Песні ўваходзілі ў абрады і звычаі, якія ствараліся народам і станавіліся традыцыйнымі перш за ўсё ў паўсядзённым жыцці. Чалавек верыў у існаванне звышнатуральных сіл, адны з якіх спрыяюць чалавеку, другія — шкодзяць. Каб дабіцца іх прыхільнасці, выконвалася шмат абрадаў.

Яшчэ з зімы сяляне клапаціліся аб будучым ураджай. На каляды гурты моладзі абходзілі двары, хаты, нярэдка апраналі маскі казы, мядзведзя, каня, жорава, пелі песні, танцавалі. У прывітальных песнях велічаліся гаспадары, іх падвор'е. Хоць на самай

справе ў гаспадарцы была старэнькая пахілая хатка, худая кароўка, слабенькі конік, але ў песнях селянін маляваўся заможным панам з палацам, у якім усё зіхаціць у срэбры і золаце, з хлявамі, напоўненымі вялікімі статкамі кароў, коней, авечак, з бяскрайнімі палямі жыта. А калі танцавала каза, выказвалася прамое заклінанне ўраджаю:

Дзе каза хвастом,
Там жыта кустом.
Дзе каза нагой,
Там жыта капой.

Людзі спадзяваліся такім чынам пасадзейнічаць ураджаю на палях і павелічэнню жывёлы ў хлявах. Сельскагаспадарчымі клопатамі прасякнуты і разнастайныя веснавыя песні. Каб паскорыць прыход цяпла, дзеці, моладзь падымаліся на ўзгоркі або на дахі будынкаў і гукалі вясну, спявалі песні, у якіх імкнуліся «красную вясну загукаць», а «лютую зіму замыкаць». Заклікаючы вясну, спевакі і спявачкі прасілі Бога, у якога верылі, каб ён радзіў жыта і пшаніцу «на полі капамі, у гумне стагамі», «на таку ўмалотна», «у засеках спорна», «у млыне ўмолна», «у дзяжы падыходна», «у печы ўзросна», «на стале ўкройна».

Каб спрыяць ураджаю, пладавітасці і здароўю хатняй жывёлы, выконвалася нямала розных абрадаў. Адзін з іх — абход двароў, які і на каляды, валачобнікаў, якія хадзілі ад хаты да хаты, велічалі ў песнях гаспадара, гаспадыню, іх сыноў і дачок, зычылі ім здароўя, шчасця, багацця, ураджаю на палях, прыплоду жывёлы ў хлявах. Гурт валачобнікаў складаўся з некалькіх чалавек з пэўнымі абавязкамі. Сярод іх былі: пачынальнік, падхопнікі, асвісты (падсвітваў у час спявання), музыкі, які суправаджаў песні іграй на гармоніку, скрыпцы або дудцы, механоша (сабіраў падарункі), спевакі. Сяляне прыхільна сустракалі валачобнікаў, запрашалі ў двор або ў хату, частавалі, шчодро адорвалі, з цікавасцю ставіліся да іх песень і абрадаў.

Існавалі звычаі першага выгану на пашу жывёлы, папярэджання іх захворванняў і інш.

З летніх абрадаў і святкаванняў асабліва цікавым было Купалле. У ноч на 7 ліпеня моладзь раскладвала на ўзгорку вялікае вогнішча, у якое зносілі розны хлам, ставілі жэрдку, на ёй замацоўвалі кола. Вакол вогнішча хлопцы і дзяўчаты танцавалі, потым пераскоквалі касцёр, хадзілі на рэчку, кідалі вянкi, гадалі. У лесе і на полі збіралі лекавыя зёлкі, шукалі папараць-кветку, якая, паводле легенды, нібы дапамагае знайсці скарб.

Можна нагадаць абрадавыя магічныя дзеянні, якія, на думку сялян, павінны былі аберагаць кароў ад злых сіл, здольных псаваць малако, насылаць хваробы.

Вартасць чалавека вызначалі перш за ўсё па яго адносінах да працы. Працавітасць усаўлялі ва ўсіх народных творах, ганьбілі гультайства, няздатнасць, абьякавасць да гаспадаркі. З асаблівай яркасцю адлюстравалася стаўленне сялян да важнейшага этапу ў земляробчай працы ў жніўных песнях. Шматлікімі абрадамі пачыналіся зажынкi, вялося жніво і завяршаліся дажынкi. І ўсе яны суправаджаліся спецыяльнымі песнямі. У іх адлюстраваліся і

сацыяльныя матывы: бязмерна цяжкая праца ад цямна да цямна на панскім полі, прымусовая работа жнеек, здзекі панскіх прыганятых, свякрухі і свёкра ў сям'і і г. д.

Народная паэзія выразна асвятляла гаспадарчыя клопаты селяніна ва ўсіх цыклах земляробчага календара.

Надзвычайнай разнастайнасцю тэматычнага зместу і багаццем паэтыкі вызначаліся сямейна-абрадавыя песні: радзінныя, вясельныя, а таксама пахавальныя галашэнні. Радзінныя абрады павінны былі садзейнічаць шчаслівай долі нованароджанага чалавека. У велічальных песнях, якія выконваліся ў час сямейных урачыстасцей, славіліся маці, бабка, хрышчоная маці і бацька. Вясёлы настрой удзельнікаў хрэсьбінага застоля падтрымліваўся шматлікімі жартоўнымі песнямі. Радзінная паэзія адносна добра захавалася ў беларусаў і таксама вызначае нацыянальную спецыфіку іх паэтычнай творчасці.

Асабліва багатай па тэматыцы і мастацкіх якасцях з'яўляецца беларуская вясельная паэзія, якая адлюстравала ўсе этапы вяселля, раскрыла розныя формы шлюбу, існаваўшыя ў далёкім мінулым.

У дакастрычніцкі час шлюб часта браўся безумважна да пачуццяў хлопца і дзяўчыны. Адсюль і скаргі на цяжкасці жыцця з нялюбым мужам, што гучаць у многіх вясельных песнях. У тых жа песнях, якія адлюстроўваюць шлюб па волі маладых, раскрываюцца глыбокія пачуцці жаніха і нявесты. У шматлікіх песнях розных этапаў вяселля ярка адлюстраваліся гаспадарчыя клопаты селяніна, перспектыва будучага жыцця маладых.

Прыгожа маляваліся ў вясельных песнях вобразы жаніха і нявесты. Дзяўчына ганарыцца сваім жаніхом, які ў адной песні «ззяе, як сонца». Дзяўчына «бела, румяна», скорая «на хадню», працавітая, усё ўмее рабіць. Трапнымі словамі абмалёўваецца хараство нявесты, яе прастата, сціпласць, мудрасць.

Душэўны стан дзяўчыны, якой нялёгка расставацца з роднай сям'ёй і пайсці жыць да людзей, дзе самым блізкім чалавекам з'яўляецца толькі муж, але залежны ад сваіх бацькоў, даволі выразна раскрываецца з дапамогай разнастайных выяўленча-мастацкіх сродкаў. Сярод іх самым распаўсюджаным з'яўляецца народная сімволіка. Напрыклад, каліна сімвалізавала вернасць у каханні, цноту дзяўчыны, яе духоўнае хараство. Часам яна ж азначала і сумны настрой, гора. У песні «Загарэлася каліна» перадаецца сумны настрой нявесты, якая прадчувае непазбежнае расставанне з маці.

Каліна гарыць чырванню «перад зорынкай стоячы», сімвалізуе любоўны агонь, каханне дзяўчыны, іскры якога яшчэ больш разгарэліся ў час вяселля. У вясельных песнях сімваламі паўстаюць бяроза, рабіна, явар, ядліна і іншыя дрэвы. Рабіна і ядліна сімвалізуюць няшчасце, бяду. Сасна, явар — удачу. У якасці такіх жа мастацкіх сродкаў выступаюць у песнях і птушкі: сокал, галубы, перапёлкі і іншыя. У іх лёгка ўгадваюцца жаніх, нявеста, сваты, дружкі, маці, бацька.

У сямейна-абрадавай паэзіі асобае месца займалі хаўтурныя галашэнні — імправізацыйныя народныя творы, якія ўваходзілі ў пахавальныя абрады. У галашэннях адлюстроўваліся не толькі

адносіны да нябожчыка, але і ўяўленні старажытных людзей аб замагільным жыцці, раскрываліся ўзаемаадносіны ў сям'і і грамадстве. Жонка, развітваючыся з памёршым мужам, горка наракала, што ён пакінуў яе адну з малымі дзеткамі, задавала шмат пранікнёных, эмацыянальна насычаных пытанняў: «Калі ж ты ка мне ў госці прыйдзеш? А ці зімовай парой, а ці летняй?» У зваротах да нябожчыка адчуваецца боль цяжкай страты: «А мой гаспадарочак, а мой яварочак»; «Дружочак мой, галубочак»; «А мой раднюсенькі, а мой мілюсенькі».

Выкарыстоўвалася нямала трапных эпітэтаў, метафар, параўнанняў, іншасказанняў. У галашэннях маці па дзіцяці глыбокая горыч страты асабліва выразна выяўляецца ў эпітэтах, якімі яна надзяляе памёршага: «А дзетачка маё маленька», «Сыночак міленькі, дубочак зялёненькі», «Дачушка мая, зязюлечка мая», «Мая пралесачка», «Лісточак мой зялёненькі, цвяточак мой чырвоненькі».

Галашэнні бытавалі і ў час Вялікай Айчыннай вайны, выкарыстоўваюцца яны і ў наш час.

Такім чынам, сямейна-абрадавая паэзія ўвасабляла сацыяльнае і прыватнае жыццё чалавека, яго паўсядзённыя клопаты, быт, узаемаадносіны з блізкімі людзьмі.

Вусна-паэтычная творчасць не з'яўляецца нязменнай, яна своеасабліва спадарожнічае гісторыі. Таму многія творы трансфармуюцца, змяняюцца, дастасоўваюцца да новых умоў, адлюстроўваюць рэчаіснасць той эпохі, у якую яны бытуюць, задавальняюць эстэтычна-мастацкія запатрабаванні людзей, іх ідэалы.

А. С. Фядосік

БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНАЯ ТВОРЧАСЦЬ У ДАШКОЛЬНЫМ ВЫХАВАННІ

Народная творчасць. Цяжка знайсці больш каштоўны матэрыял для развіцця мастацкіх здольнасцей дзяцей, чым беларускія казкі, песні, гульні, прадметы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Дзякуючы ім дзеці пачынаюць разумець прыгажосць беларускага арнаменту, незвычайны каларыт народных песень, характава карагода. Пад уздзеяннем фальклору іх малюнкі, песні, танцы, апавяданні становяцца выразнымі і вобразнымі.

Захапленне народнай творчасцю стварае ўмовы для праяўлення ў дзяцей творчага пачатку. Яны адлюстроўваюць свае ўражанні ў розных малюнках, аплікацыях, вырабах, інсцэніруюць беларускія народныя казкі.

І цяжка тут аддаць перавагу якому-небудзь віду народнай творчасці. Важны яны ўсе. Пры гэтым дзяцей трэба знаёміць з такімі народнымі гульнямі, песнямі, казкамі, танцамі, якія ім зразумелыя і цікавыя, адпавядаюць нашым сённяшнім эстэтычным патрабаванням. Гэта палажэнне павінна ўлічвацца пры адборы фальклорнага матэрыялу для выхавання дзяцей. Толькі пры такіх умовах народная творчасць можа арганічна, а не штучна ўвайсці ў іх жыццё.

Неацэнная роля ў гэтым працэсе належыць музычным кіраўнікам, выхаватцям дзіцячых устаноў. Сапраўды, калі выхаватцель не адчувае прыгажосці народнай песні, велічнасці казачнага вобраза, дык ён, зразумела, не зацікавіць дзяцей.

Ужо ў першыя гады жыцця дзіцяці, гады вострай успрымальнасці, фарміруюцца тыя пачуцці, рысы характару, якія звязваюць яго са сваім народам. Родная мова, якую засвойвае дзіця, знаёмячыся з народнымі песнямі, казкамі, гульнямі, з'яўляецца тым падмуркам, на якім вырастае потым пачуццё любові да свайго краю.

У сувязі з тым, што музыка і мова маюць некаторыя агульныя якасці (рытм, тэмп, мелодыя і інш.), музыка здольна ўздзейнічаць на працэс фарміравання мовы. Як вядома, ранні ўзрост з'яўляецца найбольш спрыяльным перыядам для фарміравання мовы дзіцяці. Таму самы каштоўны матэрыял у гэтай справе — беларускі музычны фальклор, вусна-паэтычная творчасць народа.

Свет казак, песень, гульняў зразумелы дзецям з маленства, таму што адпавядае іх светаўспрыманням, мысленню. Вобразы гэтых твораў выходзяць у іх мужнасць, дабрыню, высакароднасць пачуццяў, спрытнасць, кемлівасць і многія іншыя якасці.

З інтарэсам успрымаюць дзеці қароткі змест прымавак, дражнілак, казак, калыханак. Іх мова становіцца больш выразнай, рухі свабоднымі, арыентацыя ў прасторы ўпэўненая.

На занятках па развіццю мовы дзеці могуць спяваць калыханку, укладваючы ляльку спаць, па характару музыкі здагадвацца аб асноўных рысах паводзін ваўка, зайчыка, козліка,

верабеічыка і г.д. На занятках па фізічнаму выхаванню з дзецьмі можна правесці дзіцячую народную гульню пад акампанемент або памаршыраваць пад энергічную народную музыку. На занятках па выяўленчаму мастацтву адпаведны музычны фальклор дапамагае дзецям больш яскрава ўявіць пэўны вобраз або малюнак.

Менавіта таму, на нашу думку, найбольш аптымальным спосабам выхавання дзяцей ранняга ўзросту з'яўляецца прынцып міжпрадметных сувязей. Выкарыстанне фальклору дапамагае станоўчаму пераносу ведаў, якія дзеці набылі на занятках іншага віду, у новыя ўмовы, развівае дзіцячае мысленне. Арганічнае злучэнне ўсіх частак заняткаў з дзецьмі на аснове фальклорнага матэрыялу сугучна сінкрэтычнасці дзіцячага светаўспрымання.

Як вядома, дзеці ўспрымаюць навакольны свет цэласна, неразрыўна. Фальклор жа, як сінкрэтычнае мастацтва, якраз і адпавядае дзіцячаму светаўспрыманню рэчаіснасці. Таму нельга недаацэньваць народную традыцыйную творчасць у комплексным выхаванні дзяцей дашкольнага ўзросту, якое спрыяе больш высокаму творчаму ўзроўню засваення разнастайных ведаў.

Фальклорны матэрыял у дапаможніку змешчаны па прынцыпу ад простага да складанага. Музычны кіраўнік або выхавальца павінен выкарыстоўваць яго з улікам фізіялагічных, псіхалагічных, педагогічных, індывідуальных асаблівасцей развіцця дзяцей дашкольнага ўзросту, а таксама патрабаванняў праграмы музычнага выхавання ў дашкольных установах.

Галоўны крытэрыі, якім кіраваліся аўтары пры падборы матэрыялу, заключаюцца ў тым, каб усе творы былі высокамастацкімі, змястоўнымі, простымі і даступнымі для ўспрымання дзецьмі. Пры падборы песень улічвалася не толькі іх мастацкасць і прастата, але і вакальныя магчымасці дзіцячага голасу, асаблівасці яго пабудовы і развіцця.

У дапаможніку прадстаўлены амаль усе жанры беларускага фальклору, якія адпавядаюць узроставым і мастацкім магчымасцям дзяцей дашкольных устаноў. Шырокая палітра жанраў дае ўяўленне аб незвычайным багаці беларускага фальклору, спрыяе развіццю разнастайных мастацкіх задаткаў і здольнасцей дзяцей.

Разам з тым неабходна падкрэсліць, што не трэба перабольшваць выхаваўчае значэнне народнай творчасці ў дзіцячым садзе. Гэта не чарговая даніна модзе, а неабходная частка мастацкага выхавання дзяцей, пры якой нельга ігнараваць педагогічны вопыт, накоплены традыцыйнай культурай. І калі мы гаворым цяпер аб неабходнасці больш шырокага авалодання роднай мовай, то пачынаць гэтую работу неабходна з нараджэння дзіцяці. Той, хто добра ўсведамляе значэнне народнай творчасці ў гэтай справе, будзе падыходзіць разумна да яе выкарыстання ў выхаванні дзяцей. Яго пачуццё меры і густу дапаможа вызначыць неабходную колькасць фальклорнага матэрыялу, які даецца дзецям, без тэатральнай бутафорыі, старадаўніх прадметаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, быццам ствараючых «беларускі» стыль.

Музычны кіраўнік, выхавальца дзіцячага сада павінны ўсведамляць, што нацыянальныя традыцыі пераасэнсоўваюцца ў на-

родзе, не застаюцца нязменнымі, таму пераэмнасць іх не ёсць механічны перанос фальклорнага арыгінала ў сучаснасць. Выкарыстанне народнай творчасці ў дзіцячых установах з'яўляецца другаснай формай засваення традыцыйнай культуры, якая звязана з непазбежнай апрацоўкай фальклорнага матэрыялу.

Зразумела, народная творчасць займае абмежаванае месца ў дзіцячым жыцці і не можа поўнасю забяспечыць яго інтарэсы, таму што існуе і сучасная песня, і лялька, і апавяданне, і гульня.

*А. М. Аляхновіч,
М. В. Рахчэў*

ТЭАРЭТЫЧНЫЯ І ПРАКТЫЧНЫЯ ЗАДАЧЫ ВЫКАРЫСТАННЯ НАРОДНАЙ ПЕСНІ Ў ДАШКОЛЬНЫХ УСТАНОВАХ

Падрабязную характарыстыку паэтычнага і меладычнага зместу беларускага дзіцячага фальклору зрабілі Г. А. Барташэвіч і В. І. Ялатаў у акадэмічным выданні «Дзіцячы фальклор». Таму аўтары пры падрыхтоўцы дапаможніка свядома імкнуліся звярнуць асноўную ўвагу на тэарэтычны і практычны бок выкарыстання дзіцячага фальклору ў дашкольных установах. Справа ў тым, што на практыцы ў дашкольным выхаванні мізэрна мала ўдзяляецца ўвагі нацыянальнаму фальклору. У той жа час беларускі народ мае багатую фальклорную спадчыну. Зараз, калі так востра ставіцца пытанне аб развіцці культуры кожнай нацыі на дзяржаўным узроўні, нельга мірыцца з аб'якавымі адносінамі да традыцыйнага фальклору.

Як гэта ні парадасальна, але да сённяшняга часу няма ніводнага зборніка, у якім былі б змешчаны ўсе фальклорныя песенныя жанры і які адрасаваўся б самым маленькім. Шматлікія выданні асобных жанраў, якія прызначаюцца дзецям, не могуць даць поўнае ўяўленне аб багаці традыцыйнага фальклору.

Аўтары ставілі сваёй мэтай уключыць у дапаможнік усе традыцыйныя жанры, даць тэарэтычныя, метадычныя, мастацкія парады і каментарыі, перш за ўсё музычным кіраўнікам і выхавацелям, як працаваць над засваеннем матэрыялу з дзецьмі, улічваючы іх узроставыя асаблівасці.

Сувязь фальклорных жанраў у жывым бытаванні, як ніводная галіна мастацкай культуры, адпавядае цэльнасці і вобразнасці дзіцячага светаўспрымання. Менавіта таму ў наш час павінна звяртацца пільная ўвага на засваенне фальклору, пачынаючы з першых дзён жыцця дзіцяці. Цяжка заўважыць, калі ў самых маленькіх дзяцей выпрацоўваецца пачуццё сваёй Айчыны. Але ж не выклікае сумненняў, што аблічча Радзімы ў маленстве ўзнікае ўжо пры першым знаёмстве з народнай творчасцю, асабліва фальклорнымі песнямі.

Кожны народ мае песні, якія створаны спецыяльна для дзяцей. Ёсць яны і ў беларускага народа.

Засынае дзіця, а над ім чуюцца ласкавы голас маці:

Люлі-люлі, люляшу,
Я дзіцятка калышу,
Нітачку звіваю,
Песеньку спяваю.
Як саю я нітачку
Дзіцятку на світачку,
Астануцца кончыкі
Дзіцятку на штончыкі.

Гушкаючы дзіця, маці спявае немудрагелістую песеньку, якую чула неаднойчы ад сваёй маці ў далёкія гады дзяцінства:

Баю-баю-баенькі,
Люлі-люлі-люленькі,
Прыляцелі гуленькі,
Селі яны ў люленькі,
Сталі яны гуркатаць,
Дзіцятка калыхаць,
Маўчы, маўчы, не крычы.

Гэтыя песенькі, з якімі знаёміцца дзіця ўпершыню ў сваім жыцці, і ёсць калыханкі — найбольш распаўсюджаны жанр дзіцячага фальклору. Калыханкі — гэта вялікае багацце беларускай народнай творчасці. Яны вельмі разнастайныя па зместу. Мяккасць, пяшчотнасць маці ў некаторых калыханках спалучаецца з трывогай за лёс свайго дзіцяці:

Люлі-люлі-люлі,
Усе дзеткі паснулі,
А ты, мой сыночак,
Не спіш, не гуляеш,
З катком размаўляеш
Аб мужыцкай долі
Ў панскай няволі
Без хлеба, без солі,
Без праў чалавечых...

Відаць, цяжка жылося чалавеку, калі нават у калыханках ён не забываў аб сваёй беднасці, аб галодным жыцці дзяцей.

Старадаўнія фальклорныя песні і цяпер гучаць, калі нам сумна, цяжка або весела:

Лады-лады-ладкі.
— Дзе былі? — У бабкі!
— Што елі? — Кашку!
— Што пілі? — Бражку!
Кашкі паелі,
Бражкі папілі,
На галоўку селі,
Пырх — і паляцелі.

У гэтых маленькіх песеньках ёсць якасці, якія неабходны для развіцця першых музычных навыкаў. Слухаючы або выконваючы просты напеў, які складаецца з адной-дзвюх нот, дзеці развіваюць пачуццё рытму, вучацца ўзмацняць гучанне на моцных долях такта, разумець і адчуваць характар музычных твораў. Першыя музычныя ўражанні спрыяюць таксама далучэнню дзяцей да беларускай культуры з маленства, выхоўваюць пачуццё Радзімы.

Ужо першыя дзве групы ранняга дзіцячага ўзросту выказваюць прыкметы радасці, ажыўлення пры першых гукх знаёмых песенек, калі слухаюць іх у выкананні выхавачеля. Малышы сваім гуленнем быццам удзельнічаюць у музычным працэсе. Нескладаныя калыханкі, забаўлянькі, як і скокавыя, выклікаюць у іх станоўчыя эмоцыі і першыя эстэтычныя крытэрыі. Таму выхавачелю трэба не забываць аб мастацкіх якасцях гэтых песенек, уключаючы іх у праграму заняткаў для дзяцей гэтага ўзросту.

Праграма музычнага выхавання ў дзіцячым садзе павінна будавацца на прынцыпах пераемнасці. Новы фальклорны матэрыял засвойваецца на падмурку ранейшых ведаў. Перш чым уключаць

у рэпертуар новы твор, лепш паўтарыць што-небудзь з мінулага, падобнага па мелодыцы, рытму і вобразу.

Як вядома, дзеці ўспрымаюць навакольныя з'явы запаволена. Гэта датычыць і песні. Таму з дзецьмі дашкольнага ўзросту трэба выкарыстоўваць мелодыі ў спакойным, запаволеным тэмпе. Стамляюць дзяцей і доўгія музычныя фразы. Улічваючы гэта, у работу з імі трэба ўключаць невялікія песенькі з яскравымі, меткімі вобразамі.

Многія народныя песні адпавядаюць адзначаным патрабаванням, якія адрасуюцца дзіцячаму музычнаму рэпертуару.

Музычнае выхаванне дзяцей павінна ажыццяўляцца ў адпаведнасці з узроставымі асаблівасцямі, у прыватнасці, з улікам пабудовы і развіцця іх галасавога апарату. Поспех далейшага яго развіцця залежыць ад правільнай метадыкі падбору песеннага матэрыялу і работы над вызначаным творам.

Асаблівасці галасавога апарату дзіцяці заключаюцца ў тым, што ён вельмі далікатны і падатлівы. Храсткі гартані эластычныя і гібкія. Дзіцячая гартань у адрозненне ад дарослай менш у 3—5 разоў. Кароткія і тонкія галасавыя звязкі ствараюць вузкую галасавую адтуліну. Невялікі дыяпазон дзіцячага голасу можна растлумачыць тым, што паверхня змыкання звязак галасавога апарату параўнальна невялікая. Таму дыяпазон голасу дзіцяці малодшага ўзросту абмяжоўваецца інтэрвалам тэрцы, а ў старэйшым прыкладна актавай. Трэба адзначыць таксама меншую ёмістасць лёгкіх у параўнанні з дарослымі, невялікую сілу іх мышц і дыяфрагм, што мае важную ролю ў спевах.

Улічваючы ўзроставыя асаблівасці галасавога апарату дзяцей, у музычнай рабоце з імі проста неабходна выкарыстоўваць даступныя фальклорныя песні, якія не толькі адпавядаюць вакальным магчымасцям апошніх, але і зразумелыя і блізкія па свайму зместу.

Падбіраючы тэксты песень, трэба ўлічваць узровень моўнага развіцця дзіцяці і далейшага ўдасканалення яго сродкамі спеваў. Абучэнне спевам не павінна з'яўляцца моцным, каб голас дзіцяці быў чуваць сярод іншых галасоў. Такая няправільная метадыка з боку кіраўніка прыводзіць да сапсавання галасавога апарату дзіцяці, адмоўна ўздзейнічае на яго музычнае выхаванне.

Чалавечы голас наогул надзвычай далікатны інструмент. А што датычыць дзіцячага голасу, то ён асабліва ломкі. Калі ў дзіцінстве, як кажуць у народзе, сарваць голас, то чалавек у далейшым не будзе спяваць ніколі.

Гучныя спевы або крык наносзяць дзіцячаму голасу непараўнальную шкоду. Аб гэтым павінны заўсёды памятаць і бацькі, і музычныя выхавальнікі дзіцячых садоў, і хормайстры дзіцячых харавых калектываў. На жаль, на практыцы іншы раз назіраецца недастатковая ўвага ахове дзіцячага голасу. Спяваць трэба не напругаючыся, натуральна. Спяваць занадта высока або занадта нізка таксама нельга, таму што голас пры гэтым страчвае гучнасць і моц. Толькі выконваючы гэтыя патрабаванні на практыцы дзіцячы голас магчыма з поспехам развіваць.

Як вядома, асабліва крычаць хлопчыкі. Такі крык псуе галасавы апарат. Вось чаму беларускі музычны фальклор, змешчаны ў дапаможніку з улікам асаблівасцей дзіцячага голасу, у зручных танальнасцях жыватворна адбіваецца на яго станаўленні і развіцці.

Моцныя спевы выклікаюць напружанасць галасавых звязак, а гэта можа прывесці да страты голасу назаўсёды. Акрамя адзначаных недахопаў пры такіх спевах трэба падкрэсліць, што крык наогул прытупляе развіццё музычнага слыху.

Музычныя задаткі сустракаюцца ўжо ў раннім дзяцінстве. Сярод розных уражанняў, якія дзіця атрымлівае з першага дня нараджэння, ёсць і музычныя. Да іх адносяцца перш за ўсё голас маці з яе песенькамі, гукі дзіцячых музычных цацак. Музыка выклікае актыўную рэакцыю дзіцяці. Яно вылучае музыку ад іншых уражанняў, прыслухоўваецца, ажыўляецца, засяроджвае на ёй увагу, іншым часам пачынае падпяваць даросламу.

Улічваючы станоўчае ўздзеянне музыкі на дзіця, трэба выкарыстоўваць яе як сродак яго выхавання. Разам з педагагічным уздзеяннем музыка мае багатыя магчымасці для эмацыянальных адносін дарослага з дзіцем.

Дзеці чацвёртага года жыцця ўжо валодаюць магчымасцю адрозніваць у творах рэгістры, тэмбры гучання двух-трох музычных інструментаў, вызначаюць нюансіроўку (ціха і моцна), пазнаюць знаёмыя песні і п'есы.

Слухаючы розныя па тэмбру і вышыні гучання музычныя цацкі, дзеці атрымліваюць вопыт першапачатковых музычных уражанняў. Яны самі пачынаюць выконваць рытмічныя дзеянні бразготкамі, стукаюць палкай па барабану.

Дзіцячыя галасы не маюць шырокіх тэсітурных магчымасцей, ім больш зручны невялікія дыяпазоны. Гэтаму аб'ектыўнаму крытэрыю ярка і адпавядаюць народныя песні. Менавіта таму народна-песенная творчасць фарміруе аснову дзіцячага музычна-слыхавога вопыту.

Народная песня з'яўляецца важным сродкам фарміравання пеўчых навыкаў дзяцей. Яна не толькі валодае вялікім вакальна-педагагічным патэнцыялам, але і з'яўляецца эфектыўным сродкам ідэяна-эстэтычнага і маральнага выхавання дзяцей. Тлумачыцца гэта тым, што многія фальклорныя песні дасканалыя па форме, высока-ідэйныя па зместу і даступныя для выкарыстання дзецьмі. Гэтыя песні прасякнуты светаадчуваннем і светаўспрымманнем самога народа, аб'ектыўна адлюстроўваюць яго мінулае і сучаснае жыццё.

Каштоўныя вакальныя магчымасці народнай песні недастаткова выкарыстоўваюцца ў дашкольных установах. На жаль, такое становішча тлумачыцца шэрагам аб'ектыўных і суб'ектыўных прычын: дашкольныя ўстановы не забяспечаны патрэбнай колькасцю зборнікаў беларускіх народных песень, не распрацавана сама тэма выкарыстання беларускай народнай песні ў фарміраванні пеўчых навыкаў самых маленькіх. Гэта стварае для музычных кіраўнікоў і выхаватэляў вялікія цяжкасці ў падборы неабходных твораў на кожным этапе абучэння і выхавання дзяцей.

Да суб'ектыўных прычын, якія перашкаджаюць засваенню песеннай спадчыны ў дзіцячых установах, трэба аднесці недаацэнку вакальных магчымасцей народнай песні асобнымі музычнымі кіраўнікамі і выхаватцямі, а часам і проста зняважлівыя адносіны да яе. Такія кіраўнікі і выхаватцелі лічаць, што народная песня прымітыўная. Гэта думка ў аснове сваёй няправільная і шкодная.

Як вядома, дзіцячыя пеўчыя галасы небагатыя ў тэмбравых адносінах, невялікія па аб'ёму і слабыя па сіле гучання. Вось чаму дзецям для выпрацоўкі асноў вакальных навыкаў у першапачатковы перыяд навучання востра неабходны народныя песні, найбольш простыя і зручныя для іх галасоў.

У дапаможніку падабраны песні невялікія па дыяпазону і зручнай тэсітуры, якія маюць павольны і ўмераны рытм, дасціпны акампанемент і мастацкую каштоўнасць. Перавагу атрымалі песні без шырокіх інтэрвалаў, улічвалася таксама фартэп'яннае суправаджэнне, якое павінна дапамагаць спеваку і з'яўляцца простым па сваёй фактуры.

Мелодыя народнай песні ў асноўным паступенная і хвалепадобная. Развіццё меладычнай лініі ў зыходзячым напрамку чаргуецца з квартовымі, радзей — квінтовымі скачкамі ўверх.

У дапаможніку змешчана шмат песень з невялікай інтэрвалакай, якая дае магчымасць маленькім дзецям авалодаць творамі без спецыяльна падрыхтаванай перабудовы мышц галасавога апарату.

У ладавай структуры народных песень пераважаюць мажор, натуральны і гарманічны мінор.

Размеры песень часцей за ўсё цотныя і няцотныя, радзей — складаныя і змешаныя. Пералічаныя якасці даюць магчымасць лічыць усе сістэматызаваныя творы зручнымі ў вакальных адносінах.

Народныя песні не насычаны глыбокім драматычным зместам, у іх няма яскравых дынамічных кантрастаў.

Гэтыя песні захоўваюць мышцы гартані дзіцяці і саму гартань ад зажымаў і як вучэбна-педагагічны матэрыял асабліва каштоўныя тым, што размешчаны на цэнтры дыяпазону яго голасу.

Такім чынам, народная песня адрозніваецца непаўторнай вакальнасцю. Але для таго, каб вакальна-мастацкія каштоўнасці яе выкарыстоўваліся належным чынам, музычны кіраўнік павінен даस्कаныла валодаць навыкамі падбору народнай песні. Умела падабраная песня развівае ўсе кампаненты вакальнай тэхнікі, фарміруе вакальна-тэхнічныя навыкі. Зразумела, што з самымі маленькімі трэба пачынаць спевы на самых невялікіх інтэрвалах: прыме, секундзе, тэрцы.

Найбольш развітымі ў музычных адносінах з'яўляюцца дзіцячыя калыханкі. Па характару яны звычайна спакойныя і пазбаўлены ўнутраных кантрастаў. Асноўнае функцыянальнае прызначэнне калыханак накіравана на тое, каб супакоіць дзіця. Але ж трэба мець на ўвазе таксама і пазнавальна-выхаваўчае значэнне калыханак. Народ здаўна разумеў, што выхаванне дзіцяці — справа сур'ёзная і пачынаць яго трэба з маленства.

Калыханкі — першыя «заняткі» роднай мовай і музыкай, якія атрымліваюць дзеці з першых дзён жыцця. Некаторыя калыханкі

вылучаюцца яскравай і разнастайнай вобразнасцю. Канечне, змест калыханак, у якіх заключана інфармацыя, яшчэ незразумелы для самых маленькіх, але ж мелодыя супакойвае іх. Паводле заўвагі У.І. Ялатава, у мелодыцы калыханак захаваліся замоўныя элементы, якія маюць практычнае значэнне.

На інтанацыйныя і рытмічныя асаблівасці калыханак уплывалі пэўныя вытворчыя працэсы, якімі займаліся ў час калыхання люлькі (напрыклад, пража кудзелі і інш.).

Што датычыць ладавай пабудовы беларускіх калыханак, то яна складаецца ў асноўным з натуральных мажорных і мінорных ладоў, для якіх не характэрна танальная пераменнасць.

Дзіцячыя песенныя жанры калыханкі і забаўлянкі вельмі ўзаемазвязаны паміж сабою. Нярэдка калыханкі пераходзяць у забаўлянкі і прадаўжаюць тэматыку першых.

Найбольш устойлівымі ў жанравых адносінах з'яўляюцца лічылкі і дражнілкі. Гэтыя творы не столькі спяваюцца, колькі прыгаварваюцца, у іх наглядаюцца толькі асобныя элементы вакалізацыі. Адсутнасць разгорнутых інтанацыйных пабудоў у лічылках і дражнілках тлумачыцца іх функцыянальнай канкрэтнасцю і этанакіраванасцю.

Дзіцячыя песні значна адрозніваюцца ад калыханак сваімі музычнымі і выразнымі сродкамі. Усе гэтыя творы прасякнуты аптымізмам, бадзёрасцю, светлым настроем. Дзіцячыя песні даюць магчымасць адлюстраваць у дзеяннях персанажы зайкі, сарокі, чыжыка, камара і г. д.

Поспех і трываласць засваення той або іншай песні залежаць ад таго, наколькі яна зразумелая дзецям. Пры гэтым важна, каб дзеці выконвалі ролі адпаведных персанажаў песні, суправаджалі спева мімікай, рухамі, харэаграфічнымі, драматычнымі дзеяннямі. Фальклорныя песні якраз маюць для гэтага добрыя магчымасці.

Аўтары не ставяць сваёй мэтай даваць падрэзаныя метадычныя рэкамендацыі наконт твораў, найбольш прымальных для спеваў дзяцей 2—6 гадоў. Адзначым толькі, як паказвае практыка, што найбольш даступным песенным матэрыялам для спеваў дзяцей малодшай групы з'яўляюцца мелодыі ў межах дыяпазона фа¹—сі¹. У гэтым дыяпазоне гукі спяваюцца без напружання, натуральна. Авалоданне іншымі дыяпазонамі ідзе спачатку ўверх, а затым уніз, уключаючы до¹ ў старэйшай групе.

З адметных асаблівасцей дзіцячых песень трэба адзначыць арганічнае злучэнне ў іх мастацкага і пазнавальнага пачаткаў. На практычна вельмі адца псравагу якому-небудзь з гэтых напрамкаў. Зразумела, што асаблівасці паэтычнай мовы, вобразнасць народнай творчасці, як і ўласна мастацкія сродкі адлюстравання рэчаіснасці, падаюцца з улікам дзіцячага ўспрымання — яго эмацыянальнасці. Іменна эмацыянальнасць у адносінах дзяцей да з'яў жыцця з'яўляецца найбольш даступнай формай засваення ўсяго невядомага. Педагагічны і эстэтычны народны вопыт заўсёды ўлічваў эмацыянальную асаблівасць успрыняцця мастацтва дзецьмі. Вось чаму дзіцячы фальклор даступны, лёгка засваяльны, просты па меладычнай пабудове. Дзіцячую песнятворчасць можна параўнаць з «азбукай» традыцыйнага мастацтва.

Істотнай музычнай асаблівасцю дзіцячага фальклору трэба адзначыць яго меладызаванасць. Амаль усе дзіцячыя жанры фальклору ўключаюць мелодыю або меладычныя элементы.

Мы не ставім мэтай тэрэтычны разгляд музычных асаблівасцей дзіцячай песнятворчасці. Таму звернем увагу на найбольш значныя рысы дзіцячай песні ў плане яе практычнага выкарыстання ў дашкольных установах.

Мы таксама не разглядаем методыку правядзення фальклорных заняткаў з дзецьмі дашкольнага ўзросту, таму што, па-першае, гэта пытанне не з'яўляецца нашай задачай і, па-другое, методыка правядзення мастацкіх заняткаў (у тым ліку і фальклорных) з самымі маленькімі падрабязна разгледжана ў педагагічнай літаратуры.

Праўда, трэба адзначыць, што разгляд методыкі правядзення, напрыклад, музычных заняткаў з дзецьмі дашкольнага ўзросту носіць у асноўным апісальны характар і не змяшчае канцэнтраваных метадычных прынцыпаў і пажаданняў.

На думку аўтараў, выпрацоўка агульнатэрэтычных метадаў і прынцыпаў у рабоце над фальклорнай спадчынай з дзецьмі дашкольнага ўзросту з'яўляецца неабходнай, бо народная творчасць мае свае асаблівасці выкарыстання ў дашкольных установах. Гэта асабліва складаная і далікатная справа, таму што патрабуе ад музычных кіраўнікоў і выхавацеляў глыбокага ведання вытокаў народнай спадчыны, уліку ўзроставых асаблівасцей дзяцей, іх мастацкіх здольнасцей.

Іменна таму, не абмяжоўваючы творчыя імкненні ўсіх, хто мае дачыненне да засваення фальклору малышамі, аўтары вылучаюць у тэзісным выкладанні асноўныя метадычныя прынцыпы і метады яго выкарыстання.

Аўтары спадзяюцца, што адзначаныя ніжэй прынцыпы і метады работы над фальклорным матэрыялам з'явяцца арыенцірам у дзейнасці музычных кіраўнікоў і выхавацеляў па выкарыстанню народнай творчасці.

Асноўны метадычны прынцып, якім трэба кіравацца пры рабоце над дзіцячай песняй, грунтуецца на ўліку асаблівасцей дзіцячага ўспрымання мастацтва і будовы іх галасавога апарату. Гэты прынцып вызначае асноўныя элементы методыкі засваення народнай песні: 1) адпаведнасць фальклорнага матэрыялу ўзроставым магчымасцям дзяцей; 2) прастата і даступнасць вызначанага матэрыялу; 3) паслядоўнасць і сістэмнасць пры яго падборы і вывучэнні; 4) ускладненне фальклорных твораў ад першага да шостага гадоў жыцця дзіцяці; 5) сувязь усіх мастацкіх кампанентаў, якія складаюць народную песню; 6) сур'эзнае прадумванне яго зместу музычнымі кіраўнікамі і выразнае высокамастацкае выкананне; 7) развіццё самастойнасці дзяцей на занятках фальклорнай музыкai; 8) суправаджэнне спеваў паказам цацак або малюнкаў, што забяспечвае сувязь паміж словам, прадметам і дзеяннем, спалучэнне музычнага матэрыялу з рухамі дзяцей; 9) правядзенне фальклорных заняткаў, асабліва з дзецьмі другога года жыцця, у гульнявой форме, пры якой малышы

з'яўляюцца адначасова і гледачамі і выканаўцамі; 10) правядзенне з дзецьмі трэцяга года жыцця сюжэтна-ролевых гульняў, у якіх яны выконваюць ролі розных птушак, зайчыкаў, мішак, перадаюць асаблівасці іх дзеянняў (гэтыя дзеянні павінны адпавядаць характару музыкі); 11) сістэмнасць паўтораў фальклорных твораў для лепшага іх засваення; 12) аб'яднанне (па магчымасці) фальклорных твораў адзіным сюжэтам; 13) выкарыстанне пры рабоце над народнай песняй музычных інструментаў, прадметаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Зусім не абавязкова праводзіць музычныя заняткі ў суправаджэнні інструмента. Не заўсёды інструмент можа быць тут добрым памочнікам. Справа ў тым, што калі інструмент гучыць з пачатку і да канца заняткаў, то дзеці, якія няправільна інтаніруюць, прадаўжаюць спяваць, не чуючы сябе. Музыкае суправаджэнне застаўляе іх спяваць у пэўнай танальнасці, у той час як спевы без інструмента (а капэла) даюць магчымасць знайсці найбольш зручны прымальны тон для ўсіх дзяцей, пачуць сябе і пачуць іншых. У гэтым сэнсе вельмі карыснымі будуць спевы твораў, змешчаных у дапаможніку без суправаджэння, так, як іх спяваюць або спявалі ў натуральным быту.

З мэтай большай даступнасці для выканання дзецьмі народных песень аўтары свядома перанеслі некаторыя творы ў другую танальнасць, каб зрабіць яе больш зручнай для спеваў.

Па характару дзіцячых песнятворчасць характарызуецца дынамічнасцю, маторыкай, рытмікай, спалучэннем слова, музыкі і руху.

Фальклорны музычны матэрыял дапаможніка можа выкарыстоўвацца ў рабоце з дзецьмі дашкольнага ўзросту ў наступных напрамках:

- 1) музыка для праслухоўвання;
- 2) музычныя творы для падпявання і спеваў;
- 3) музычныя творы для суправаджэння рухаў;
- 4) музычныя творы для правядзення гульняў;
- 5) музычныя творы для суправаджэння танцаў;
- 6) музычныя творы, апрацаваныя для дзіцячых інструментальных ансамбляў.

Мэта дапаможніка, асабліва ў музычным аспекце, зводзіцца да таго, каб даць найбольш характэрныя абагульненыя меладычныя тыпы беларускіх дзіцячых песень. Пры гэтым аўтары ўключылі ў зборнік не толькі лепшыя традыцыйны матэрыял, але і цікавыя апрацоўкі народных песень, якія значна ўзбагачаюць і ўпрыгожваюць фальклорныя творы, а таксама аўтарскія песні, блізкія па мелодыцы, зместу, вобразнасці да народнай песнятворчасці. У дапаможнік уключаны і некаторыя каляндарныя абрадавыя творы, якія па зместу і меласу адпавядаюць дзіцячым узроставым і вакальным магчымасцям.

*А. М. Аляхновіч,
М. В. Рахчэеў*

КАЛЫХАНКІ

1 $\text{♩} = 72-80$

Ха_ дзіў ка_ ток па ка_ пус_ це,
на_ сіў сон_ чык ў бе_ лай хуст_ шы.

Хадзіў каток па капусце,
Насіў сончык ў белай хустцы.
Усім сончык прадаваў,
А табе, Зосю, дарма даў.

2 $\text{♩} = 44-48$

Хо_ дзіць пе_ вень па ка_ пус_ це, но_ сіць сон у бе_ лай хуст_ шы.
Ўсе_нь кім дзе_ цям пра_ да_ ваў, а Га_ нуль_ шы дар_ ма даў.

Ходзіць певень па капусце,
Носіць сон у белай хустцы.
Ўсенькім дзецям прадаваў,
А Ганульцы дарма даў.

3 $\text{♩} = 44$

Лю_ лі, лю_ лі, лю_ лі,
ўсе_ дзет_ кі па_ сну_ лі.

Люлі, люлі, люлі,
Ўсе дзеткі паснулі.
Адна мая ляля
Не спіць, не гуляець,
З катком размаўляець.

4 $\text{♩} = 45$

Ой- яй- яй- яй, ой- яй- яй- яй, хо_ дзіць ко_ цік па ба_ ло_ це.

Ой-яй-яй-яй, Ой-яй-яй-яй, Ой-яй-яй-яй,
Ой-яй-яй-яй, Ой-яй-яй-яй, Ой-яй-яй-яй,
Ходзіць коцік Усе дзеці заснулі. Адзін Слаўка
па балоце. не спіць.

5 $\text{♩} = 52$

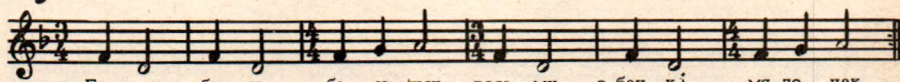
Трэ_ ба кат_ ка бі_ ці, бі_ ці, каб не бу_ дзіў ка_ ток дзе_ ці.

Трэба катка біці, біці,
Каб не будзіў каток дзеці.
Трэба катка біці вельмі,
Каб не стукаў каток дзвермі.
Трэба катка па лапцы,
Каб не хадзіў па хатцы.
Трэба катка па хвасту,
Каб нарубіў хварасту.

6 $\text{♩} = 84$

Хо_ дзіць ка_ ток па ва_ ро_ сях у чыр_ во_ нень_ кіх ча_ бо_ сях.

Ходзіць каток па вароцях
У чырвоненькіх чабоцях.
Упаў кот із варот,
Пабіў спіну і жывот.

7 $\text{♩} = 120$

Ба_ ю, ба_ ю, ба_ ю_ чык, вазь_ му з бан_ кі мя_ до_ чак.

Баю, баю, баючык,
Вазьму з банкі мядочак.
Сама бабка злізала,
На коціка сказала.
А той коцік спужаўся,
За ступачку схваўся.
Яго бабушка знайшла,
За хвосцічак патрасла.

8 $\text{♩} = 40$

Лю_ лі-лю_ лі, лю_ ля_ ю, за_ сні-спа_ ці, гуль_ та_ ю.

Люлі-люлі, люляю,
Засні-спаці, гультаю.
Люлі-люлі-люленькі,
Усім дзецям дуленькі.
Майму Мішку калачы,
Каб спаў ўдзень і ўначы.
Пайшоў каток у лясок,
Знайшоў сабе паясок,
Трэба коціка пераняць,

Паясочак адабраць.
Паясочак адабраць
Да свайму Мішцы даць.
Пайшоў коцік пад ліпку
Дый знайшоў сабе скрыпку,
Трэба коціка пераняць
Дый скрыпачку адабраць.
Дый скрыпачку адабраць,
Дый Мішачку аддаць.

9 $\text{♩} = 60$

А_ а, лю_ лі, ця_ ле_ шы_ ка, на_ ва_

ры ла ба_ ба ку_ ле_ шы_ ка.

А-а, люлі, пялешыка,
Наварыла баба кулешыка
Дый паставіла пад елку,
Дый накрыла талеркай.

10 $\text{♩} = 120$

Пай_ шоў ка_ ток у ля_ сок,
знай_ шоў ра_ бы па_ я_ сок,

Пайшоў каток у лясок,
Знайшоў рабы паясок,
Сяму-таму раздаваў,
А Сярожу дарма даў.
Сяму-таму за грошы,
Мой Сярожка харошы.

11 $\text{♩} = 148$

Пай_ шоў ка_ ток у ля_ сок, пай_ шоў ка_ ток у ля_

сок шу_ кашь Во_ лі па_ я_ сок, шу_ кашь Во_ лі па_ я_ сок.

Пайшоў каток у лясок*
 Шукаць Волі паясок.
 Ён паяска не знайшоў,
 Узяў плюнуў і пайшоў.
 А Волечка чакае,
 Што ёй каток шукае.
 Пайшоў каток пад масток,
 Злавіў рыбку за хвосток.
 Ён сам бярэ і жарэ,
 А Волечцы не дае.

12 $\text{♩} = 48$

Хо_ дзіць кот па се_ на_ жа_ ці, клі_ ча сон ён
 да дзі_ ця_ ці. — Ой, со_ неч_ ку - га_ лу_ боч/ы/_ ку,
 пры_ сні ма_ ю Га_ ну_ леч/ы/_ ку.

Ходзіць кот па сенажаці,
 Кліча сон ён да дзіцяці.
 — Ой, сонечку-голубоч(ы)ку,
 Прысні маю Ганулеч(ы)ку.

13 $\text{♩} = 47$

А... а... люлі, а... а... люлі.
 Спі, сы_ но_ чак мі_ лень_ кі, га_ лу_ бо_ чак сі_ зень_ кі.
 Мой сы_ но_ чак бч_ дзе спаць, а я бу_ ду ка_ лы_ хаць.

А... а... люлі, а... а... люлі. Нашто, вецер, ты гудзеш,
 Спі, сыночак міленькі, Спаць Міхаську не дашч?
 Голубочак сізенькі. Спі, сыночку, міленькі,
 Мой сыночак будзе спаць, Ой, да люлі, люленькі...
 А я буду калыхаць.

Ўспомніш матку ты сваю,
 Як цябе люляла,
 Як табе ў ноч не раз
 Песню я спявала.

* Кожны радок паўтарасца двойчы.

14 $\text{♩} = 72$

Лю_лі, лю_лі, це_лы дом спі_шь, а ка_ток на пе_чы сон сні_шь,
 лю_лі, лю_лі, лю_лі, лю_лі, лю_лі, лю_лі.

Ціха, мышка, варушыся,
 Бо каточак притварыўся.
 Люлі, люлі, люлі.

Таму-сяму прадаваў,
 А Манечка дарма даў.
 Люлі, люлі, люлі.

Як пайшоў каток на ганак,
 Знайшоў маток абаранак.
 Люлі, люлі, люлі.

Скочыў коцік у мякіну,
 А Манечка ў пярину.
 Люлі, люлі, люлі.

15 $\text{♩} = 40$

А - а, а - а, кат_кі два, ха_ро_шы_я а_бо_два.

А-а, а-а, каткі два,
 Харошья абодва,
 Люлі, люлі, люлі,
 Палез кот у дулі,
 Памарозіў лапкі,
 Скочыў на палаткі,
 Сталі лапкі грэцца —
 Недзе кату дзецца.

16 $\text{♩} = 98$

Пай_шоў ка_ток па ду_лі, па_ма_ро_зіў
 лап_кі, па_лез на па_лат_кі. Ста_лі лап_кі
 Дай_це кат_ку
 грэц_ца - не_дзе кат_ку дзец_ца. Хай ка_ток
 пап_кі у а_бедз_ве лап_кі.
 не вур_чыць, а мой бра_цік спі_шь - ма_у_чыць.

Пайшоў каток па дулі,
 Памарозіў лапкі,
 Палез на палаткі.
 Сталі лапкі грэцца —
 Недзе катку дзецца.
 Дайце катку папкі
 У абедзве лапкі.
 Хай каток не вурчыць,
 А мой брацік спіць-маўчыць.

17 ♩ = 82

Лю_ лі, лю_ лі, лю_ лі, пай_шоў кот у ду_лі,
 ад_ма_ро_зіў лап_кі, па_лез на па_лат_кі.
 Ста_лі лап_кі грэ_цца — не_дзе кат_ку дзец_ца.
 Па_лез я_шчэ вы_шай, а там я_шчэ ху_жай.

Люлі, люлі, люлі,
 Пайшоў кот у дулі,
 Адмарозіў лапкі,
 Палез на палаткі.
 Сталі лапкі грэцца —
 Недзе катку дзецца.
 Палез яшчэ вышай,
 А там яшчэ хужай.
 Пайшоў каток пад масток,

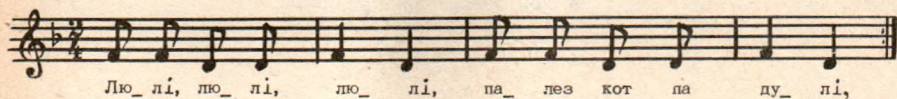
Злавіў рыбку за хвосток,
 Таму-сяму прадаваў,
 А Светачы дарма даў.
 Сталі рыбку варыць,
 Па кавалачку дзяліць.
 Ў каго сіва барада,
 Таму поліўка адна,
 У каго чорны вусок,
 Таму рыбкі кусок.

18 ♩ = 58

А_а, а_а, лю_лі, па_лез кот па ду_лі.
 Ка_ток ду_ляў не дас_таў, са_бе лап_кі па_хвас_таў,
 ка_ток ду_ляў не дас_таў, са_бе лап_кі па_хвас_таў.

А-а, а-а, люлі,
 Палез кот па дулі.
 Каток дуляў не дастаў
 Сабе лапкі пахвастаў*

19 ♩ = 60

Люлі, люлі, люлі,
 Палез кот па дулі,
 Наеўся, напіўся,
 Дый спаць пакаціўся.

20 ♩ = 45

— Люляй, люляй, мой сыночак,
 Хто це будзе калыхаці?
 — Будзе веяць буйны вецер,
 То гой мяне пакалыша.
 — Люляй, люляй, мой сыночак,
 Хто це будзе есць даваці?
 — Будзе ляпець да пчолацька,
 Прынясе яна мне мёду.
 — Люляй, люляй, мой сыночак,
 Хто це будзе піць даваці?
 — Будзе ісці дробны дожджык,
 То той жа мяне напоіць.

21 ♩ = 76

* Апошнія два радкі паўтараюцца двойчы.

Апсі, коця-мармоця,
 Не спі на рабоце.
 Апсі, коця, не вурчы,
 А Мішанька крэпка спі.

22 ♩ = 80

А_ псік, а_ псік, ко_ ця, не спі на ра_ бо_ це,
 за_ сні ў ка_ лы_ бель_ цы на бе_ лай пас_ цель_ цы.
 А_ псік, а_ псік, ко_ ця, не спі на ра_ бо_ це,
 за_ сні ў ка_ лы_ бель_ цы на бе_ лай пас_ цель_ цы.
 Пай_ шоў ка_ ток пад мас_ ток, зла_ віў рыб_ ку за хва_ сток.
 Ні са_ мо_ му е_ спі, ні дзі_ ця_ ці не_ спі.
 Я й сам крыш_ ку у_ ку_ шу, я й Ма_ рын_ цы за_ ня_ су.
 Пай_ шоў, пай_ шоў, ка_ ток, вон. На Ма_ рын_ ку— сон, сон.

Апсік, апсік, коця,
 Не спі на рабоце,
 Засні ў калыбельцы
 На белай пасцельцы. } 2 разы

Пайшоў каток пад масток,
 Злавіў рыбку за хвосток.
 Ні самому есці,
 Ні дзіцяці неспі.
 Я й сам крышку укушу,
 Я й Марынцы занясу.
 Пайшоў, пайшоў, каток, вон.
 На Марынку — сон, сон.

23

♩ = 64

1. Лю_ лі, лю_ лі, лю_ лі, пры_ ля_ це_ лі ку_ ры.
Се_ лі на ва_ ро_ тах у чыр_ во_ ных бо_ тах.

Сталі сакатаці,
А нечага даці:
Ці ячменю жменю,
Ці гароху троху. } 2 разы

Гаршчок чачавіцы,
Карыта вадзіцы.
Яшчэ курам мала,
Каб іх разарвала. } 2 разы

24

♩ = 96

Лю_ лі, лю_ лі, лю_ лі, пры_ ля_ це_ лі ку_ ры,
се_ лі на ва_ ро_ тах
у чыр_ во_ ных бо_ тах.

Люлі, люлі, люлі,
Прыляцелі куры,
Селі на варотах
У чырвоных ботах.
Сталі сакатаці,
Трэба есці даці:
Ці гароху троху,
Ці ячменю жменю,
Ці аўса ў лубені,
Ці грэчкі з засечкі.

25

♩ = 84

Лю_ лі, лю_ лі, лю_ лі, пры_ ля_ це_ лі ку_ ры,
се_ лі на ва_ ро_ тах у чыр_ во_ ных бо_ тах.

Люлі, люлі, люлі,
Прыляцелі куры,
Селі на варотах
У чырвоных ботах.
Сталі сакатаці,
Няма чаго даці:
Ці ячменю жменю,
Ці гароху троху,
Грыкі чаравікі,
Пшаніцы рукавіцы?

26 $\text{♩} = 76-80$

Лю_ лі, лю_ лі, лю_ лі, пры_ ля_ це_ лі_ ку_ ры,
се_ лі_ на_ ва_ ро_ ця_х у_ чыр_ во_ ных_ бо_ ця_х.

Для заканчэння

А_ пша_ ні_ цы_ паў_ дай_ ні_ цы_ і_ я_ ры_ цы_ паў_ мя_ лі_ цы.

Сталі сакатаці,
Да нічога даці.
Вынесу ім грыкі
Поўны чаравікі.
Вынесу пшаніцы
Поўны рукавіцы,
А ячменю жменю
І гароху троху.
А пшаніцы паўдайніцы
І ярыцы паўмяліцы.

27 $\text{♩} = 64-72$

А.., а.., кат_ кі пры_ нес_ лі_ дзет_
кам швят_ кі. Лю_ лі_ лю_ лі, гой_ да,
пры_ ля_ це_ ла_ сой_ ка,
се_ ла_ на_ ва_ ро_ ця_х
у_ чыр_ во_ ных_ бо_ ця_х.
Ста_ ла_ куд_ ку_ да_ ці,
што_ ей_ ес_ ці_ да_ ці:

ў_ ча_ ра_ по_ чак_ ва_ дзі_ цы, Еш_ це, кур_ кі,
а_ ў_ мі_ сач_ ку_ пша_ ні_ цы. Анд_ рэй_ ку_ пры_

пі_ це, А.., а.., а.
спі_ це.

А., а., каткі
 Прынеслі дзеткам цвяткі.
 Люлі, люлі, гойда,
 Прыляцела сойка,
 Села на вароцях
 У чырвоных боцях.
 Стала кудкудаці,
 Што ёй есці даці:
 Ё чарпачок вадзіцы,
 А ў місачку пшаніцы.
 Ешце, куркі, піце,
 Андрэйку прыспіце.
 А., а., а.

28 ♩ = 76

Ба_ ю, ба_ ю, ба_ ю, не ла_ жы_ ся з кра_ ю,

прый_ дзе се_ рань_ кі ваў_ чок, схо_ піць ця_ бе за ба_ чок.

Баю, баю, баю,
 Не лажыся з краю,
 Прыйдзе серанькі ваўчок,
 Схопіць цябе за бачок.

29 ♩ = 72

Лю_ лі, лю_ лі, дзе_ ця еа_ дзі_ ла ў ка_ рэ_ пе,
 зі_ мо_ ю--ў ва_ зоч_ ку на сі_ вым ка_ нёч_ ку.

Люлі, люлі, дзеця
 Ездзіла ў карэце,
 Зімою — ў вазочку
 На сівым канёчку.

ЗАБАЎЛЯНКІ

1 ♩ = 94

Ла_ ду, ла_ ду, лад_ кі. — А дзе бы_ лі? — Ё баб_ кі.
— А што е_ лі? — Каш_ ку. — А што пі_ лі? — Браж_ ку.

Бабулька казала,
Як нас частавала:
— Прыхадзіце часцей,
Пачастую ляпей:
Дам вам сыраквашкі,
Бязолавай кашкі,
Піражкоў з маку
І розных прысмакаў.

2 ♩ = 80

Лад_ кі - ла_ душ_ кі, пры_ ля_ це_ лі_ птуш_ кі,
се_ лі_ на_ ва_ ро_ тах у чыр_ во_ ных бо_ тах.

Ладкі-ладушкі,
Прыляцелі птушкі,
Селі на варотах
У чырвоных ботах.
Селі на варотах
У чырвоных ботах,
Сталі сакатаці,
Нечага ім даці.
Насыплю гарошку,
Каб пад'елі трошку,
Ды падсыплю грэчкі,
Каб неслі яечкі.
Сталі сакатаці,
Нечага ім даці,
Грэчкі не ядуць,
Яек не нясуць.

3

♩ = 78

Гой_ да, гой_ да, гай_ да_ маш, па_ е_ дзе_ мо
 на кір маш, на кір_ ма_ шы цу_ ке_ рач_ кі, бул_ кі.
 Што На_ дзей_ шы ку_ пі_ ці? Цу_ ке_ рач_ ка
 ма_ ла, на бу_ лач_ ку гро_ шай не ста_ ла,

Гойда, гойда, гайдамаш,
 Паедземо на кірмаш,
 На кірмашы цукерачкі, булкі.
 Што Надзейцы купіці?
 Цукерачка мала,
 На булачку грошай не стала.

4 ♩ = 152

1. — Чэ_ чэ, чэ_ чэ, са_ ро_ ка, а дзе бы_ ла да_ лё_ ка?
 —Бы_ ла ў па_ на на та_ ку, ма_ ла_ ці_ ла а_ са_ ку.

Паня сына радзіла,
 На коніка садзіла.
 Канёк вараненькі,
 Панічок маленькі.

Гуца, конік, да вады,
 Шаўковыя павады,
 Канёк не напіўся,
 Панічок зваліўся.

5 ♩ = 80

Чар_ чар, са_ ро_ ка пры_ ля_ це_ ла зда_ лё_ ка.

Чар-чар, сарока
 Прыляцела здалёка,
 Села ў пана на таку,
 А пан сказаў: — Засяку!
 Яна кажыць: — Уцяку.
 Пыр-пыр-пыр! Паляцела.

6 $\text{♩} = 120$

Ку ю, ку ю нож ку, па е ду ў да рож ку.

Да рож ка кры ва я, ка был ка сля па я.

Кую, кую ножку,
Паеду ў дарожку.
Дарожка крывая,
Кабылка сляпая.

Кую, кую ножку,
Паеду ў дарожку,
Запрагу барана,
Паеду да пана.

Еду, еду, еду,
Ніяк не даеду.
За чатыры мілі
Кабылку ўмарылі.

Скоранька паеду,
Каб паспець к абеду:
Пан дасць піражочак
І сыру кусочак.

7 $\text{♩} = 132$

Ку ю, ку ю нож ку, па е ду ў да рож ку.

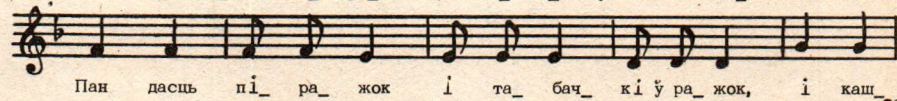
Кую, кую ножку,
Паеду ў дарожку.
Заўтра рана
Зарэжам барана,

Паедзем да пана.
Пан барана не бярэць,
Толькі спінку надзярэць,
Дзеры-дзеры-дзеры!

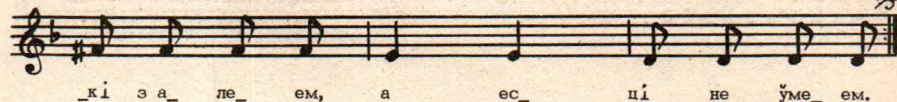
8 $\text{♩} = 112$

Ку ю, ку ю нож ку, па е ду ў да рож ку,

за рэ жу ба ра на, па е ду да па на.

Пан дасць пі ра жок і та бач кі ў ра жок, і каш

кі за ле ем, а ес ці не ўме ем.

Кую, кую ножку,
Паеду ў дарожку,
Зарэжу барана,
Паеду да пана.

Пан дасць піражок
І табачкі ў ражок,
І кашкі з алеем,
А есці не ўмеем.

9 ♩ = 80

—Мыш_ ка, мыш_ ка, дзе бы_ ла?
—Бы_ ла, ў па_ на, ка_ ра_ ля.

— Мышка, мышка, дзе была?
— Была ў пана караля.
— Што рабіла? — Лыжкі мыла.
— А што далі? — Кусок сала.
— Дзе паклала? — Пад лаўкаю.
— Чым накрыла? — Халяўкаю.
— Дзе падзела? — Кошка з'ела.

10 ♩ = 92

І_ шоў бай па сця_ не, нёс ся_ ме_ ра лап_ цей:
і дзя_ цён_ ку па лап_ цён_ ку, і жа_ не, і са_ бе.

Ішоў бай па сцяне,
Нёс сямёра лапцэй:
І дзяцёнку па лапцёнку,
І жане, і сабе.

Ішоў бай па сцяне,
У чырвоным каптане,
Нёс сямёра лапцэй:
І жане, і сабе.
І ці бавіць, ці не?

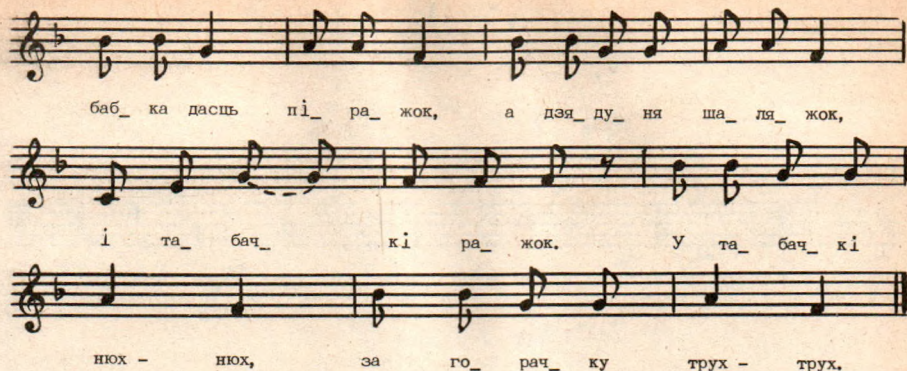
11 ♩ = 77

Ха_ дзіў бай па сця_ не у чыр_ во_ ным жу_ па_ не,

Хадзіў бай па сцяне
У чырвоным жупане,
Нёс сямёра лапцэй:
І сабе, і жане,
І дзяцёнку па лапцёнку,
Ці бавіць, ці не?
— Баў.

12 ♩ = 53

Ко_ пі, ко_ пі, лап_ кі, па_ е_ дэш да баб_ кі,

баб_ ка дасць пі_ ра_ жок, а дзя_ ду_ ня ша_ ля_ жок,
і та_ бач_ кі ра_ жок. У та_ бач_ кі
нюх - нюх, за го_ рач_ ку трух - трух.

Коці, коці, лапкі,
Паедзеш да бабкі,
Бабка дасць піражок,
А дзядуня шаляжок,
І табачкі ражок.
Ў табачкі нюх-нюх,
За горачку трух-трух.

13 ♩ = 70

Ся_ дзіць Ся_ пан за ста_ лом, на_ крыўшы_ ся ру_ ка_ вом.

Сядзіць Сяпан за сталом,
Накрыўшыся рукавом,
Ён лучынку шчапаець,
Ён дзяўчынку чапаець.

— Нашто ты мяне чапаеш,
Калі ты вусоў не маеш?
Ідзі вусы прычапі,
Тады мяне зачапі.

14 ♩ = 130

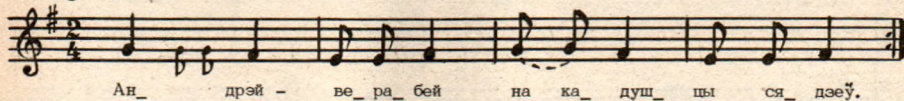

- Чы_ кі - чы_ кі, па_ не_ нач_ ка,
ча_ му та_ ка ма_ ле_ неч_ ка?

— Чыкі-чыкі, паненачка,
Чаму така маленечка?
— Мяне брат гадаваў,
Хлеба-солі не даваў.

ДРАЖНІЛКІ

1 ♩ = 130

Ан_ дрэй - ве_ ра_ бей на ка_ душ_ шы ся_ дзеў.

Андрэй-вєрабєй
На кадущчы сядзеў.
Усїх жаб пераеў,
Адну не даеў —
І жывот забалеў.

2 ♩ = 98

Юр_ ка - кур_ ка, пад_ сма_ жа_ на_ я скур_ ка.

Юрка-курка,
Падсмажаная скурка.

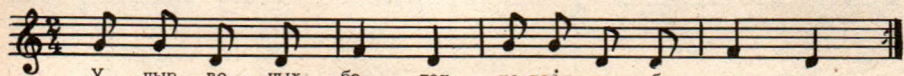
3 ♩ = 120

Жа_ дзі_ на_ га_ вя_ дзі_ на, са_ лё_ ны а_ гу_ рэц,
на па_ лу ка_ ча_ ец_ па, ніх_ то я_ го не з' есць.

Жадзіна-гавядзіна,
Салёны агурэц,
На палу качаецца,
Ніхто яго не з'есць.

4 ♩ = 80

У чыр_ во_ ных бо_ тах хо_ дзіць па ба_ ло_ тах
бу_ сел даў_ га_ но_ сы, жа_ бы са_ бе но_ сіць.

У чырвоных ботах
Ходзіць на балотах
Бусел даўганосы,
Жабы сабе носіць.

ЗАКЛІЧКИ, ПРЫГАВОРКІ, ЛІЧЫЛКІ

1 ♩ = 70

Дождж, дождж, се_ ка_ ні ды па Мот_ ка_ вым ка_ ні.

Дождж, дождж, секані
Ды па Моткавым кані.
Дождж, дождж, перастань,
Я паеду на Растань.

2 ♩ = 120

Дожджык, дожджык, се_ ка_ ні, я па_ е_ ду на ка_ ні.

Дожджык, дожджык, секані,
Я паеду на кані.
Дожджык, дожджык, перастань,
Я паеду на Растань.

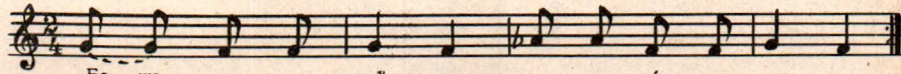
3 ♩ = 112

Бо_ жа_ я ка_ роў_ ка, што заў_ тра бу_ дзе?

Божая кароўка,
Што заўтра будзе?
Дождж ці пагода,
Пень ці калода?
Пагода — ляці,
Дождж — сядзі.

4 ♩ = 112

Бо_ жа_ я ка_ роў_ ка, па_ ля_ ці на неб_ ка,

Божая кароўка,
Паляці на небка,
Там твае дзеткі
Кушаюць катлеткі,
Півам запіваюць,
Хлебам заядаюць.

5

$\text{♩} = 185$

Бо_ жа_ я ка_ роў_ ка, па_ ля_ ці на неб_ ка,

Божая кароўка,
Паляці на небка,
Прынясі нам хлеба
Чорнага і белага,
Толькі негарэлага.

6

$\text{♩} = 120$

Бо_ жа_ я ка_ роў_ ка, дзе ма_ я свяк_ роў_ ка?

Ці	ў	ле_	вым	ба_	ку,
ці	пра_		вым	ба_	ку,
ці	жоў_		тым	пяс_	ку?

Божая кароўка,
Дзе мая свякроўка?
Ці ў левым баку,
Ці ў правым баку,
Ці ў жоўтым пяску?

7

$\text{♩} = 96$

Раз, два, тры, ча_ ты_ ры, кош_ ку гра_ ма_ це ву_ чы_ лі:

не чы_ таць, не пі_ саць, а за мыш_ ка_ мі ска_ каць.

Раз, два, тры, чатыры,
Кошку грамаце вучылі:
Не чытаць, не пісаць,
А за мышкамі скакаць.

КАЛЯНДАРНА-АБРАДАВЫЯ ПЕСНІ

Ой, ну, ну, каза

♩ = 86

Ой, ну, ну, ка_за, ой, ну, ня_бо_га,
дасць та_бе наш пан паў_за_ла_то_га.

Ой, ну, ну, каза, ой, ну, нябога,
Дасць табе наш пан паўзалатога.
Падзівіцеся, добрыя людзі,
На тую раду, старую бабу.
Старая баба салому сячэ,
Салому сячэ, пірагі пячэ.
На гары каза з казнятамі,
А ў даліне воўк з ваўчанятамі.
Як прыбег заяц, стаў казу лаяць:
— Ох, ты, казінька, не гаспадынька!
Ох ты, казінька, не гаспадынька!
— Ўзяла б сярпок, нажала б снапок,
Свае дзетачкі ды накарміла,
У ніцу ложу спаць палажыла!
Як легла спаці — не магла ўстаці!
А проша ўстаці, што кольвек даці:
Ці каўбасіцу, ці паляндрвіцу,
Ці кусок сала, каб каза ўстала.
Ды нашай казе нямнога трэба:
Паўбочкі грэчкі на перапечкі,
Рэштата аўса, наверх каўбаса,
Паўвоза сена, каб каза села.

Каляда з казой

♩ = 120

— Го-го-го, ка_за, го-го-го, шэ_ра, дзе ж ты, ко_заны_ка,
дзе ж ты бы_ва_ла? — Я ў ба_ру-ба_ру я_гад_кі бра_ла.

— Го-го-го, каза,
 Го-го-го, шэра,
 Дзе ж ты, козанька,
 Дзе ж ты бывала?
 — Я ў бару-бару
 Ягодкі брала.

Я ў бару-бару
 Ягодкі брала.
 Як прыбег ваўчок,
 Ухапіў козаньку,
 А ваўчанята —
 За казянята.

— Го-го-го, каза,
 Го-го-го, шэра,
 Як ты, козанька,
 Як ты крычала?
 — Так я крычала:
 Ме-ге-ге-ге-ге.

— Го-го-го, каза,
 Го-го-го, шэра,
 Як ты, козанька,
 Як ты ўцякала?
 — Так я ўцякала:
 Туп-туп-туп-туп-туп.

— Не хадзі, каза,
 Пад гэта сяльцо;
 А ў тым сяльцы
 Чатыры стральцы,
 Чатыры стральцы
 Радзяцца ісці.

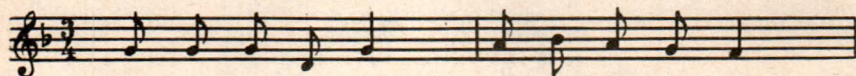
Радзяцца ісці,
 Козаньку ўбіці,
 Козаньку ўбіці,
 Шкуру злупіці,
 Боты пашыці,
 Да шчэ /й/ знасці.

Стара казішча,
 Стань, расхадзіся,
 Стань, расхадзіся,
 Развесяліся.
 А хазяіну
 Ў ногі скланіся.

Шчэ /й/ гаспадыні
 Штоб падарылі:
 Мерачку аўса,
 Наверх каўбаса,
 Сала паласа —
 Песенька ўся...

Го-го-го, каза

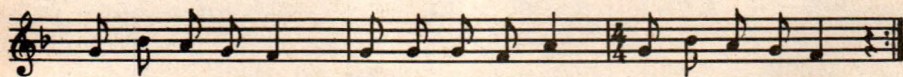
♩ = 112

— Го - го - го, ка_ за, го- го - го, шэ_ ра,

дзе рож_кі дзе_ла? — На соль пра_е_ла. — Го - го - го, ка_ за,

го - го- го, шэ_ ра, лезь, ка_ за, на печ, па_ка_ жы ча_печ.

— Го-го-го, каза,
 Го-го-го, шэра*
 Дзе рожкі дзела?
 — На соль праела.

— Лезь, каза, на печ,
 Пакажы чапец.

А ў тым жыце
 Перапёлачка.

Вывела дзеці
 Міла глядзеці.

Дзе каза ходзіць,
 Там жыта родзіць.

* Прыпеў «Го-го-го, каза, го-го-го, шэра» выконваецца перад кожнай страфой.

Лезь, каза, на кут,
Пакажы хамут.

Дзе каза рогам,
Там жыта стогам.

Лезь, каза, на пол,
Пакажы хахол.

Дзе каза нагой,
Там жыта капой.

На печы авёс,
Вялікі парос.
На палу жыта
Нагамі збіта.

Го-го-го, каза,
Го-го-го, шэра,
Дзе каза хвастом,
Там жыта кустом.

Ой, ішла калядка калядуючы

♩ = 46

Ой, і_шла ка_ляд_ка ка_ля_ду_ю_чы
праз ся_ло, зай_шла ж_я_на
да па_на Сця_па_на пад ак_но:

Ой, ішла калядка калядуючы праз сяло,
Зайшла ж яна да пана Сцяпана пад акно:

— Ой, пане Сцяпане, харошыя дочкі ў цябе,
А што ж твае харошыя дочкі рабілі?

— А што ж мае харошыя дочкі рабілі?
А ў стадоле ды ўсе пшанічаньку мералі.

Намералі трыццаць шанкоў і чатыры,
А тыя чатыры вам, каляднічкам, каляда!

Не кур, не вей, мяцеліца

♩ = 50

Не кур, не вей, мя_це_лі_ца, гэ_й, ка_ля_да.

Не кур, не вей, мяцеліца, гэі, каляда!
 Не завявай сцежак-дарожак,
 Ой, я ж пайду к матульцы ў госці.
 К матульцы шла — вяночак віла,
 Ад матулькі йшла — развіваючы,
 Ой, па красачцы раскідаючы,
 Ды ў ліпавы куст я ўкінула,
 А ў кусціку шэранькі ваўчок.

Добры вечар, пане гаспадару

$\text{♩} = 45$

—Доб_ ры ве_ чар, па_ не гас_ па_ да_ ру,
 ой, ка_ ля_ да! Доб_ ры ве_ чар,
 па_ не гас_ па_ да_ ру, ой, ка_ ля_ да!

— Добры вечар, пане гаспадару, ой, каляда!**
 Харшыя маеш ты сыночкі, ой, каляда!
 Ой, што ж яны ў цябе робяць, ой, каляда?
 — У святлічцы золата важаць, ой, каляда!
 Наважылі трыццаць пудоў і чатыры, ой, каляда!
 Тыя трыццаць пану гаспадару аддалі,
 А тыя чатыры нам, каляднічкам, і калядзе!

Цярэшка, чаху, чаху

$\text{♩} = 72$

—Ця_ рэш_ ка, ча_ ху, ча_ ху, што_ ў_ тва_ ім_ мя_

* Прыпеў «гэй, каляда» паўтараецца ў канцы кожнага радка.

** Кожны радок паўтараецца два разы.

ху, мя ху? — Шпі_ леч_ кі, і_ го_ лач_
 кі, зла ты_ я пяр_ сіе_ нач_ кі!

— Цярэшка, чаху, чаху,
 Што ў тваім мяху, мяху?
 — Шпілечкі, іголачкі,
 Златыя пярсёначкі!

Вясна красна, адкуль прыйшла

Вяс_ на кра_ сна, ад_ куль прый_ шла, ад_ куль
 прый_ шла, ад_ куль прый_ шла, што пры_ нес_ ла?

— Вясна красна,
 Адкуль прыйшла, } 2 разы
 Адкуль прыйшла, што прынесла?
 — Малодачкам —
 Па чаўночку,
 А дзевачкам — па вяночку.
 А дзевачкам — } 2 разы
 Па вяночку,
 А пастушкам — па кіёчку,
 Старым бабам —
 Па галушачцы, } 2 разы
 Малым дзеткам — па крамушачцы.

А ўжо недалечка краснае яечка

А ўжо не да_ леч_ ка крас_ на_ е_ я_ еч_ ка,
 зя_ лё_ ны_ я_ вар_ куд_ ра_ вы!..

А ўжо недалечка
 Краснае яечка,
 Зялёны явар кудравы!

Чырвоная кока

$\text{♩} = 90$

Чыр_ во_ на_ е ко_ ка, у_ жо не_ да_ ле_ ка,
ка_ лі_ на - ма_ лі_ на, я_ га_ дзі_ ца!

Чырвоная кока ужо недалёка,
Каліна-маліна, ягадзіца!

Цыбульку лупіці, яечкі хварбіці,
Каліна-маліна, ягадзіца!

Яечкі хварбіці, хлопчыкам дзяліці,
Каліна-маліна, ягадзіца!

Ты, зязюля, не кукуй

$\text{♩} = 120$ ВАР'ЯНТ 1.

Ты, зя_ зю_ ля, не ку_ куй, не ку_ куй, ты, шэ_ ра_ я,
не ку_ куй, не ку_ куй, ка_ лі_ бу_ дзеш ку_ ка_ вась,
ку_ ка_ вась, не_ дзе бу_ дзе на_ ча_ вась, на_ ча_ вась. Ку-
ку! Ку - ку! Ку - ку! Ку - ку!

$\text{♩} = 120$ ВАР'ЯНТ 2.

Ты, зя_ зю_ ля, не ку_ куй, не ку_ куй,

ты, шэ_ра_ я, не ку_ куй, не ку_ куй, ка_ лі бу_ дэеш

ку_ ка_ ваць, ку_ ка_ ваць, не_ дэе бу_ дэе на_ ча_ ваць,

на_ ча_ ваць. Ку-ку! Ку- ку! Ку -ку! Ку -ку!

Ты, зязюля, не кукуй, не кукуй,
 Ты, шэрая, не кукуй, не кукуй,
 Калі будзеш кукаваць, кукаваць,
 Недзе будзе начаваць, начаваць.

Ку-ку! Ку-ку! Ку-ку! Ку-ку!

На вуліцы петушок — куд-кудак —
 У курачкі запытаў: «А ці так?»
 А зязюльчка сядзіць на суку
 І кукуе петуху, петуху...

Ку-ку! Ку-ку! Ку-ку! Ку-ку!

Ляцелі гусёлкі

$\text{♩} = 130$

1. Ля_ це_ лі, гу_ сёл_ кі це_ раз мой са_

до_ чак, це_ раз мой са_ до_ чак.

А то не гусёлкі,
 То сівы зязюлькі. } 2 разы

Ляціце, зязюлькі,
 Да маёй матулькі, } 2 разы

Да маёй матулькі
 На пясковы ложкі, } 2 разы

На пясковы ложкі,
 На белы падушкі. } 2 разы

Пасеялі дзеўкі лён

$\text{♩} = 125$

Па_ се_ я_ лі дзеў_ кі лён, па_ се_ я_ лі
дзеў_ кі лён, дзеў_ кі лён, дзеў_ кі лён. Па_ се_ я_ лі дзеў_ кі лён.

Пасеялі дзеўкі лён*,
Дзеўкі лён.
Пасеялі дзеўкі лён.

Пасеяўшы, палолі,
Палолі.
Пасеяўшы, палолі.

Белы ручкі калолі,
Калолі.
Белы ручкі калолі.

Унадзіўся сівы конь,
Сівы конь.
Унадзіўся сівы конь.

Пацёр, памяў дзеўкам лён,
Дзеўкам лён.
Пацёр, памяў дзеўкам лён.

* Першы і другі радкі кожнага куплета паўтараюцца двойчы.

ЖАРТОЎНЫЯ ПЕСНІ

Камар лазню тапіў

$\text{♩} = 103$

* ПРЫПЕЎ:
1. Ка_ мар лаз_ ню та_ піў, му_ ха па_ ры_ ла_ ся.
Ды_ лі, ды_ лі, ды_ лі, го - ца_ ца_ ца, ой, дыль, дыль, дыль, го_ ца_ ца.

Ды з палка звалілася,
І на смерць забілася.

Едзе жук да папа,
Да запечнага клапа.

А поп часу не мае,
Прусака спавядае.

Прэ бляха, на мышы,
Ужо муха без душы.

Пакуль муху памылі,
Пук лучыны спалілі.

Пакуль муху прыбралі,
Пявунны запяялі.

Зайцы яму капалі,
Лісы труну збівалі.

Совы муху няслі,
Ваўкі голас вялі.

У пясочку хавалі
І памінкі спраўлялі.

Былі ўсе, галасілі,
Выпілі, закусілі.

Гэй, у лесе пры даліне

$\text{♩} = 100$

1. Гэй, у ле_ се пры да_ лі_ не у нас ста_ ла_
_ ся бя_ да. ПРЫПЕЎ: Гэй, гэй, ў ле_ се, ў ле_ се

* Прыпеў «Дылі, дылі» і г. д. паўтараецца пасля кожнай
страфы.

Пры даліне ў гушчары
Калыхаліся камары.

Ў бальніцу завязіце,
І мяне там палажыце.

Дуб да дубу пахіліўся,
Камар з дуба зваліўся.

Там добрыя дактары
Вымуць душу да пары.

Пабіў камар патыліцу
Аб дубовую карыцу.

— Камарочку, добры браце,
Дзе ж мне цябе пахаваці?

Ой, пабіў камар бакі
Аб дубовыя сукі.

— Не хавайце пры даліне,
Бо вырыюць мяне свінні.

Ды пабіў камар калені
Аб дубовыя карэнні.

Не хавайце пры дарогі,
Бо дратаваць будуць ногі.

Высыпаліся ўсе зубы
Ды з камарыкавай губы.

Пахавайце ў цёмным лесе
Пры зялёненькім гарэсе.

Ляціць муха ратаваць,
Зімнай вадой адліваць.

Будуць гарэхі шчыпаць,
Камарочка ўспамінаць.

— Камарочку, родны браце,
Як жа ж цябе ратаваці?

А чый гэта такі помнік?
Ці маёр тут, ці палкоўнік?

— Пасылайце да аптэкі,
Прынясьце добры лекі.

Ні маёр тут, ні палкоўнік,
А сам камар супакойнік.

Як паставіў верабейка на сметнічку хату

$\text{♩} = 104$

Як па ста віў ве ра бей ка на смет ніч ку ха ту.
Ды са зваў на на ва сел ле гос цей каў ба га та:
Пі ва, ква су на ва рыў, ква ша ніч кі на сту дзіў,

* Прыпеў «Гэй, гэі, ў лесе, ў лесе» з другім радком паўтараецца ў кожнай страфе.

на_ сма_ жыў кіл_ ба_ саў і ўся_ ка_ га мя_ са.

Як паставіў верабейка
На сметнічку хату.
Ды сазваў на наваселле
Госцейкаў багата.

А з лебедзю жураўля,
І савішчу, і луныя,
І стару чачотку,
Сваю родну цётку.

Піва, квасу наварыў,
Квашанінкі настудзіў,
Насмажыў кілбасаў
І ўсякага мяса.

Сядзіць мядзведзь на калодзе.
На скрыпаччы йграіць,
Дзецяняты-медзведзяняты
Струны напраўляюць;

У залочанай карэце
Дзяцел пад'язджае,
А за дзятлам на валах
Жоўна паспяшае.

Як зайгралі «дылі-дылі»,
Госці ў далоні білі, —
Адзін дзіваваўся,
А другі смяяўся.

А зязюля з шуляком,
Перапеліца з круком
Лугам, далінаю
Шпараць пехатою.

Шчыгёл важна пахаджае,
Цаплю ў танец просіць,
Галка піва налівае,
А удод разносіць.

Заклікае верабейка
Ўсіх госцейкаў есці,
Запрашае белу лебедзь
На покуце сесці.

За здароўе вераб'я
Пілі, елі аж да дня,
А бацян упіўся
Ды пад стол зваліўся.

Чубаценькі верабей

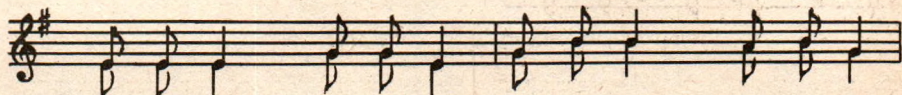
$\text{♩} = 120$

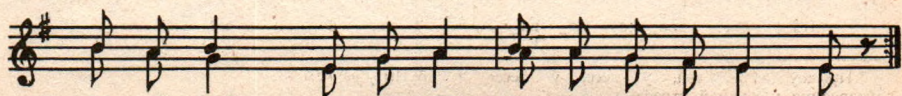
Чу_ ба_ цень_ кі ве_ ра_ бей (да) на ка_ лоч_ ку ся_ дзіць,

на ка_ лоч_ ку ся_ дзіць, на ка_ пус_ ту гля_ дзіць.

На ка_ лоч_ ку ся_ дзіць, на ка_ пус_ ту гля_ дзіць,

то на мак, то на мак, то на ка_ на_ пель_ кі.

Чубаєнькі верабей (да) На калочку сядзіць,
На калочку сядзіць, На капусту глядзіць,
На калочку сядзіць, То на мак, то на мак,
На капусту глядзіць. То на канпелькі.

То на мак, то на мак (да),
То на канпелькі,
Няўдалыя на работу
Усе нашы дзеўкі.

Таўкачыкі

$\text{♩} = 124$

Гэй, гэ, таў_ка_чы_кі! Гэй, гэ, ду_бо_вы_я!
Гэй, гэ, ду_бо_вы_я, да ра_бо_ты га_то_вы_я!

Гэй, гэ, таўкачыкі!
Гэй, гэ, дубовыя!
Гэй, гэ, дубовыя,
На работу гатовыя!

Гэй, гэ, таўкачыкі!
Гэй, гэ, дубовыя!
Гэй, гэ, дубовыя,
Цяжэнькія — пудовыя!

Сем год бадзяліся,
У адну ступу сабраліся.
Гэй, гэ, таўкачыкі!
Гэй, гэ, дубовыя!

АПРАЦОЎКІ НАРОДНЫХ ПЕСЕНЬ

Ладкі-ладушкі

Словы народныя

Апрацоўка М. АЛАДАВА

$\text{♩} = 90$

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note bass line in the left hand and chords in the right hand. The vocal line is in a soprano register. The lyrics are: "Ладкі-ладушкі, прыляцелі птушкі, селі на ва-ро-тах у чырвоных бо-тах, ста-лі са-ка-".

mp Ладкі-ладушкі

душкі, прыляцелі птушкі, селі на ва-ро-тах

у чырвоных бо-тах, ста-лі са-ка-

та ці, не ча га ім да ці. На сyp_лю га рош ку,

каб пад'е лі трош ку, ды пад сыццю грэч кі,

каб нес лі я еч кі. Грэч кі не я дуць, я ек не ня суць,

Ладкі-ладушкі,
 Прыляцелі птушкі,
 Селі на варотах
 У чырвоных ботах,
 Сталі сакатаці,
 Нечаго ім даці.

Насыплю гарошку,
 Каб пад'елі трошку,
 Ды падсыплю грэчкі,
 Каб неслі яечкі.
 Грэчкі не ядуць,
 Як не нясуць.

Загадкі і адгадкі

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 42-54$

А што бя_жыць без

по_ва_да? Ва_да! А што га_рыць без по_лы_мя? За_

_ра! А што рас_це без ко_ра_ня? Ка_мень! А

што бяжыць па глы да ючы? Звер! А што чор на не чар нё на? Во

ран! А што сі ня не сі нё на? Мо ра! А што бе ла не

бя лё на? Ле бедзь! А што ўец ца па між дрэў ца? Хмель!

А што бяжыць без повада? Вада!
 А што гарыць без поляма? Зара!
 А што расце без караня? Камень!
 А што бяжыць паглядаючы? Звер!
 А што чорна не чарнёна? Воран!
 А што сіня не сінёна? Мора!
 А што бела не бялёна? Лебедзь!
 А што ўецца паміж дрэўца? Хмель!

Жалоблівы коцік

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 42$
mp

Ся_ дзеў ко_ цік на кух_ ні, у я_ го во_ чач_ кі па_

mp

Detailed description: This system contains the first two lines of the musical score. The top line is a vocal melody in 3/4 time, starting with a tempo marking of quarter note = 42 and a dynamic marking of *mp*. The bottom line is a piano accompaniment, also in 3/4 time, with a dynamic marking of *mp*. The lyrics are written below the vocal line.

п_ух_ лі. Ча_ го ж ты, ко_ пі_ чак, пла_ чаш? Ші_ пі_ шь_ кі, ні

Detailed description: This system contains the second two lines of the musical score. It continues the vocal melody and piano accompaniment from the first system. The lyrics are written below the vocal line.

mf

есць_ кі хо_ чаш? Ні_ пі_ шь_ кі, ні есць_ кі ха_ чу,

mf

Detailed description: This system contains the final two lines of the musical score. The vocal melody and piano accompaniment conclude the piece. The lyrics are written below the vocal line. A dynamic marking of *mf* is present above the vocal line and below the piano accompaniment.

па сва_ей жа_лась_ці пла_чу. Сам ку_хар пя_чон_ку злі_

_зау, а на мя_не, на ко_ці_ка, ска_зау. Будуць мя_не,

ко_ці_ка, бі_ці, 8. Бу_дуть мне вуш_кі це_ра_бі_ці.

Сядзеў коцік на кухні,
 У яго вочачкі папухлі.
 — Чаго ж ты, коцічак, плачаш?
 Ці піцькі, ці есцькі хочаш?
 — Ні піцькі, ні есцькі хачу,
 Па сваей жаласьці плачу.
 Сам кухар пячонку злізаў,
 А на мяне, на коціка, сказаў.
 Будуць мяне, коціка, біці,
 Будуць мне вушкі церабіці.

Люлі-люлі, калышу

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 60$ *tr*

Люлі, люлі, ка_лы_шу. Зва_рыць ма_т_ка ку_ля_шу.

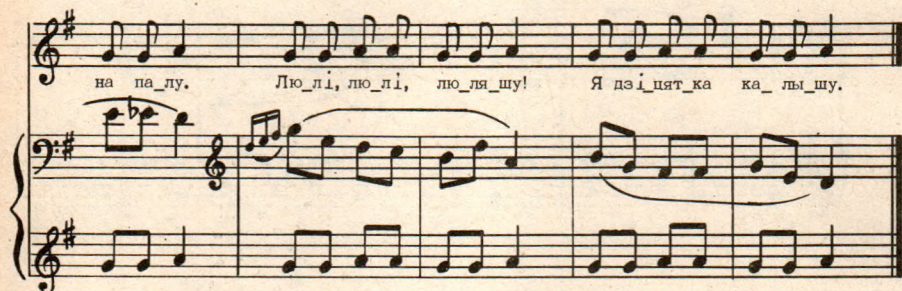
tr

А_ле_ем на_ма_жа і нам не па_ка_жа. Люлі, люлі,

лю_ля_шы! Ку_пі_ў ба_ць_ка ле_мя_шы. Ма_тач_ка вель_мі ра_да,

ку_ пі_ ла_ ска_ ва_ ра_ ду. А ба_ бач_ ка ча_ пя_ лу, а се_ дзя_ чы

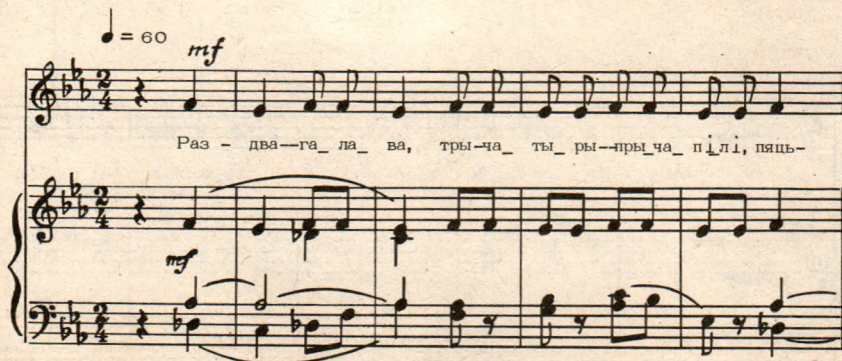
на_ па_ лу. Лю_ лі, лю_ лі, лю_ ля_ шу! Я дзі_ цят_ ка ка_ лы_ шу.

Люлі, люлі, калышу. Зварыць матка куляшу.
 Алеем намажа і нам не пакажа.
 Люлі, люлі, люляшы! Купіў бацька лемяшы.
 Матачка вельмі рада, купіла скавараду.
 А бабачка чапялу, а седзячы на палу.
 Люлі, люлі, люляшу! Я дзіцятка калышу.

Лік

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 60$ *mf*

Раз - два - га_ ла_ ва, тры_ ча_ ты_ ры_ пры_ ча_ пі_ лі, п'яць -

шэсьць-дзе тут сесць, сем- во сем-се на ко с'ім, дзевяць-дзэсяць-хустку вешаць.

Раз-два — галава,
Тры-чатыры — прычапілі,
Пяць-шэсьць — дзе тут сесць,
Сем-восем — сена косім,
Дзевяць-дзэсяць — хустку вешаць.

Дожджык

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 65$

1. Дожджык, дожджык, не ма_чы, дзе_так з са_ду

не га_ні, бо мы хо_чам па_гу_ляць, аб_ру_чы_кі па_ка_таць.

2. Дождык, дождык, не ма_чы, дзе_так з са_ду не га_ні, бо мы хо_чам
 3. Дождык, дождык, не ма_чы, дзе_так з са_ду не га_ні, бо мы хо_чам

па_гу_ляць ды пя_со_чак па_ка_паць. 4. Дождык, дождык, не ма_чы,
 па_гу_ляць ды з мя_ча_мі па_ска_каць.

дзе_так з са_ду не га_ні, бо мы хо_чам па_гу_ляць ды ко_ні_каў за_пра_гаць.

Дождык, дождык,
 не мачы,
 Дзетак з саду не гані,
 Бо мы хочам пагуляць,
 Абручыкі пакатаць.

Дождык, дождык,
 не мачы,
 Дзетак з саду не гані,
 Бо мы хочам пагуляць
 Ды пясочак пакапаць.

Дождык, дождык,
 не мачы,
 Дзетак з саду не гані,
 Бо мы хочам пагуляць
 Ды з мячамі паскакаць.

Дождык, дождык,
 не мачы,
 Дзетак з саду не гані,
 Бо мы хочам пагуляць
 Ды конікаў запрагаць.

Кую, кую ножку

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 80$
mf

Ку_ ю, ку_ ю нож_ ку, па_ е_ ду_ ў_ да_ рож_ ку,

mf

Detailed description: This system contains the first two lines of music. The top line is a vocal melody in 2/4 time, starting with a tempo marking of quarter note = 80 and a dynamic of mezzo-forte (mf). The lyrics are 'Ку_ ю, ку_ ю нож_ ку, па_ е_ ду_ ў_ да_ рож_ ку,'. The bottom line is a piano accompaniment, also in 2/4 time, with a dynamic of mezzo-forte (mf). The piano part features a steady eighth-note accompaniment in the right hand and a bass line with eighth notes and some chords in the left hand.

куп_ лю_ ча_ ра_ віч_ кі, нож_ кі_ не_ вя_ ліч_ кі.

Detailed description: This system contains the second two lines of music. The vocal line continues with the lyrics 'куп_ лю_ ча_ ра_ віч_ кі, нож_ кі_ не_ вя_ ліч_ кі.' The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern as the first system, maintaining the mezzo-forte dynamic.

Да_ рож_ ка_ кры_ ва_ я, ка_ был_ ка_ лі_ ха_ я,

Detailed description: This system contains the final two lines of music. The vocal line concludes with the lyrics 'Да_ рож_ ка_ кры_ ва_ я, ка_ был_ ка_ лі_ ха_ я,'. The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern, ending with a final chord in the left hand.

дуж_ка за_ва_лі_лась, ка_был_ка зма_ры_лась.

Кую, кую ножку, паеду ў дарожку,
 Куплю чаравічкі, ножкі невялічкі.
 Дарожка крывая, кабылка ліхая,
 Дужка завалілась, кабылка змарылась.

Коцік

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

♩ = 112

p

А, брысь, ко_цік, у ля_сок, ня_сі Юль_шы па_я_сок!

А, брысь, ко_цік, у тра_с_нік, ня_сі Ю_леч_шы кас_нік!

mf А, брысь, ко_цік, на вул_ку, *p* ня_сі Юль_цы хле_ба бул_ку!

mf А, брысь, ко_цік, на ган_кі, *p* ня_сі Юль_цы ба ган_кі!

f А, брысь, ко_цік, на тар_жок, *p* ня_сі Юль_цы пі_ра_жок! А, брысь, ко_ця,

ку_ды хо_ця; *f* бя_жы, ко_ця, ў шчы_ры бор, не за_бы_вай на мой двор!

А, брысь, коцік, у лясок,
Нясі Юльцы паясок!
А, брысь, коцік, у траснік,
Нясі Юлечцы каснік!

А, брысь, коцік, на вулку,
Нясі Юльцы хлеба булку!
А, брысь, коцік на ганкі,
Нясі Юльцы баранкі!

А, брысь, коцік, на таржок,
Нясі Юльцы піражок!
А, брысь, коця, куды хоця;
Бяжы, коця, ў шчыры бор,
Не забывай на мой двор!

Люлі-люлі-люлечкі

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 84$

Лю_лі, лю_лі, лю_леч_кі!

Ся_ду, ста_ну пра_сі_я. І_дзі_пят_ка ка_лы_ха_ці.

Што_вы_ве_ду ні_тач_ку— ка_ма_ру на сві_тач_ку,

а ста нуц ца кон чы кі-- ка ма ру на штон чы кі.

Люлі, люлі, люлечкі!
 Сяду, стану прасці я.
 І дзіятка калыхаці.
 Што выведу нітачку —
 Камару на світачку,
 Астануцца кончыкі —
 Камару на штончыкі.

А чы-чы, сарока

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 68$

А чы-чы, са ро ка, ку ды ля ціш да лё ка?

Се ла, па ла на та ку у чыр во ным кал па ку і са ко ча

на су_ку: "Бу_ду я та_бе слу_жыць, на шну_ры са_ху на_сіць".

А чы-чы, сарока,
 Куды ляціш далёка?
 Села, пала на таку
 У чырвоным калпаку
 І сакоча на суку:
 «Буду я табе служыць,
 На шнуры саху насіць».

Тадзей-дабрадзей

Словы народных

Апрацоўка М. АНЦАВА

Та_дзей - даб_ра_дзей, за_баў_ляй дзя_

_цей! Га_няй пту_ша_чак з_пад ма_ку_ша_

чак. Не дзяў бі пя сок і не бе гай наў

скок. На да ро зе пя сок збі рай у гар шчок.

Тадзей-дабрадзей, забаўляй дзяцей!
 Ганяй птушчак з-пад макушчак.
 Не дзяўбі пясок і не бегай наўскок.
 На дарозе пясок збірай у гаршчок.

Ладкі-ладушкі

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 70$
mf
 Лад кі-ла душ кі! Ёры ля це лі птуш кі,
mf

се_лі на ва_ ро_ тах у чыр_ во_ ных бо_ тах. Ста_ лі са_ ка_

та ці: не_ ча_ га ім да_ ці. Па_ сyp_ лю га_ рош_ ку,

каб па_ е_ лі трош_ ку, ды па_ сyp_ лю грэч_ кі, каб ня_ сyp_ ля_

еч кі. Грэч_ кі не я_ дуць, я_ ек не ня_ суць.

p *rit.*

Ладкі-ладушкі!
 Прыляцелі птушкі,
 Селі на варотах
 У чырвоных ботах.
 Сталі сакаці,
 Нечага ім даці.
 Пасыплю гарошку,
 Каб паелі трошку,
 Ды пасыплю грэчкі,
 Каб няслі яечкі.
 Грэчкі не ядуць,
 Яек не нясуць.

Калыханка

Словы народныя

Апрацоўка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 90$
p

Лю_лі, лю_лі, лю_лі! Пры_ля_це_лі гу_лі,
 се_лі на ва_ро_тах у чыр_во_ных бо_тах.

p

Ста лі са ка та ці: ка му ка шу да ці?

pp meno mosso

Ма да му дзі_пя_ці. Ці га рош ку крош ку, ці яч_мень_ку

rit.

жмень_ку, ці пу_хо_ву_ю пя_рын_ку, ці шчас_лі_ву_ю га_дзі_нку?

Люлі, люлі, люлі!
 Пряляцелі гулі,
 Селі на варотах
 У чырвоных ботах.
 Сталі сакатаці:
 Каму кашу даці?
 Малому дзіцяці.
 Ці гарошку крошку,
 Ці ячменьку жменьку,
 Ці пуховую пярынку,
 Ці шчаслівую гадзінку?

Баю, баю, баенькі

Словы народныя

Апрацоўка А. АЛЕНІНА

The musical score is written in 6/8 time with a tempo of 116. It features a vocal line and a piano accompaniment. The key signature has one sharp (F#). The lyrics are: Баю, баю, баенькі, люлі, люлі, люленькі, прыляцелі гуленькі, селіяны у люленькі, сталяны варкавашь.

tr

Баю, баю, баенькі,

tr

люлі, люлі, люленькі, прыляцелі гуленькі,

селіяны у люленькі, сталяны варкавашь,

ма_лю_ тач_ку ка_лы_ хашь... Маў_чы, маў_чы, не_кры_чы.

Баю, баю, баенькі,
 Люлі, люлі, люленькі,
 Прыляцелі гуленькі,
 Селі яны ў люленькі,
 Сталі яны варкаваць,
 Малютачку калыхаць...
 Маўчы, маўчы, не крычы.

Бегаў зайчык шэранькі

Словы С. ПАЦЁМКІНА

Апрацоўка Г. ВАГНЕРА

$\text{♩} = 110$

1. Бе_гаў зай_чык шэ_рань_кі ля_ра_кі, бе_гаў зай_чык

шэ_рань_кі ля_ра_кі, на_я_го на_ско_чы_лі

два ваў_кі, на_я_го на_ско_чы_лі два ваў_кі.

Бегаў зайчык шэранькі
Ля ракі,
На яго наскочылі
Два ваўкі.

Уцякаў той шэранькі
З усіх ног,
Не глядзеў ні сцежак ён,
Ні дарог.

Паляўнічы зайчыка
Ўратаваў,
Ён лясных драпежнікаў
Пастраляў.

І хваліцца ў лесе ён
Так пачаў:
— Двух ваўкоў ля рэчкі я
Разарваў.

Кукараку, пяташок

Словы народныя

Апрацоўка Я. ЗАРЫЦКАЙ

$\text{♩} = 120$

1. Ку_ка_ра_ку, пе_ту_шок, чыр_во_не_нь_кі
3. Па_чаў я_е пы_та_ці, ці у_ме_е

гра_бя_шок. 2. Пад па_ве_тач_ку пай_шоў, кур_ку ра_бу_ю знай_шоў.
чы_та_ці? 4. Не чы_та_ю, не пі_шоў, толь_кі я_е_кі ня_су_.

Кукараку, пяташок, чырвоненькі грабяшок.
 Пад паветачку пайшоў, курку рабую знайшоў.
 Пачаў я пытаці, ці ўмее чытаці.
 — Не чытаю, не пішу, толькі яечкі нясу.

Дуб да дубу пахіліўся

Словы народныя

Апрацоўка Я. ЗАРЫЦКАЙ

$\text{♩} = 120$

1. Дуб да ду_бу

tr

* ПРЫПЕЎ:

па_хі_ліў_ся, ка_ма_рык з ду_ба зва_ліў_ся. Ой, у ле_се,

ле_се, ле_се пры_зя_лё_нь, кім га_рэ_се. // кім га_рэ_се.

1. 2.

rit.

* Прыпеў паўтараецца пасля кожных двух радкоў.

Муха з хаты вялятала,
Камарынку ратавала.

Камарочак жа ты мой,
Родны брацішка ты мой.

А дзе цябе пахаваці,
Каб хадзілі памінаці?

Пахаваю край Дунаю,
Сама пайдуду пагуляю.

Сама пайдуду пагуляю,
Як рыбачка па Дунаю.

Пахаваю край даліны,
Каб па табе ваўкі вылі,

Каб па табе ваўкі вылі,
А сабакі галасілі.

Дзеўкі па грыбы ішлі,
На магілачку ўзышлі.

А хто ж тут ды за пакойнік,
Ці маёр тут, ці палкоўнік?

Ляжыць грэшнае тут цела,
Што ўніз з буды паляцела.

Запражыце сівых коні

Словы народныя

Апрацоўка Я. ЗАРЫЦКАЙ

$\text{♩} = 144$

1. За_пра_жы_це_сі_вых_ко_ні_у_па_езд_шы_ро_кі,
ў_ім_па_е_дзе_ве_ра_бей_ка_да_па_ні_са_ро_кі,

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It features a vocal line and a piano accompaniment. The tempo is marked as quarter note = 144. The lyrics are in Belarusian. The piano part includes a dynamic marking of *f* (forte) in the first system.

Ў ім па_ е_ дзе ве_ ра_ бей_ ка да па_ ні са_ ро_ кі.

Як прыехаў верабейка,
Стукнуў чабатамі,
Выскачыла сарочанька
З нізкімі ўклонамі: } 2 разы

— Проша, проша, верабейка,
Мяне не цурацца,
І ў вобчай маёй хатцы
Проша забяўляцца. } 2 разы

Прышоў мядзведзь дзіва глядзець
Ды стаў насміхацца.
А наш рыцар верабейка
З ім за лоб цягацца. } 2 разы

Ды мядзведзь задаў дыхту,
Каб не забываўся,
Над рыцарам верабейкам
Больш не насміхаўся. } 2 разы

Ішоў казёл мастом

Словы народныя

Апрацоўка Я. ЗАРЫЦКАЙ

$\text{♩} = 56$
tr

І_ шоў ка_ зёл ма_ стом. Ду - ду, ду - ду,

tr

ду - ду! Кі ва ю чы хва стом. Ду- ду- ду!*

— А куды ідзеш, казёл?
— На кірмаш пайду.

— А чаго на кірмаш?
— Касу купляць пайду.

— Нашто табе каса?
— Буду сена касіць.

— Нашто табе сена?
— Каровачак карміць.

— Нашто табе каровы?
— Буду млечка даіць.

— Нашто тое млечка?
— Пастушкоў карміць.

— Нашто тыя пастушкі?
— Будуць свінак пасвіць.

— Нашто тыя свінкі?
— Будуць горы рыць.

— А што ў тых горах?
— Дубовая бочка.

— А што ў той бочцы?
— Зялёная ступа.

— А што ў той ступе?
— Медзяная міса.

— А што ў той місе?
— Цынкавая лыжка.

— А што ў той лыжцы?
— Макавае зерне.

— А дзе тое зерне?
— Пятушок здзюбіў.

— А дзе той пятушок?
— За мора паляцеў.

— А дзе тое мора?
— Кветкамі зарасло.

— А дзе тыя кветкі?
— Дзеўкі пазбіралі.

— А дзе тыя дзеўкі?
— Замуж павыхадзілі.

— А дзе іх мужыкі?
— На вайну пагналі.

— А дзе тая вайна?
— Пасярод гумна.

* «Ду-ду, ду-ду, ду-ду!» паўтараецца ў канцы першага радка,
«Ду-ду-ду!» — у канцы другога радка кожнай страфы.

Ды казёл-барада

Словы народныя

Апрацоўка Я. ЗАРЫЦКАЙ

$\text{♩} = 48$

Ду - ду! 1. Ды ка_зёл- ба_ра да. Ду - ду!
2. Ды па_бег да МІ_ра. Ду - ду!

3. Ды ку_піў кос_ ку. Ду - ду! 4. А наш_то кос_ ка?
5. Сян_ по ка_ сіць,

Ду - ду! 6. А наш_то сян_ по? Ду - ду!
Ду - ду! 7. -Ка_ро_ вак кар_ мІць, Ду - ду!

Ды казёл-барада. Ду-ду!^{*}
 Ды пабег да Міра.^{**}
 Да купіў коску.
 — А нашто коска?
 — Сянцо касіць.
 — А нашто сянцо?
 — Каровак карміць.
 — А нашто кароўкі?
 — Млечка даіць.

— А нашто млечка?
 — Сырцы ляпіць.
 — А нашто сырцы?
 — Пастухоў карміць.
 — А дзе ж пастухі?
 — На вайну пайшлі.
 — Дзе тая вайна?
 — Пасярод гумна.

Ну, ну, ну, казёл

Словы народныя

Апрацоўка М. ІПАЛІТАВА-ІВАНАВА

$\text{♩} = 100$

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of three sharps (F#, C#, G#). It consists of two systems. The first system has a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line starts with a forte dynamic and includes two verses. The piano accompaniment features a steady bass line and a more active treble line. The second system continues the vocal line and piano accompaniment, with the vocal line ending with a fermata. Dynamics like 'f' and 'ff' are indicated throughout the score.

1. Ну, ну, ну, ка_зёл, па_ва_ра_чай_ся,
 2. Ты ж гаспа_ды_ня, не будзь та_ка_я,

да й на но_жач_кі, да й на ро_жач_кі,
 на ка_пы_ці_кі, на за_ла_ты_я,
 як та_я бы_ла Ба_ра_ба_ці_ха,
 як та_я бы_ла Ба_ра_ба_ці_ха.

* «Ду-ду!» паўтараецца ў канцы кожнага радка.
 ** Мясцічка Мір Нясвіжскага павета.

Ну, ну, ну, казёл, паварачайся,
Дай на ножачкі, дай на рожачкі,
На капыцікі, на златыя.

Ты ж, гаспадыня, не будзь такая,
Як тая была Барабаціха,
Як тая была Барабаціха.

А будзь ласкава, запаль шчэпачку,
Запаль шчэпачку, пайдзі ў клетачку
Ды набяры мачку на талерачку.

Нашаму казлу нямнога трэба:
Сем печ перапеч, рэшата аўса,
Рэшата аўса, паверх каўбаса.

Калыханка

Словы народныя

Апрацоўка М. КРАСЕВА

$\text{♩} = 100$

1. Лю_лі, лю_лі, лю_лі,
3. Да_ла б я ім аў_са,

пры_ля_це_лі_ку_ры. Се_лі на ва_ро_тах
ды не ма_ю каў_ша. Да_ла б ім га_ро_ху,

ritard. *a tempo*

у чыр_во_ных бо_тах. 2. Ста_лі гур_ка_та_ці,
не ма_ю ні тро_ху.

(КАНЕЦ)
pp

ritard.

не_ча_га ім да_ці. Да_ла б_я ім бо_бу, не ма_ю ні

дро_бу.

pp *p* *pp* *ppp*

Люлі, люлі, люлі,
Прыляцелі куры.
Селі на варотах
У чырвоных ботах.
Сталі гуркатаці,
Нечага ім даці.

Дала б_я ім бобу,
Не маю ні дробу.
Дала б_я ім аўса.
Да не маю каўша.
Дала б_я ім гароху,
Не маю ні троху.

Уцякай, Мароз-дзядуля

Словы Я. КОЛАСА

Апрацоўка І. КУЗНЯЦОВА

$\text{♩} = 144$

mf Б 7 Б 7 Б 7

mf

1. У_ ця_ кай, Ма_ роз - дзя_ ду_ ля,

Б 7 b 7 Б 7 b 7 Б 7

чу_ еш ты, ста_ ры, ці не? На пад_ гор_ ках

7 Б 7 М 7 7

бу лі - гу лі, пес ні чу юц ца вяс не. //пры ві таць!

Звоніць, скача, як дзіцятка,
Гэты жэўжык-ручаёк,
На яго, бы тая матка,
Сонца кідае свой зрок.

А ён гучны і смяшлівы,
Так і ходзіць, аж дрыжыць...
І другі сябрук шчаслівы
Насустрэч яму бяжыць.

Ты паслухай, дзед сярдзіты,
Што там чуецца ўгары.
Што за спеў за самавіты
Правяць ў небе песняры?

А зіма аж пачарнела,
Годзе ёй тут кросна ткаць!
Ну, маленства, жыва, смела
Выйдзем весну прывітаць!

Верабейчык

Словы народныя

Апрацоўка І. КУЗНЯЦОВА

$\text{♩} = 72$

1. Вось прый шлі зі_

мо_ вы спю_ жы, на два_ рэ за_ мёрэ_ лі лу_ жы; ска_ ча, ска_ ча

Б 7 7 Б Б Б 7 Б

ве_ ра_ бей, ён склі_ ка_ е ўсіх дзя_ пей:

7 Б 7 7

rit.

"Ціў -ціў - ціў -ціў -ціў-ціў- ціў," -- ён склі_ ка_ е ўсіх дзя_ пей.

Б М Б 7 7 *rit.*

Вось прыйшлі зімовы сцюжы,
 На дварэ замерзлі лужы;
 Скача, скача верабей,
 Ён склікае ўсіх дзяцей:
 «Ціў-ціў-ціў-ціў-ціў-ціў», —
 Ён склікае ўсіх дзяцей.

Да дзяцей ён просьбу мае
 І чырыкае, як знае:
 «Ціў-ціў-ціў-ціў-ціў-ціў-ціў,
 Дайце есці — я ледзь жыву!
 Ціў-ціў-ціў-ціў-ціў-ціў,
 Дайце есці — я ледзь жыву!

Есці многа мне не трэба —
 Трохі зерняў, трохі хлеба.
 Кіньце, дзеткі, на зямлю,
 Я вам песеньку спяю:
 Ціў-ціў-ціў-ціў-ціў-ціў-ціў,
 Я вам песеньку спяю!»

Падарункі Дзеда Мароза

Словы А. АСТАПЕНКІ

Апрацоўка І. КУЗНЯЦОВА

$\text{♩} = 82$

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). It consists of two systems. The first system features a piano accompaniment in the lower staves and a vocal line in the upper staff. The piano part includes a *mf* dynamic marking and chord symbols 'Б' and '7'. The vocal line begins with a *mf* dynamic marking. The second system continues the piano accompaniment with chord symbols 'Б' and '7', and the vocal line with the lyrics 'Дзед Ма_ роз нам пры_ вез'.

mf Б 7

mf

Дзед Ма_ роз нам пры_ вез

Б 7 Б Б

па да рун каў го ры, пра ма з ле су

поў ны воз чыс тых, яс ных зо рак, пра ма з ле су

поў ны воз чыс тых, яс ных зо рак. // сон ца.

Дзед Мароз нам прывёз
 Падарункаў горы,
 Прама з лесу поўны воз
 Чыстых, ясных зорак. } 2 разы

І гараць пад Новы год
 Зоркі над краінай,
 Асвятляюць карагод,
 Быццам промні сонца. } 2 разы

Зайчык-грайчык

Словы З. БЯДУЛІ

Апрацоўка І. КУЗНЯЦОВА

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It begins with a tempo marking of quarter note = 136. The score consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a rhythmic pattern of eighth notes and chords, with dynamic markings of *f* and *M* (mezzo-forte). The lyrics are: "Зайчык ты, зайчык, жывенькі грайчык, Пусціўся скакаці, пусціўся гуляці. Па". The piano accompaniment includes fingering numbers 7 and 8, and dynamic markings *Б* (piano) and *М* (mezzo-forte).

Зай_ чык ты, зай_ чык,

жва_ вень_ кі грай_ чык, Пус_ ціў_ ся ска_

ка_ ці, пус_ ціў_ ся гу_ ля_ ці. Па

чыс_ та_ му по_ лю, пад сон_ цам на во_ лі.

Зайчык ты, зайчык, жвавенькі грайчык.
 Пусціўся скакаці, пусціўся гуляці.
 Па чыстаму полю,
 Пад сонцам на волі.

3 буйных ліп і бяроз

Словы Я. КУПАЛЫ

Апрацоўка І. ЛУЧАНКА

$\text{♩} = 86$

ліп і бя_ роз ліс_ ты ва_ лиц_ ца, між па_

ва лау і лоз рас сы па юц ца, між па ва лау і

лоз рас сы па юц ца. Ша па // ца.

Шапацяць, шалясяць
 Залацістыя,
 Увось галіны глядзяць
 Пусталістыя. } 2 разы

А як прыйдзе вясна,
 Усё адменіцца,
 І галіны ізноў
 Зазяляюцца. } 2 разы

Ладкі-ладушкі

Словы народныя

Апрацоўка М. МАЦІСОНА

1. Ладкі, ладушкі, прыляце лі птушкі.

Се_ лі на ва_ ро_ тах у чыр_ во_ ных бо_ тах.

Сталі сакатаці,
 Нечага ім даці,
 Пасыплю гарошку,
 Каб пад'елі трошку.

Ды пасыплю грэчкі,
 Каб неслі яечкі.
 Грэчкі не ядуць,
 Як не нясуць.

Сядзіць камар на дубочку

Словы народныя

Апрацоўка С. ПАЛОНСКАГА

$\text{♩} = 120$

1. Ся_ дзіць камар на ду_ боч_ ку, на зя_ лё_ нень_ кім ліс_ точ_ ку,

ай, лю_лі, лю_лі, лю_лі, на зя_ле_нькім ліс_точ_ку.

tr
2. Сядзіш камар, на_пя_ва_е, чорных мушак за_баў_ля_е,

ай, лю_лі, лю_лі, лю_лі, чорных мушак за_баў_ля_е.

f
3. На_ля_це_ла зля_я бу_ра, ка_ма_роч_ка з ліста зду_ла,

ай, лю_лі, лю_лі, лю_лі, ка_ма_роч_ка з ліста зду_ла.

4. Тут дэ_ве мушкі падля_це_лі, ка_ма_ра пад руч_кі ўзя_лі,

ай, лю_лі, лю_лі, лю_лі, ка_ма_ра пад руч_кі ўзя_лі.

5. Ка_ма_ра пад руч_кі ўзя_лі, ў дом вялі, ў пасцельку кла_лі,

ай, люлі, люлі, люлі, ў дом вялі, ў пасцельку клалі.

Сядзіць камар на дубочку,
 На зялёненькім лісточку,
 Ай, люлі, люлі, люлі,
 На зялёненькім лісточку.

Сядзіць камар, напявае,
 Чорных мушак забаўляе,
 Ай, люлі, люлі, люлі,
 Чорных мушак забаўляе.

Наляцела злая бура,
 Камарочка з ліста здула,
 Ай, люлі, люлі, люлі,
 Камарочка з ліста здула.

Тут дзве мушкі падляцелі,
 Камара пад ручкі ўзялі,
 Ай, люлі, люлі, люлі,
 Камара пад ручкі ўзялі.

Камара пад ручкі ўзялі,
 Ў дом вялі, ў пасцельку клалі,
 Ай, люлі, люлі, люлі,
 Ў дом вялі, ў пасцельку клалі.

Гулі

Словы народныя

Апрацоўка Я. ПРОХАРАВА

$\text{♩} = 66$

The first system of the musical score consists of a vocal line on a single treble clef staff and a piano accompaniment on a grand staff (treble and bass clefs). The tempo is marked as quarter note = 66. The key signature has one flat (B-flat). The vocal line begins with a whole rest. The piano accompaniment starts with a *tr* (trio) marking and features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes in the right hand, and chords in the left hand.

The second system continues the musical score. The vocal line begins with a *tr* marking and contains the lyrics: Лю_лі, лю_лі, лю_лі, пры_ля_це_лі_гу_лі. The piano accompaniment continues with similar rhythmic patterns and chordal support.

The third system continues the musical score. The vocal line contains the lyrics: се_лі на ва_ро_тах, у чыр_во_ных бо_тах. The piano accompaniment continues with similar rhythmic patterns and chordal support.

Sta_ лі щча_ бя_ та_ ці,

ды што ка_ му да_ ці? йвян_ ку — са_ па_

жоч кі, Ры_ гор_ ку — раж_ ноч_ кі.

Люлі, люлі, люлі,
 Прыляцелі гулі,
 Селі на варотах
 У чырвоных ботах.

Сталі шчабятці,
 Ды што каму даці?
 Ёванку — сапажоккі,
 Рыгорку — ражноккі!

1-ы варыянт тэксту

Люлі, люлі, люлі,
 Прыляцелі куры,
 Селі на варотах
 У чырвоных ботах.

Сталі шчабятці,
 Нечага ім даці.
 Дала б ім бобу,
 Не маю ні дробу.
 Дала б я ім аўса,
 Ды не маю каўша.
 Дала б ім гароху,
 Не маю ні троху.
 Дала б ім грэчкі,
 Штоб неслі яечкі.

2-і варыянт тэксту

Люлі, люлі, люлі,
 Пайшоў кот на дулі,
 Памарозіў лапкі,
 Узлез на палаткі.

Сталі лапкі грэцца,
 Недзе кату дзецца,
 Пайшоў кот на вулку,
 А дзіцятка ў люльку.

Чы-чы, чы-чы, верабей

Словы народныя

Апрацоўка Р. ПУКСТА

$\text{♩} = 164$

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line begins with a forte dynamic and features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. The piano accompaniment provides a steady harmonic and rhythmic foundation.

1. Чы - чы, чы-чы, ве_ра_бей, не клюй ма_іх ка_на_пель.

* Рыгорка — чужое суседняе дзіцянё.

Бо я та_бе, ве_ра_б'ю, кі_ем нож_ку пе_ра_б'ю.

Верабейка палятаў,
Канапелек не чапаў,
Пачаў лавіць мошачку,
Звіхнуў сабе ножачку.

Я на тую ножачку
Пашыю панчошачку,
Я на тое цельца
Вытку палаценца.

Гэй ты, воўчанька

Словы народныя

Апрацоўка Р. ПУКСТА

$\text{♩} = 68$

Гэй ты, воўчань_ка, гэі ты, шэ_рань_кі, ча му

ты, воўчань_ка, та_кі злос_нець_кі? 2-Як жа//лі мя_не біць.

Для паўтарэння | Для заканчэння

— Як жа мне не злаваць?
 Няма ў чым зімаваць:
 А ні буданькі,
 А ні хатанькі.

За кусточкам сядзеў
 Ды на свінку глядзеў.
 Хацеў свінку схапіць —
 Пачалі мяне біць.

Ладачкі-ладушкі

Словы народныя

Апрацоўка Р. ПУКСТА

$\text{♩} = 140$

1. Ла_ дач_ кі, ла_ душ_ кі,

М Б М М

АВАЛІНА

пры_ ля_ це_ лі птуш_ кі, се_ лі на ва_

М Б М М Б М

ро тах у чыр во ных бо тах.

7 Б Б М 7 Б

Боты паскідалі,
Кругом паляталі,
Сталі сакаці,
Каб ім есці даці.

Прынясу ім жыта —
Будуць птушкі сыты,
Ды пасыплю грэчкі,
Хай нясуць яечкі.

У мядзвездзя на бару

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 72$

f *rit.*

У мядэ ве дзя на ба ру гры бы, я га ды бя ру.

mf

А мядз_ведзь на нас гля_дзіць і вур_чыць.

У мядзвездзя на бару
Грыбы, ягады бяру.
А мядзвездзь на нас глядзіць
І вурчыць.

Белабока-сарока

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 68$

f

mf

Бе_ла_бо_ка- са_ро_ка пры_ля_це_ла э_па_лё_ку. // на ба_ку.

1. 2.

mf

Белабока-сарока
Прыляцела здалёку.
Села ж яна на таку,
Ў яе хвосцік на баку.

Чорны баран

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 60$

f

mf

Дзе ж гэ_ та бы_ ты, наш

1. чор_ ны ба_ ран?

2. //ран?

На млы_ не быў, на млы_ не быў, мі_ лас_ ці_ вы

1. пан. 2. // пан. // пан. Для закінчэння

- Дзе ж гэта быў ты, наш чорны баран?
- На млыне быў, на млыне быў, міласцівы пан.
- Што ж ты рабіў там, наш чорны баран?
- Муку малоў, муку малоў, міласцівы пан.
- Хто ж цябе скрыўдзіў, наш чорны баран?
- Млынарчыкі, млынарчыкі, міласцівы пан.
- Як цябе білі, наш чорны баран?
- Ды палкамі, стукалкамі, міласцівы пан.
- Як жа ты плакаў, наш чорны баран?
- Мэ-мэ-мэ-мэ, мэ-мэ-мэ-мэ, міласцівы пан.
- Як жа ўцякаў ты, наш чорны баран?
- То я скокам, то я бокам, міласцівы пан.
- Як бараняўся, наш чорны баран?
- Ды вось гэтак, ды вось гэтак, міласцівы пан.

Песенька

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 100$

Piano introduction in G major, 3/4 time, 4 measures. The right hand features a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the left hand provides a simple harmonic accompaniment.

Vocal entry and piano accompaniment for the first line of lyrics. The vocal line begins with a whole note rest followed by the melody. The piano accompaniment continues from the introduction. The lyrics are: Ста_ра ба_ булень_ка коз_лі_ка

Vocal entry and piano accompaniment for the second line of lyrics. The vocal line includes first and second endings. The lyrics are: ме_ ла, Бэ - бэ, бэ - бэ, коз_лі_ка ме_ ла, // ме_ ла.

- Стара бабуленька козліка мела.
Бэ-бэ, бэ-бэ, козліка мела. } 2 разы
- З рання да вечара за ім глядзела.
Бэ-бэ, бэ-бэ, за ім глядзела. } 2 разы
- Козліка бабанька вельмі любіла.
Бэ-бэ, бэ-бэ, вельмі любіла. } 2 разы
- Сенам, саломаяу штодня карміла.
Бэ-бэ, бэ-бэ, штодня карміла. } 2 разы
- Гэй, ды надумаўся козлік гуляці.
Бэ-бэ, бэ-бэ, козлік гуляці. } 2 разы
- Скочыў да лесу ён на сенажаці.
Бэ-бэ, бэ-бэ, на сенажаці. } 2 разы
- Козліка ў лесе тым ваўкі схапілі.
У-ю, у-ю, ваўкі схапілі. } 2 разы
- Між сабой козліка там падзялілі.
У-ю, у-ю, там падзялілі. } 2 разы
- Кінулі бабцы той ножкі ды рожкі.
У-ю, у-ю, ножкі ды рожкі. } 2 разы
- Пешся, бабуленька, хоць гэтым трошкі.
У-ю, у-ю, хоць гэтым трошкі. } 2 разы

Грушка

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 134$

The musical score for 'Грушка' is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The piano part includes chords in the right hand and a rhythmic bass line in the left hand. A dynamic marking 'f' is present in the piano part.

mf

1. Мы па_ са_ дзім груш_ ку у_ се, у_ се.

Ня_ хай на_ ша груш_ ка рас_ це, рас_ це.

2. Вы_ рас_ ці_ ты, груш_ ка, вась та_ кой вы_ шы_ ні,

рас_пу_сті_ся, груш_ка, вост_а_кой шы_ры_ні.

3. Рас_пі, рас_пі, груш_ка, ды у доб_ры час.

Па_тан_цуй, Ма_рыль_ка, па_ска_чы для нас.

4. А ўжо на_ша груш_ка рас_пус_ці_ла_ся,

а, на_ша Ма_рыль_ка за_жу_ры_ла_ся.

5. А мы ту_ю груш_ку ўсе шчы_паць бу_дзем,

ад на_шай Ма_рыль_кі у_пя_каць бу_дзем.

Мы пасадзім грушку
Усе, усе.
Няхай наша грушка
Расце, расце.

Вырасці ты, грушка,
Вось такой вышыні,
Распусціся, грушка,
Вось такой шырыні.

Расці, расці, грушка,
Ды ў добры час.

Патанцуй, Марылька,
Паскачы для нас.

А ўжо наша грушка
Распусцілася,
А наша Марылька
Зажурылася.

А мы тую грушку
Усе шчыпаць будзем,
Ад нашай Марылькі
Упякаць будзем.

Сіўка-варонка

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 62$

The piano introduction consists of two staves. The right hand plays a melody of eighth and quarter notes, while the left hand provides a harmonic accompaniment with chords and moving lines. The tempo is marked as quarter note = 62.

Для паўтарэння | Для заканчэння

The vocal line is written on a single staff with lyrics. The piano accompaniment is on two staves. The lyrics are: "— Сіў_ка-ва_рон_ ка! Да-лі-гой_ па! //_да!". The piano part includes dynamic markings like *mf* and *mf*.

— Сіўка-варонка!
 Да-лі-гойда!^{*}
 Куды паляцела?
 — К кавалю на двор.
 — Нашто табе каваль?
 — Косы кавець.
 — Нашто табе косы?
 — Траўку касіці.
 — Нашто тая траўка?
 — Каровак карміці.

— А нашто кароўкі?
 — Млечка даіці.
 — А нашто млечка?
 — Сырцы ляпіці.
 — А нашто сырцы?
 — Пастухоў карміці.
 — А дзе ж пастухі?
 — На вайну пайшлі.
 — Дзе тая вайна?
 — Пасярод гумна.

* «Да-лі-гойда!» паўтараецца пасля кожнага радка.

Пасеялі дзеўкі лён

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 84$

mf

Па_се_я_лі дзеў_кі лён, па_се_я_лі дзеў_кі лён.

Эй, лю_лі, дзеў_кі лён, эй, лю_лі, дзеў_кі лён.

Пасеялі дзеўкі лён, пасеялі дзеўкі лён.
Эй, люлі, дзеўкі лён, эй, люлі, дзеўкі лён.

Пасеяўшы, палолі. Пасеяўшы, палолі.
Эй, люлі, палолі. Эй, люлі, палолі.

Белы ручкі калолі. Белы ручкі калолі.
Эй, люлі, калолі. Эй, люлі, калолі.

Ўнадзіўся сівы конь. Ўнадзіўся сівы конь.
Эй, люлі, сівы конь. Эй, люлі, сівы конь.

Памяў-стаптаў дзеўкам лён. Памяў-стаптаў дзеўкам лён.
Эй, люлі, стаптаў лён. Эй, люлі, стаптаў лён.

Мышка

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 130$

—Мы_шка, мы_шка, дзе бы_ла?

- Мышка, мышка, дзе была?
- Была ў пана караля.
- Што рабіла? — Лыжкі мыла.
- А што далі? — Кусок сала.
- Дзе паклала? — Пад лаўкаю.
- Чым накрыла? — Халяўкаю.
- Дзе падзела? — Кошка з'ела.

Лічылка

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

The musical score is written in 4/4 time with a key signature of one sharp (F#). It begins with a tempo marking of quarter note = 86. The score is arranged in four systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note bass line and a treble part with chords and melodic fragments. The vocal line is in a simple, rhythmic style. The lyrics are: "Раз, два, тры, ча_ты_ры, кош_ку гра_ма_це ву_чы_лі: не чы_таць, не пі_саць, а за мыш_ка_мі ска_каць." The score concludes with a double bar line.

♩ = 86

Раз, два, тры, ча_ты_ры, кош_ку гра_ма_це ву_чы_лі:

не чы_таць, не пі_саць, а за мыш_ка_мі ска_каць.

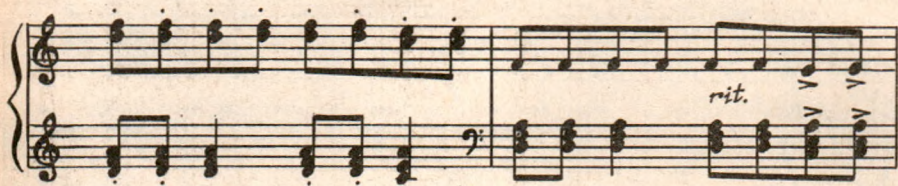

Раз, два, тры, чатыры,
Кошку грамаце вучылі:
Не чытаць, не пісаць,
А за мышкамі скакаць.

Антось барадаты

Словы народныя

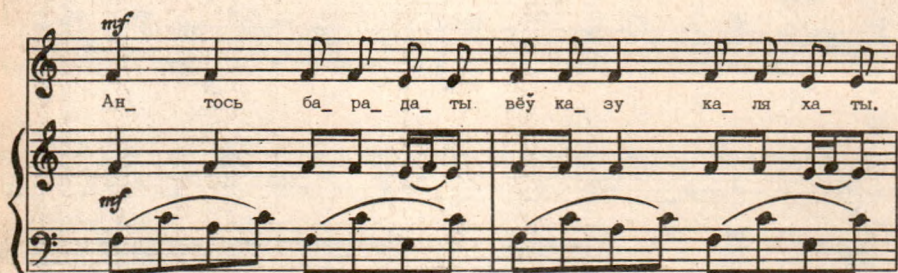
Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 192$

mf

Ан_ тось ба_ ра_ да_ ты веў ка_ зу ка_ ля ха_ ты.

mf

Ан_ та_ сі_ ха пад га_ ня_ ла, на кан_ фе_ ты за_ раб_ ля_ ла.

Антось барадаты
Вёў казу каля хаты.
Антасіха падганяла,
На канфеты зарабляла.

Бусел

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 140$

The first system of the musical score consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. It contains a melody of eighth and quarter notes, with a dynamic marking of *mf* (mezzo-forte). The lower staff is in bass clef and provides a simple harmonic accompaniment with chords and single notes.

The second system of the musical score includes a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is in treble clef and contains the lyrics: "У чыр_во_ных бо_ тах хо_дзі_ць па ба_ ло_ тах". The piano accompaniment is in bass clef and continues the harmonic support from the first system.

У чырвоных ботах
Ходзіць па балотах
Бусел даўганосы,
Жабы сабе носіць.

Дражнілка

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 125$

The piano introduction consists of two staves. The right hand plays chords and arpeggiated figures, while the left hand plays a simple rhythmic accompaniment. The tempo is marked as quarter note = 125.

The first line of the song features a vocal melody on a single staff and piano accompaniment on two staves. The lyrics are: Ан_ дрэй - ве_ ра_ бей на ка_ душ_ шы ся_ дзеў.

The piano accompaniment for the second line of the song, consisting of two staves. It continues the rhythmic and harmonic pattern established in the introduction.

Андрэй-верабей
На кадушцы сядзеў.
Усіх жаб пераеў,
Адну не даеў,
І жылот забалеў.

Ішоў бай па сцяне

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 92$

The musical score is written in a 2/4 time signature with a key signature of three flats (B-flat, E-flat, A-flat). It consists of four systems of music. Each system includes a vocal line and a piano accompaniment. The piano accompaniment is written in grand staff notation (treble and bass clefs). The lyrics are written below the vocal line. The first system shows the beginning of the piece with a tempo marking of quarter note = 92. The second system contains the first line of lyrics: 'Ішоў бай па сцяне, нёс сяме рапацей:'. The third system contains the second line of lyrics: 'і дзяценку па лапценку, і жабе, і сабе.'. The fourth system is marked 'Для заканчэння' (For ending) and contains the final line of lyrics: 'і жабе, і сабе, і півавіць, ціне?'. The piano accompaniment features a steady rhythmic pattern in the bass line and chords in the treble line.

Ішоў бай па сцяне, нёс сяме рапацей:

і дзяценку па лапценку, і жабе, і сабе.

Для заканчэння

і жабе, і сабе, і півавіць, ціне?

Ішоў бай па сцяне,
 Нёс сямёра лапцей:
 І дзяцёнку па лапцёнку,
 І жане, і сабе.

Ішоў бай па сцяне,
 Нёс сямёра лапцей:
 І дзіцёнку па лапцёнку,
 І жане, і сабе,
 І ці бавіць, ці не?

Божая кароўка

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 112$

musical score for piano introduction, 2/4 time, key signature of two flats (B-flat, E-flat). The score consists of two staves. The right hand plays a melodic line with eighth and sixteenth notes. The left hand provides harmonic support with chords and moving bass lines. Dynamics include *mf* and *rit.*

musical score for the first line of lyrics. The vocal line is on a single staff with lyrics: — Бо жа я ка роў ка, што заўг ра бу дзе? The piano accompaniment is on two staves. Dynamics include *mf* and *a tempo*.

musical score for the second line of lyrics. The vocal line is on a single staff with lyrics: Дождж ці па го да, пень ці ка ло да? The piano accompaniment is on two staves.

Па_ го_ да --ла_ ці, дождж -- ся_ дзі.

— Божая кароўка,
Што заўтра будзе?
Дождж ці пагода,
Пень ці калода?
Пагода — ляці,
Дождж — сядзі.

Сядзіць Сцяпан

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 72$

Ся_дзіць Сця_пан за ста_лом, на кры_ўшы_ся ру_ка_вом,

Сядзіць Сцяпан за сталом,
 Накрыўшыся рукавом,
 Ён лучынку шчапаець,
 Ён дзяўчынку чапаець.

— Нашто ты мяне чапаеш,
 Калі ты вусоў не маеш?
 Ідзі вусы прычачі,
 Тады мяне зачачі.

Ладу-ладу-ладкі

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 85$

mf

Ла_ду - ла_ду - лад_ кі. -А дзе бы_лі?—Ў баб_ кі.

-А што е_лі?—Каш_ ку. -А што пі_лі?—Браж_ ку.

Ба_ буль_ ка ка_ за_ ла, як нас час_ та_ ва_ ла:

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is a vocal line in a treble clef with a key signature of one flat and a 4/4 time signature. The lyrics are written below the notes. The middle and bottom staves are piano accompaniment, with the middle staff in a treble clef and the bottom staff in a bass clef. The piano part features a steady eighth-note accompaniment in the right hand and block chords in the left hand.

-Пры_ ха_ дзі_ це час_ цей, па_ час_ ту_ ю ле_ пей:

The second system of the musical score continues the melody. It follows the same three-staff format as the first system, with a vocal line and piano accompaniment. The piano accompaniment maintains the same rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and chords in the left hand.

дам вам сы_ ра_ кваш_ кі, бя_ ро_ за_ вай каш_ кі,

The third system of the musical score continues the melody. It follows the same three-staff format. The piano accompaniment in the bass clef shows a more active eighth-note line with slurs, while the treble clef part remains mostly block chords.

пі_ раж_ коў у ма_ ку і роэ_ ных пры_ сма_ каў.

The fourth and final system of the musical score concludes the piece. It follows the same three-staff format. The piano accompaniment in the bass clef continues with slurred eighth notes. The system ends with a double bar line and a repeat sign in the piano part.

Ладу-ладу-ладкі.
 — А дзе былі? — У бабкі.
 — А што елі? — Кашку.
 — А што пілі? — Бражку.

Бабулька казала,
 Як нас частавала:

— Прыхадзіце часцей,
 Пачастую лепей:

Дам вам сыраваткі,
 Бярозавай кашкі,
 Піражкоў у маку
 І розных прысмакаў.

Калыханка

Словы народныя

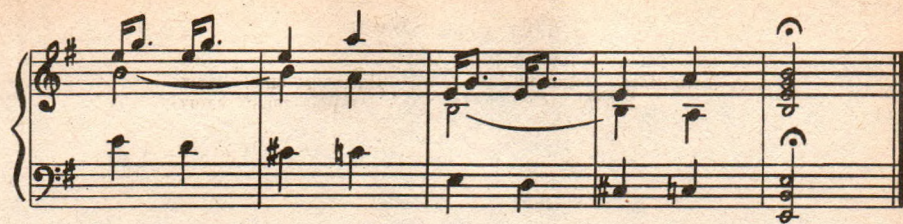
Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

$\text{♩} = 72$

p

1 Лю-лі-лю-лі, шэ-лы дом спіць, а ка-ток на пе-чы сон сніць.

Лю-лі-лю-лі, лю-лі, лю-лі-лю-лі-лю-лі. Лю-лі...

Ціха, мышка, варушыся,
Бо каточак прытварыўся.
Люлі-люлі-люлі.

Як пайшоў каток на ганак.
Знайшоў маток абаранак.
Люлі-люлі-люлі.

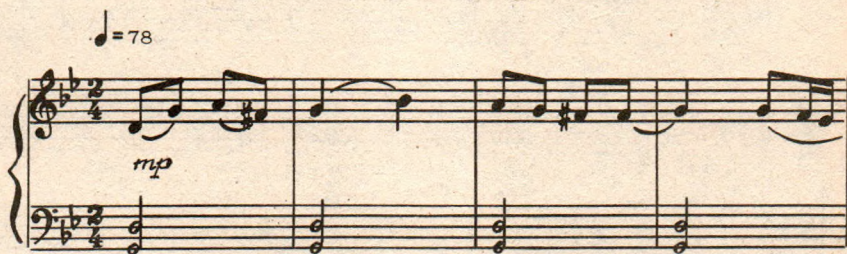
Таму-сяму прадаваў,
А Манечцы дарма даў
Люлі-люлі-люлі.

Скочыў коцік у мякіну,
А Манечка — у пярэну.
Люлі-люлі-люлі.

Прыляцелі куры

Словы народныя

Апрацоўка А. РАШЧЫНСКАГА

tr

Для паўтарэння | Для заканчэння

Лю_лі, лю_лі, лю_лі, пры_ля_це_лі ку_ры. // еч_кі.

Люлі, люлі, люлі,
 Прыляцелі куры.
 Селі на варотах
 У чырвоных ботах.
 Сталі шчабятаці,
 Нечага ім даці.
 Дала б я ім бобу,
 Не маю ні дробу.
 Дала б я ім аўса.
 Ды не маю каўша.
 Дала б ім гароху.
 Не маю ні троху.
 Дала б я ім грэчкі.
 Штоб неслі яечкі.

Іграў я на дудцы

Словы народныя

Апрацоўка Ю. СЕМЯНЯКІ

$\text{♩} = 104$

The musical score is written in 2/4 time with a tempo of 104 beats per minute. It consists of three systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The key signature has one flat (B-flat). The first system is an instrumental introduction marked *mf* and *M*. The second system contains the first line of lyrics: "І граў я на дудцы, ту-лю-лю! Се-дзячы у будцы, ту-лю-лю!". The third system contains the second line of lyrics: "Ту-лю, ту-лю, ту-лю-лю, ту-лю-лю!". The piano accompaniment features chords and single notes, with some chords marked with a '7' and 'M'.

І граў я на дудцы, ту-лю-лю!
 Се-дзячы у будцы, ту-лю-лю!

Ту-лю, ту-лю, ту-лю-лю, ту-лю-лю!

Граў я на дудцы, ту-лю-лю!
 Седзячы ў будцы, ту-лю-лю!!
 Ту-лю, ту-лю, ту-лю-лю, ту-лю-лю!

Грае мая дудка: ту-лю-лю!
 Пяе всяялушка: ту-лю-лю!
 Ту-лю, ту-лю, ту-лю-лю, ту-лю-лю!

Як іграла дудка, ту-лю-лю!
 Прыбег скакаць Юрка, ту-лю-лю!
 Ту-лю, ту-лю, ту-лю-лю, ту-лю-лю!

А за Юркам — Янка, ту-лю-лю!
 А за Янкам — Танька, ту-лю-лю!
 Ту-лю, ту-лю, ту-лю-лю, ту-лю-лю!

Казёл

Словы народныя

Апрацоўка Ю. СЕМЯНЯКІ

$\text{♩} = 66$

Кі_ва_ю_чы хва_стом, ду-ду-ду!

7 М 7 М 7 М 7 Б

Ішоў казёл мастом,
 Ду-ду-ду!
 Ківаючы хвостом,
 Ду-ду-ду!
 — А куды ідзеш, казёл?
 Ду-ду-ду!
 — Касу іду купляць,
 Ду-ду-ду!
 — Нашто табе каса?
 Ду-ду-ду!
 — Буду сена касіць,
 Ду-ду-ду!

— Нашто табе сена?
 Ду-ду-ду!
 — Каровачак карміць,
 Ду-ду-ду!
 — Нашто табе каровы?
 Ду-ду-ду!
 — Буду млечка даіць,
 Ду-ду-ду!
 — Нашто тое млечка?
 Ду-ду-ду!
 — Малых дзетак карміць,
 Ду-ду-ду!

Ходзіць курачка

Словы народныя

Апрацоўка В. СЯРЫХ

$\text{♩} = 112$

Хо_дзіць ку_рач_

ка ля то_ку і са_ко_ча: "Ко_ко! Ко_ко! Я зля_пе_ла

з се_да_ла, я я_щэ не сне_да_ла" сне_да_ла".

Ходзіць курачка ля току
 І сакоча: «Ко-ко! Ко-ко!»
 Я зляцела з седала,
 Я яшчэ не снедала. } 2 разы

Іванавы пчолкі па полю ляталі

Словы народныя

Апрацоўка А. ТУРАНКОВА

$\text{♩} = 86$

First system of a musical score. It consists of three staves: a vocal line at the top, a piano right-hand part in the middle, and a piano left-hand part at the bottom. The vocal line has a whole rest. The piano accompaniment features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and a bass line in the left hand.

Second system of the musical score. It continues the three-staff format. The vocal line has a whole rest. The piano accompaniment continues with similar rhythmic patterns, including some chords and melodic lines.

Third system of the musical score. The vocal line begins with the lyrics "1. І ва на вы пчол кі па по лю ля". The piano accompaniment features a steady eighth-note accompaniment in the right hand and a bass line in the left hand. A dynamic marking *mf* is present above the first measure.

1. І ва на вы пчол кі па по лю ля

Fourth system of the musical score. The vocal line continues with the lyrics "та лі, чєсь я му, хва ла я му, па по лю ля". The piano accompaniment continues with the same rhythmic accompaniment. The system ends with a double bar line and a 3/4 time signature.

та лі, чєсь я му, хва ла я му, па по лю ля

та лі. Па по ло ля та лі,

мя док са бі ра лі, часць я му,

1. хва ла я му, мя док са бі ра лі. 2. // ва лі,

rit.
часць я му, хва ла я му, жне як час та ва лі.
f
rit.

Іванавы пчолкі па полю ляталі,
Чэсьць яму, хвала яму, па полю ляталі.
Па полю ляталі, мядок сабіралі,
Чэсьць яму, хвала яму, мядок сабіралі.

Мядок сабіралі, у кубкі налівалі,
Чэсьць яму, хвала яму, у кубкі налівалі.
У кубкі налівалі, жнеяк частавалі,
Чэсьць яму, хвала яму, жнеяк частавалі.

Пліска

Словы народныя

Апрацоўка А. ХАДОСКИ

$\text{♩} = 144$

Музыкальная партытура для галасу і арганістэра. Тэмпа і метр: $\text{♩} = 144$, 2/4. Дынаміка: *mf*. Словы: ля ва дзі шы бліз ка, лёг ка ска ча пліс ка, шэ ры я воч кі, бе лы я шчоч кі, чор на я га лоў ка.

Ля ва дзі_шы бліз_ка

лёг_ка ска_ча пліс_ка, шэ_ры_я воч_кі,

бе_лы_я шчоч_кі, чор_на_я га_лоў_ка,

сіва я ватоўка.

Ля вадзіцы блізка
 Лёгка скача пліска,
 Шэрыя вочкі,
 Белыя шчочкі,
 Чорная галоўка,
 Сівая ватоўка.

Дазвольце, людзі

Словы народныя

Апрацоўка А. ХАДОСКИ

$\text{♩} = 60$

Да звольце, людзі,

да звольце, людзі, вясну заклікаці.

вяс_ну за_клі_ка_ці. Да_зволь_це, лю_дзі,

да_зволь_це, лю_дзі, вяс_ну за_клі_ка_ці, вяс_ну за_клі_

_ка_ці.

Дазвольце, людзі,
 Дазвольце, людзі,
 Вясну заклікаці,
 Вясну заклікаці. } 2 разы

Белабока-сарока

Словы народныя

Апрацоўка А. ХАДОСКИ

$\text{♩} = 120$

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of four systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The piano accompaniment features a steady eighth-note bass line and chords in the right hand. The vocal line includes lyrics in Belarusian.

mf

Бе_ла_бо_ка- са_ро_ка

mf

пры_ля_це_ла зда_лё_ку,

се_ла_ж_я_на на_та_ку,

ў_я_е_хвос_цік на_ба_ку.

Белабока-сарака
 Прыляцела здалёку,
 Села ж яна на таку,
 Ё яе хвосцік на баку.

Калыханка

Словы народныя

Апрацоўка А. ХАДОСКИ

$\text{♩} = 76$

Пай_шоў ка_ток на бра_док,

пры_нёс Міш_ку я_га_док. І_дзі, Міш_ка, па_эбі_рай,

бу_дэ шыш_ка ка_ра_вай, ды ні_ко_му не да_вай.

Пайшоў каток на брадок,
 Прынёс Мішку ягадок.
 Ідзі, Мішка, пазбірай,
 Будзе шышка каравай,
 Ды нікому не давай.

Не хадзі, коцік

Словы народныя

Апрацоўка М. ЧУРКІНА

$\text{♩} = 45$

1. Не хадзі, коцік, па лаўшы, будзем біці па лапшы!
5. Ня хай ка ту ўсе ліха, наш Андруша, спіціха.

The first system of the musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is written in a treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. The piano accompaniment is written in a grand staff (treble and bass clefs). The lyrics are in Belarusian and are placed below the vocal line.

2. Не хадзі, коцік, па скрыні, будзем біці па спіне!

The second system of the musical score continues the melody and accompaniment. The lyrics are in Belarusian and are placed below the vocal line.

3. Не хадзі, коцік, па мас ту, будзем біці па хва сту!

The third system of the musical score continues the melody and accompaniment. The lyrics are in Belarusian and are placed below the vocal line.

4. Не хадзі, коцік, па пе чы, будзем біці у пле чы!

The fourth system of the musical score concludes the piece. The lyrics are in Belarusian and are placed below the vocal line.

Не хадзі, коцік,
Па лаўцы,
Будзем біці
Па лапцы!

Не хадзі, коцік,
Па скрыні,
Будзем біці
Па спіне!

Не хадзі, коцік,
Па масту,

Будзем біці
Па хвасту.

Не хадзі, коцік,
Па печы,
Будзем біці
У плечы!

Няхай кату
Усё ліха.
Наш Андруша
Спі ціха.

Калыханка

Словы народныя

Апрацоўка М. ЧУРКІНА

$\text{♩} = 60$

Лю_лі, лю_лі, лю_лі, пры_ля_це_лі_гу_лі,

се_лі на ва_ро_тах у чыр_во_ных бо_тах.

Люлі, люлі, люлі,
Прыляцелі гулі,
Селі на варотах
У чырвоных ботах.

Сталі шчабятаці,
Ды што каму даці,
А Іванку — сапажкі,
А Рыгорку — рожначкі.

Пастушок

Словы невядомага аўтара

Апрацоўка М. Шнэйдэрмана

$\text{♩} = 134$
mf

1. Ра-ным-ра-на, чунь дзя-нёк за-тру-біў наш па-сту-шок.

Ту-ру, ту-ру, та-ра-ра! За-тру-біў наш па-сту-шок.

На пяньку пастух сядзіць,
А ў гары нешта гудзіць.
Ту-ру, ту-ру, та-ра-ра!
А ў гары нешта гудзіць.

Глянуў хлопчык ды аж сеў —
Самалётаў цэлых сем.
Ту-ру, ту-ру, та-ра-ра!
Самалётаў цэлых сем.

На іх лётчыкі сядзяць,
На маторы ўсе глядзяць.
Ту-ру, ту-ру, та-ра-ра!
На маторы ўсе глядзяць.

Я і сам, як падрасу,
Самалёты павяду.
Ту-ру, ту-ру, та-ра-ра!
Самалёты павяду.

АЎТАРСКІЯ ТВОРЫ

Верабейчык

Словы невядомага аўтара

Музыка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 76$

Вось прыш лі зі мо вы сцю жы,

на два рэ за мерэ лі лу жы. Ска ча, ска ча

ве ра бей, ён склі ка е ўсіх дзя цей.

Да дзя цей ён прось бу ма е і чы ры ка

_ е як зна_ е. Піу - піу, піу - піу, піу - піу - піу!

Дай_ це зяр_ нят, я чуць жыў. Ес_ пі мно_ га

мне не трэ_ ба тро_ хі зяр_ нят, тро_ хі хле_ ба,

кін_ це, дэет_ кі, на зям_ лю, я вам пе_ сень_ ку спа_ ю.

Вось прыйшлі зімовы сцюжы,
На дварэ замёрзлі лужы.
Скача, скача верабей,
Ён склікае ўсіх дзяцей.

Да дзяцей ён просьбу мае
І чырыкае як знае:
«Ціў-ціў, ціў-ціў, ціў-ціў-ціў!
Дайце зярнят, я чуць жыў.

Есці многа мне не трэба,
Трохі зярнят, трохі хлеба,
Кіньце, дзеткі, на зямлю,
Я вам песеньку спяю.»

Лісічка

Словы З. БЯДУЛІ

Музыка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 78$ *p*

За га_

ро_ ю ёсць да_ лі_ на, на да_ лі_ не ёсць вяр_

бі_ на, пад вяр_ бі_ най б'е кры_ ніч_ ка, ля кры_

ні_ чань_ кі лі_ січ_ ка, не прас_ та_ я, за_ ла_

та я, хо_ дзіць, бро_ дзіць, бай_ кі ба_ е, пя_ е,

ска_ ча, клі_ ча дзе_ так, клі_ ча дзе_ так ма_ ла_

ле_ так на гу_ ля_ нач_ ку ў гас_ по_ ду.

За гарою ёсць даліна,
 На даліне ёсць вярбіна,
 Пад вярбінай ёсць крынічка,
 Ля крынічанькі лісічка
 Не прастая, залатая,
 Ходзіць, бродзіць, байкі бае,
 Пяе, скача, кліча дзетак,
 Кліча дзетак-малалетак
 На гуляначку ў гасподу.

І дае ім булку з макам,
 І дае ім шмат прысмакаў,
 І дае ім цацкі-грайкі:
 Талалайкі, балалайкі,
 Тут і мышка паліўная,
 Тут і котачка шкляная,
 Тут і жабка з белай бляхі,
 Тут і хатка, тут і гмахі,
 Змайстраваныя з паперак.

Ёсць і зайчыкі са стужак,
 Ёсць і кошычкі са стружак,
 З жоўтай гліны чалавечкі,
 Алавяныя авечкі.
 Цацак шмат лісічка мае.
 Колькі іх — сама не знае.
 Лічыць — лічыць, слепіць вочы,
 Лічыць — лічыць, балабоча,
 Па пясочку піша лапкай.

Раптам знекуль скача жабка,
 Гой! Ад лічбаў на пясочку
 Ні круцёлкі, ні значочку,
 Шурам-бурам разляцелісь,
 Невядома, дзе падзелісь.
 Ліска блытае рахунак,
 Кліча дзетак на ратунак.
 Дзеші шчыра памагаюць,
 Бо ўжо граматы ўсе знаюць.

Ціп-ціп, курчаткі

Словы В. Луцэвіч

Музыка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 80$

Ціп- ціп- ціп, кур_ чат_ кі, ціп- ціп, мі_

лы я! Чу_ ба_ ты_ я пю́_ ні, кур_ кі ста_

ры я! Пры_ нес_ да я зé_ ран поў_ на_ е

сі_ та, тут мно_ га пша_ ніч_ кі, мно_ га і

жы_ та. Ко - ко, ко- ко, ко- ко- ко!

Ціп-ціп-ціп, курчаткі,
 Ціп-ціп, мілья!
 Чубатыя пеўні, куркі старыя!
 Прынесла я зёран поўнае сіта,
 Тут многа пшанічкі, многа і жыта.
 Ко-ко, ко-ко, ко-ко-ко!

Кач-кач-кач, гэі, качкі!
 Сюды падходзьце
 І сваіх качатак хутчэй падводзьце!
 Я шмат для вас маю крупак парловых,
 Беленькіх, чысценькіх, смачных, здаровых,
 Ква-ква-ква-ква!

Вуль-вуль-вуль, ну, гускі
 І гусяняткі!
 Для вас я прынесла аўса зярняткі!
 Рваць кіньце травіну, ка мне спяшайце,
 Не ськайце гэтак, авёс з'ядайце.
 Га-га-га-га-га-га!..

Кветка

Словы З. БЯДУЛІ

Музыка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 104$

Зух - хлап_чы_на, ма_лай_чы_на, ўвесь мя_до_вы,
 ка_ля_ро_вы, срэб_ра_бо_кі, эла_та_бо_кі,

ва_ ла_ соч_ кі у пу_ чоч_ кі, сі_ ні зуб_ кі,
 жоу_ ты губ_ кі, стан ця_ нют_ кі у ма_ лют_ кі.

Зух-хляпчына, малайчына,
 Увесь мядовы, каляровы,
 Срэбрабокi, златабокi,
 Валасочкi у пучочкi.
 Сiнi зубкi, жоўты губкi,
 Стан цянюткi у малюткi.

Вясной, летам з хлопцам гэтым
 Усе гуляюць, байкi баюць.
 Яму роскi мыюць коскi,
 Песцiць вочкi навакола матка-ночка,
 Гудзяць пчолы,
 Пяюць птушкi-лапатушкi.

Сарока

Словы невядомага аўтара

Музыка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 96$

Са_ ро_ ка, са_ ро_ ка, дзе бы_ ла да_

_ лє_ ка? Ка_ шу эа_ мі на ла,
 дзе_ ці га_ да_ ва ла. На па_ рог ска_

_ ка_ ла. і гас_ цей склі_ ка_ ла.
 Гос_ ці паз_ на_ лі, быць а_ бя_ ца_ лі.

Гос_ ці паз_ на_ лі, быць а_ бя_ ца_ лі.

Гос_ ці паз_ на_ лі, быць а_ бя_ ца_ лі.

Сарока, сарока, дзе была далёка?
 Кашу замінала, дзеці гадала.
 На парог скакала і гасцей склікала.
 Госці пазналі, быць абяцалі.

Кот і мышка

Словы невядомага аўтара

Музыка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 74$
mf

Лю_ лі, лю_ лі, лю_ лі! Кот_ сха_ дзіў_ у_ ду_ лі,

на_ еў_ ся, на_ ліў_ ся ды_ раз_ ве_ ся_ ліў_ ся.

Сеў_ са_ бе на_ зяд_ лі, эл_ граў_ на_ ба_ сэт_ лі,

пра_ ца_ ваць не_ хо_ ча, сам_ са_ бе мар_ мо_ ча!

Люлі, люлі, люлі!
 Кот схадзіў у дулі,
 Наеўся, напіўся
 Ды развесяліўся.
 Сеў сабе на зядлі,
 Заграў на басэтлі,
 Працаваць не хоча,
 Сам сабе мармоча:

«Мы-ра, мы-ра, мы-ра!
 Не хачу я сыра.
 Ні кавалка сала,
 Мне ўсяго дастала».
 Грае кот і жмурыцца,
 Нешта з норкі курыцца.
 Люлі, люлі, люшанькі,
 Стрыжучь ў ката вушанькі.

Кот вужайкай круціцца,
 Капцюры вон дупяцца...
 З цёмнай норкі-дзюрочкі
 Ля ката, ля мурачкі
 Мышка паказалася,
 Кругом азіралася.
 Сперажыся, мышанька!
 Будзе бяда-лішанька!

Коціка не бачачы,
 Пайшла мышка скачучы...
 Ой, бяда ўжо блізіцца,
 Кот на лапкі нізіцца...
 Вось маланкай коцік свіснуў,
 Капцюрамі мышку сціснуў...
 «Муры, муры, муры», —
 Ладзіць кот хаўтуры.

Бім-бом

Словы невядомага аўтара

Музыка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 130$

Бім - бом! Бім-бом! Бім - бом! Бім-бом! Дзі-лі,

дзі-лі, дзiнь-дзiнь-бом! За-па-ліў-ся кош-кін дом. Бя-жыць

кур_ ка з вяд_ром ра_ та_ ваць кош_к'ін дом, Пе_вень з га_кам спя_шыць дом кры_

_шыць і ту_шыць, Кот_ку страх аб_ха_піў, во_чы дым за_ля_піў.

Кот_ка ста_ла мяў_каць, щюць_кі ста_лі гаў_каць.

Бім-бом! Бім-бом!
 Бім-бом! Бім-бом!
 Дзі-лі, дзі-лі, дзінь-дзінь-бом!
 Запалиўся коткін дом.
 Бяжыць курка з вядром
 Ратаваць коткін дом.
 Певень з гакам спяшыць
 Дом крышыць і тушыць.
 Котку страх абхапіў,
 Вочы дым заляпіў.
 Котка стала мяўкаць,
 Цюцькі стали гаўкаць.

Жніво

Словы А. САВЁНАК

Музыка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 60$

p

Рас_ ло жы_ та, рас_ ло ў по_ лі, прый_ шлі жней_ кі

p

жы_ та жаць. у_ се ра_ зам, у_ се ра_ зам

mf

прый_ шлі жней_ кі жы_ та жаць. у_ зя_ лі з са_

p

бой сяр_ поч_ кі, ста_ *лі жы_ та пад_ ра_ зашь.

У_ се ра_ зам, у_ се ра_ зам ста_ лі жы_ та

пад_ ра_ зашь. У сна_ поч_ кі на_ вя_ за_ лі

трэ_ ба ў баб_ кі пас_ таў_ ляшь. У_ се ра_ зам, у_ се ра_ зам,

трэ ба ў баб кі пас таў ляць. Соң па све цішь,

доб ра ў по лі, бу дзем пе сень кі спя ваць.

у се ра зам, у се ра зам бу дзем пе сень

кі спя ваць. Хут ка пра цу мы кан ча ем,

пой_ дзем_ ўсе_ ад_ па_ чы_ ваць. У_ се_ ра_ зам,

у_ се_ ра_ зам_ пой_ дзем_ ўсе_ ад_ па_ чы_ ваць.

Расло жыта, расло ў полі,
 Прышлі жнейкі жыта жаць.
 Усе разам, усе разам
 Прышлі жнейкі жыта жаць.
 Узялі з сабой сярпчкі,
 Сталі жыта падрозаць.
 Усе разам, усе разам
 Сталі жыта падрозаць.
 У снапчкі навязалі,
 Трэба ў бабкі пастаўляць.

Усе разам, усе разам
 Трэба ў бабкі пастаўляць.
 Сонца свеціць, добра ў полі,
 Будзем песенькі спяваць.
 Усе разам, усе разам
 Будзем песенькі спяваць.
 Хутка працу мы канчаем,
 Пойдзем ўсе адпачываць.
 Усе разам, усе разам
 Пойдзем ўсе адпачываць.

Вясенняя раница

Словы М. ЧАРОТА

Музыка М. АНЦАВА

♩ = 60

Глянь_це, дзет_кі,

у ва_ кон_ ца ды па_ ра у_ жо ўста_ ваць.

Як пры_ го_ жа там бяэ_ кон_ ца, Со_ рам, дэет_ кі,

поз_ на спаць! За_ гля_ ну_ ла сон_ ца ў воч_ кі,

mf дзень прый_ шоў, па_ во_ лі сну. *f* На свет глян_ це,

га_ лу_ боч_ кі, ўсе ві_ та юць там вяс_ ну.

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is the vocal line, with lyrics written below it. The middle and bottom staves are for the piano accompaniment. The music is in a minor key, indicated by two flats in the key signature. The tempo and dynamics are not explicitly marked for this system.

mf
Пчол_ кі вы_ паўз_ лі з ка_ ло_ ды, па_ ча_ лі збі_

The second system of the musical score consists of three staves. The top staff is the vocal line, with lyrics written below it. The middle and bottom staves are for the piano accompaniment. The dynamic marking *mf* (mezzo-forte) is placed above the first measure of the vocal line.

раць мя док, шпак вар_ ту_ е а_ га_ ро_ ды

The third system of the musical score consists of three staves. The top staff is the vocal line, with lyrics written below it. The middle and bottom staves are for the piano accompaniment. The music continues with the same key signature and tempo.

і віш_ не_ вы наш са_ док. Зе_ ля_ не_ е

The fourth system of the musical score consists of three staves. The top staff is the vocal line, with lyrics written below it. The middle and bottom staves are for the piano accompaniment. The dynamic marking *f* (forte) is placed above the first measure of the vocal line.

траў_ ка ў по_ лі, ў не_ бе пту_ шач_ кі пя_ юць.

mf

mf

Detailed description: This system contains the first line of music. The vocal line is on a single staff with a treble clef. The piano accompaniment consists of two staves: a right-hand staff with a treble clef and a left-hand staff with a bass clef. The key signature has one flat (B-flat). The tempo/mood is marked *mf* (mezzo-forte). The lyrics are written below the vocal line.

Эх! зі_ мы не бу_ дзе бо_ лей, хут_ ка квет_ кі

f

f

Detailed description: This system contains the second line of music. The vocal line is on a single staff with a treble clef. The piano accompaniment consists of two staves: a right-hand staff with a treble clef and a left-hand staff with a bass clef. The key signature has one flat (B-flat). The tempo/mood is marked *f* (forte). The lyrics are written below the vocal line.

за_ шві_ туць. Вы зір_ ні_ це у ва_ кон_ ца,

mf

mf

Detailed description: This system contains the third line of music. The vocal line is on a single staff with a treble clef. The piano accompaniment consists of two staves: a right-hand staff with a treble clef and a left-hand staff with a bass clef. The key signature has one flat (B-flat). The tempo/mood is marked *mf* (mezzo-forte). The lyrics are written below the vocal line.

па_ лю_ буй_ це_ ся ха_ ця: коль_ кі во_ лі,

mf

mf

Detailed description: This system contains the fourth line of music. The vocal line is on a single staff with a treble clef. The piano accompaniment consists of two staves: a right-hand staff with a treble clef and a left-hand staff with a bass clef. The key signature has one flat (B-flat). The tempo/mood is marked *mf* (mezzo-forte). The lyrics are written below the vocal line.

коль_ кі сон_ ша, коль_ кі но_ ва_ га жыц_ ця!

f
Ўстань_ це, дзет_ кі, пой_ дзем ў по_ ле

mf
спе_ вы слу_ хай, квет_ кі рваць. ў ха_ це сум_ на,

бы ў ня_ во_ лі, ўстань_ це, дзет_ кі, го_ дзе спаць.

Гляньце, дзеткі, у ваконца
 Ды пара ўжо ўставаць.
 Як прыгожа там бясконца.
 Сорам, дзеткі, позна спаць!
 Заглянула сонца ў вочкі,
 Дзень прыйшоў, даволі сну.
 На свет гляньце, галубочкі,
 Ўсе вітаюць там вясну.
 Пчолкі выпаўзлі з калоды.
 Пачалі збіраць мядок,
 Шпак вартуе агароды
 І вішнёвы наш садок.
 Зеленае траўка ў полі,
 Ў небе птушачкі пяюць.
 Эх! Зімы не будзе болей,
 Хутка кветкі зацвітуць.
 Вы зірніце у ваконца,
 Палюбуйцеся хаця:
 Колькі волі, колькі сонца,
 Колькі новага жыцця!
 Ўстаньце, дзеткі, пойдзем ў поле
 Спевы слухаць, кветкі рваць,
 Ў хаце сумна, бы ў няволі,
 Ўстаньце дзеткі, годзе спаць.

Козлік

Словы Я. ЖУРБЫ

Музыка М. АНЦАВА

♩ = 100

mf

Шэ_рань_кі коз_лік жыў у ба_буль_кі быц_цам у род_най

mf

мі_лай ма_туль_кі. Коз_лі_ка баб_ка ду_жа лю_бі_ла, ў хатань_цы цёп_лай

вель_мі пяс_ці_ла, ў ха_тань_цы цёп_лай вель_мі пяс_ці_ла.

Шэранькі козлік жьў у бабулькі
 Быццам у роднай мілай матулькі,
 Козліка бабка дужа любіла,
 Ў хатаньцы цёплай вельмі пясціла. } 2 разы

Красачкі, траўку, лісцікі рвала,
 Козліку часта ежу давала.
 Ў сенцах на траўцы клаўся ён спаці,
 Часта ў садочак бегаў гуляці. } 2 разы

Раз захачеў ён збегачь ў гаёчак:
 Стаў яму цесны бабкін садочак.
 Козлік разбурыў тын у садочку —
 І апынуўся ён ў лясочку. } 2 разы

Дакушная песня

Словы невядомага аўтара

Музыка М. АНЦАВА

$\text{♩} = 75$

Йшоў я ды праз мост; гэі, гэі, гэі! На масце ва ро на сох не.

Ўзяў я е за хвост; гэі, гэі, гэі! Ды сцяг нуў пад мост; гэі, гэі, гэі!

Хай я на там мок не; гэі, гэі, гэі! Йшоў на зад праз мост; гэі, гэі, гэі!

Пад мас том ва ро на мок не. Ўзяў я е за хвост; гэі, гэі, гэі!

Вы_ цяг_ нуў_ на_ мост_,- гэй, гэй, гэй! Хай_ я_ на_ па_ сох_ не_.

Йшоў я ды праз мост, — гэй, гэй, гэй!
 На масце варона сохне.
 Узяў яе за хвост, — гэй, гэй, гэй!
 Ды сцягнуў пад мост, — гэй, гэй, гэй!
 Хай яна там мокне, — гэй, гэй, гэй!
 Йшоў назад праз мост, — гэй, гэй, гэй!
 Пад мастом варона мокне.
 Узяў яе за хвост, — гэй, гэй, гэй!
 Выцягнуў на мост, — гэй, гэй, гэй!
 Хай яна пасохне.

Май

Словы Н. ХМАРКІ

Музыка М. АНЦАВА

Шчы_ ра_ сон_ ца_ па_ зі_ ра_ е.

А_ пра_ нуў_ ся_ ў_ ліс_ це_ гай. ўсе_ смя_ ец_ ца,

Ўсе спя_ ва_ е. Гэ_ та май, пры_ го_ жы май,

Ўсе смя_ ец_ ца, ўсе спя_ ва_ е. Гэ_ та май, пры_ го_ жы май.

Шчыра сонца пазірае.
 Апрунуўся ў лісце гай.
 Ўсе смяецца, ўсе спявае.
 Гэта май, прыгожы май. } 2 разы

Кветкі, зелень, шчасце, волю
 Ўсім нясе з сабой вясна.
 Вабіць лес зялёны, ў полі
 Песня жаўранка чутна. } 2 разы

Птушкі гнёзды ўюць, спяваюць,
 Ўсе вясёлы ў гэты час.
 Шчыра ўсе вясну вітаюць
 І зварот яе да нас. } 2 разы

Пойдзем, дзетка, ў луг зялёны,
 Годзе спаць табе, ўставай!
 Шчаснай песняй узбуджанай
 Прывітаем светлы май! } 2 разы

Нашы птушкі

Словы А. ГУРЛО

Музыка М. АНЦАВА

The musical score is written in 3/4 time with a tempo of 80. It features a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are in Belarusian and describe various birds found in Belarus. The score is divided into three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The tempo is marked as 80. The dynamics are marked as *mf* (mezzo-forte) and *f* (forte).

Ў на_шым кра_і Бе_ла_ру_сі
ёсць і кач_кі, бус_лы, гу_сі, і са_ро_кі,
і са_кол_кі, чап_лі, со_вы, пе_ра_пёл_кі.

Ў нашым краі Беларусі
Ёсць і качкі, буслы, гусі,
І сарокі, і саколкі,
Чаплі, совы, перапёлкі.

Каршуну, сіваваронкі,
І шчыглы, і жаваронкі,
Галкі, крумкачы, вароны,
Галубочкі нахахлёны.

Дзятлы, чыжыкі, зязюлі,
Кулікі, сяўцы, жаўнулі,

Зяблы, шпакі і цяцеры,
Курапаткі пер'ем шэры.

Ластаўкі і верабейкі,
І сініцы, салавейкі,
Сойкі, пігліцы, удоды,
Што лятаюць без ахвоты.

Над ракамі на лужайках
Ёсць глушцы, чыбісы, чайкі,
І вядуцца на балотах
Жураўлі ў густых чаротах.

Гультаям не трэба есці

Словы А. САВЕНАК

Музыка (?) КЛЯЧКО

$\text{♩} = 82$

Са_ бя_рэм_ ся гра_ ма_ до_ ю ды за пра_ цю ўсёй сям' ё_ ю!

Зо_ ся, Ма_ ня, Кос_ ця, Стась, а ска_ жы_ це, дзе Іг_ нась?

Ён ска_ заў, што йдзе гу_ ляць А я му_ мы ад_ ка_ за_ лі,
І не бу_ дзе пра_ ца_ ваць.

у_ се ра_ зам за_ кры_ ча_ лі: "Ну й вы_ ходзь, са_ бе, вы_ ходзь,
да нас бо_ лей не пры_ ходзь!"

Та кім з на мі ня ма мес ца, гуль та ям не трэ ба ес ці.

Сабярэмся грамадою
 Ды за працу ўсёй сям'ёю!
 Зося, Маня, Косця, Стась,
 А скажыце, дзе Ігнась?
 Ён сказаў, што йдзе гуляць
 І не будзе працаваць.
 А яму мы адказалі, усе разам закрывалі:
 «Ну й выходзь, сабе, выходзь,
 Да нас болей не прыходзь!
 Такім з намі няма месца,
 Гультаям не трэба есці».

Прывітанне, восень

Словы А. БЛАГІНІНАЙ
 Пераклад А. ВОЛЬСКАГА

Музыка І. ЛУЧАНКА

$\text{♩} = 67$

1. Во сень!
 2. Ты і

Во сень! Прывітанне! Рады мы тваім да
 яблык, ты і мёду, ты і хлеба нам да

рам, У ця_ бе_ мы за_ пы_ та_ ем:
ла. Ну, а доб ра_ е над_ вор'_ е

1. Што пры_ нес_ ла во_ сень нам?
ты для нас не пры_ пас_ ла?
2. У ця_ // нам?
Ну, а // ла?

Усе дзеці становяцца ў карагод, у цэнтры якога знаходзіцца дзяўчынка — «Восень», на ўступ да песні «Прывітанне, восень» круг выраўніваецца (у пачатку песні дзеці ідуць па кругу, на другую палову прыпеву паварочваюцца ў другі бок), у канцы першага куплета спыняюцца, тварам да цэнтра.

Дзеці. Восень! Восень!
Прывітанне!
Рады мы тваім дарам.
У цябе мы запытаем:
«Што прынесла, восень, нам?»
Восень. Я прынесла вам мукі.
Дзеці. Значыць, будучь піражкі!
Восень. Я прынесла грэчкі.
Дзеці. Будучь перапечкі.
Восень. Буракоў, капусты, круп...
Дзеці. Будзе боршч і будзе суп.
Восень. Ці рады вы грушам?
Дзеці. На зіму насушым...
Восень. Ну, а яблык — што мёд!
Дзеці. На варэнне, на кампот.
Восень. Я прынесла мёду!
Дзеці. Поўную калоду!

Выконваецца другі куплет з рухамі першага куплета.

Дзеці. Ты і яблык, ты і мёду,
Ты і хлеба нам дала.
Ну, а добрае надвор'е
Ты для нас не прыпасла?

Восень. Я пашлю вам дожджык з неба.
Дзеці. Не, не хочам! Нам не трэба!
Дожджык, не перашкаджай,
Мы збіраем ураджай,
Будзе ў нас багаты год.
А цяпер — у карагод.

У заключэнне дзеці выконваюць беларускі танец.

Калыханка

Словы невядомага аўтара

Музыка М. МАЦІСОНА

$\text{♩} = 60$

у_ пя_ чур_ шы ко_ цік дрэ_ ле,

ці_ ха пе_ сень_ ку пя_ е:

The musical score is written in 2/4 time with a tempo of 60 beats per minute. It features a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are in Belarusian. The piano part includes dynamic markings like 'p' and 'f'.

"Спі_ це, дзет_ кі, спі_ це, люб_ кі,

ноч_ ка ўжо да нас і_ дзе"

У пячурцы коцік дрэмле,
Ціха песеньку пяе:
«Спіце, дзеткі, спіце любкі,
Ночка ўжо да нас ідзе».

Цацкі ўсе ужо паснулі —
Лялькі, бубен і ваўчок;
Зайчык шэранькі схваўся
Аж пад лаўку у куток.

Глядзяць зоркі ясна ў вокны,
На дварэ мароз трашчыць, —
Ходзіць ён з вялікім кіем,
Ці заснулі ўсе — глядзіць.

Заўтра сам я ўстану рана,
Вас паціху разбуджу.
Спіце, заўтра новых казак
Дужа многа раскажу.

Агарод

Словы А. САВЁНАК

Музыка М. МАЦІСОНА

$\text{♩} = 65$

Во_ сень за_ ла_ та_ я, ты нам пры_ няс_ ла
поў_ ны а_ га_ ро_ ды ўся_ ка_ га даб_ ра.

Восень залатая,
Ты нам прынясла
Поўны агароды
Ўсякага добра.

Моркаўкі, цыбулькі,
Бручкі, бурачкоў,

Булбы і капуста,
Рэдзкі, гарбузоў.

Ўсё гэта зложым, —
Будзе на зіму;
Хто працуе, зімка
Не страшна таму.

Вясной

Словы З. БЯДУЛІ

Музыка М. МАЦІСОНА

$\text{♩} = 115$

Грэ_ е сон_ ца, све_ щыць сон_ ца, блі_ шчась

квет_ кі і тра_ ва. Ёсю_ ды ра_ дасць, гул бяс_

кон ца, пя_ юць жа_ бы: "Ква- ква- ква!"

Грэ сонца, свець сонца,
 Блішчаць кветкі і трава.
 Ёсюды радасць, гул бясконца,
 Пяюць жабы: «Ква-ква-ква!»

Шэпчуць дрэвы, журчыць рэчка,
 Квокчуць куры на дварэ.
 Скок і скок на луг авечка,
 Раздаецца: «Мэ-мэ-мэ!»

Дзеткі-птушкі вядуць гулі
 На бярозавым суку.
 Вясну кліча птах-зязюля,
 Зычна кліча: «Ку-ку-ку!»

Матылёчак, як вясёлка,
 Мігаціць пад вешні шум,
 А над краскай гудзіць пчолка,
 Бае байкі: «Зум-зум-зум!»

Як жывыя гай, шнурачкі,
 Мёдам пахне ўся зямля.
 А хлапчына на лужочку
 У свісцёлку: «Гра-ля-ля!»

Песенька пра вожыка

Словы Э. АГНЯЦВЕТ

Музыка Р. ПУКСТА

The musical score is written in a 3/4 time signature with a key signature of one flat (B-flat). It consists of three systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The tempo is marked as quarter note = 120. The piano part features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and chords in the left hand. The lyrics are in Belarusian.

mf

Во_ жык, мой во_ жык,
Толь_ кі ж я не ма_ ю

8

як ця_ бе люб_ лю я! 3 ліс_ цяў доб_ ры
для май_ го клуб_ ка. а ні цук_ ру

8

ло_ жак мяк_ ка па_ сця_ лю,
з ча_ ем, а ні ма_ ла_ ка.

8

Во_ жык, мой во_ жык, як ця_ бе люб_ лю я!

The first system of the musical score consists of a vocal line and piano accompaniment. The vocal line is written in a treble clef with a key signature of two flats (B-flat and E-flat) and a 4/4 time signature. The lyrics are: "Во_ жык, мой во_ жык, як ця_ бе люб_ лю я!". The piano accompaniment is written in a grand staff (treble and bass clefs) with the same key signature and time signature. The piano part features a steady bass line with chords and some melodic movement in the right hand.

З ліс_ няў доб_ ры ло_ жак

The second system continues the musical score. The vocal line has the lyrics: "З ліс_ няў доб_ ры ло_ жак". The piano accompaniment features a more active right hand with eighth-note patterns and a consistent bass line.

мяк_ ка пас_ ня_ лю.

The third system continues the musical score. The vocal line has the lyrics: "мяк_ ка пас_ ня_ лю.". The piano accompaniment continues with its characteristic eighth-note patterns in the right hand.

The fourth system concludes the musical score. The vocal line is mostly silent, with a few notes at the end. The piano accompaniment continues with its characteristic eighth-note patterns in the right hand and a steady bass line.

Вожык, мой вожык,
Як цябе люблю я!
З лісцяў добры ложка
Мякка пасцялю.

Толькі ж я не маю
Для майго клубка

А ні цукру з чаем,
А ні малака.

Вожык, мой вожык,
Як цябе люблю я!
З лісцяў добры ложка
Мякка пасцялю.

Бяжы, коцік

Словы народныя

Музыка А. ТУРАНКОВА

The musical score is written for voice and piano. It begins with a tempo marking of quarter note = 60. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 3/4. The score is divided into three systems. The first system shows the vocal line starting with the lyrics '1. Бя_ жы,' and the piano accompaniment. The second system continues the vocal line with 'ко_ цік, у ля_ сок, Ня_ сі Юль_ пы па_ я_'. The third system concludes with 'сок! Бя_ жы, ко_ цік, у трас_ нік,'. The piano part features a consistent accompaniment of eighth notes in the right hand and chords in the left hand.

$\text{♩} = 60$

1. Бя_ жы,

ко_ цік, у ля_ сок, Ня_ сі Юль_ пы па_ я_

сок! Бя_ жы, ко_ цік, у трас_ нік,

3/4

Piu mosso

ня_ сі Ю_ ляч_ щы кас_ нік! Не за_ бы_

вай, ко ща, на мой двор!

Бяжы, коцік, у лясок.
Нясі Юльцы паясок!

Бяжы, коцік, у траснік,
Нясі Юляццы каснік!

Бяжы, коцік, на вулку,
Нясі Юльцы хлеба булку!

Бяжы, коцік, на ганкі,
Нясі Юльцы баранкі!

Бяжы, коцік, на таржок,
Нясі Юльцы піражок!

Бяжы, коця, куды хоця,
Бяжы, коця, ў шчыры бор!
Не забывай, коця, на мой двор!

Заїнька

Словы народныя

Музыка А. ТУРАНКОВА

$\text{♩} = 48$

За_ інь_ка, за_ інь_ка, ды ша_ру_

сень кі, за_ інь_ка, за_ інь_ка, ды_ бя_ лю_ сень_ кі.

Пра_ ска_ чы, пра_ ска_ чы, зай_ ка, ў_ дзі_ рач_ ку,

пра_ ска_ чы, пра_ ска_ чы, зай_ ка, ку_ лы_ хоч. // ло_ ні.

1. | 2.

Заінька, заінька,
Ды шарусенькі,
Заінька, заінька,
Ды бялюсенькі.

Праскачы, праскачы,
Зайка, ў дзірачку,
Праскачы, праскачы,
Зайка, куды хоч.

Заінька, заінька,
Павярніся!
Шэранькі, шэранькі
Абярніся!

А пайдзі, а пайдзі,
Зайка, ў бокі, ў скокі,
Запляшчы, запляшчы,
Зайка, ды ў далоні.

Бяжыць вожык

Словы народныя

Музыка М. ХАЎХЛЯНЦАВА
Апрацоўка А. ГРАСА

$\text{♩} = 125$

1, Бя_жыць во_жык, ту_пу_лап_ка_мі туп_

туп! ўвесь іг_лас_ты, вост_ры зуб, 2. Во_жык
туп! • Во_жык воч_ка_мі луп_луп! 4. На_ва_

во_ жьк, ты ку_ ды, ад я_ кой бя_ жьць бя_
кол па ну_ е ціш. Чу_ е во_ жьк, ў ліс_ ці

7 7 Б Б 7 *rit.* 7

Для паўтарэння | Для заканчэння

ды? 3. Во жьк // мыш. 5. Ён да_ ліс_ ця та_ пу-

Б *pp* 7 7

тап! Мыш_ ку шэ_ рань_ ку_ ю цап!

mf 7 7 Б

Бяжыць вожык,
Тупу-туп!
Ўвесь ігlastы,
Востры зуб.

— Вожык, вожык,
Ты куды,
Ад якой бяжыш
Бяды?

Вожык лапкамі
Туп-туп!

Вожык вочкамі
Луп-луп!

Навакол пануе
Ціш.
Чуе вожык,
Ў лісці мыш.

Ён да лісця
Тапу-тап!
Мышку шэрэанькую
Цап!

Зайкі на лузку

Словы З. ЛАЗАРАВАЙ
Пераклад П. МАКАЛЯ

Музыка М. ШНЭЙДЭРМАНА

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked as quarter note = 125. The score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a rhythmic pattern of eighth notes in the right hand and quarter notes in the left hand. The vocal line includes lyrics in Belarusian.

$\text{♩} = 125$

К нам Із_ ноў пры_

шла вяс на, ска_ чуць зай_ кі да цям_ на.

Аж ка_лы_шац_ца_лу_жок: Прыг ды скок,

скок - скок! // скок - скок! Да танца

К нам ізноў прыйшла вясна,
 Скачуць зайкі да цямна.
 Аж калышацца лужок:
 Прыг ды скок, скок-скок!

Знікла лютая зіма,
 Ходу ёй цяпер няма.
 З намі сонца — крок у крок:
 Прыг ды скок, скок-скок!

Трэба хвосцік распушыць,
 Трэба тварык нам памыць,
 Потым лапкі — на бачок:
 Прыг ды скок, скок-скок!

Мы — танцоры-зайчаняты,
 Вельмі дружныя рабаты,
 Пройдем круг яшчэ разок:
 Прыг ды скок, скок-скок!

НАРОДНЫЯ ГУЛЬНІ

НАРОДНАЯ ГУЛЬНЯ ЯК СРОДАК УСЕБАКОВАГА ВЫХАВАННЯ ДЗІЦЯЦІ

Педагогіка разглядае гульню як адзін са сродкаў выхавання дзяцей дашкольнага ўзросту. Народныя гульні, у якіх выкарыстоўваецца музыка, адносяцца адначасова да ліку як творчых, так і рухавых, таму што яны садзейнічаюць і музычнаму, і агульнаму развіццю дзіцяці.

Народная музычная гульня фарміруе паводзіны дзіцяці, рысы яго асобы, выхоўвае пачуццё дружбы, калектывізму, развівае разумовыя і творчыя здольнасці малыша. З'яўляючыся неад'емнай часткай яго дзейнасці, гульня прыносіць дзіцяці радасць.

Народныя музычныя гульні ўносяць у дзейнасць дзяцей элементы спарторніцтва, спрытнасці і кемлівасці. Народныя мелодыі, якія лёгка запамінаюцца, садзейнічаюць развіццю ў дзяцей музычнай памяці і слыху, выхоўваюць любоў да беларускай музыкі.

Галоўнае патрабаванне пры правядзенні народнай гульні заключаецца ў тым, каб навучыць дзяцей рухацца ў адпаведнасці з характарам музыкі.

Педагагічныя даследаванні паказваюць, што вядучае жаданне ў дзіцяці — гэта жаданне руху. Якраз гульня дае магчымасць для ажыццяўлення самых розных рухаў.

Цяжка пераацаніць значэнне гульні ў справе фарміравання фізічна моцнага, эстэтычна падрыхтаванага і інтэлектуальна развітага члена дзіцячага калектыву.

Цераз гульню дзеці пазнаюць свет. Народная творчасць узбагачае дзіцячыя гульні новым зместам. Выкарыстоўваючы пацешкі з дзецьмі малодшага ўзросту, магчыма выклікаць у іх рытмічны бег, скокі, наогул, усе віды рухаў, якія садзейнічаюць усебаковаму фізічнаму развіццю.

Шматлікія пацешкі дазваляюць разгарнуць невялікае ігравое прадстаўленне, вучаць дзяцей дзейнічаць у калектыве адпаведна з абставінамі.

Нельга не адзначыць і пазнавальнае значэнне пацешак. З іх дапамогай дзецям раскрываюцца не толькі з'явы роднай прыроды, але і шматлікія бакі працоўнай дзейнасці людзей.

На аснове беларускіх народных песень узніклі карагоды, разнастайныя па характару і зместу. Карагоды прыйшлі да дзяцей з дарослага рэпертуару, паступова змяняючыся і адпавядаючы дзіцячаму ўспрыняццю. Водзячы карагоды, дзеці выражаюць свае асабістыя адносіны да каго-небудзь з сяброў. Гэта пачуццё захоўваецца і пасля гульні, ствараючы пачаткі маральнага выхавання.

Карагоды выклікаюць жаданне праявіць сябе нават у самага сарамлівага дзіцяці. Самыя няскладныя дзяўчынкі пераўвасабляюцца пад гукі мілагучнай беларускай мелодыі.

Выкананне карагодных дзеянняў будзе больш вобразным, калі ў іх выкарыстоўваюцца розныя атрыбуты: кветкі, вяночкі, шапачкі, маскі зайчыка, коніка, вераб'я і г. д.

Адметнай асаблівасцю народных гульніў з'яўляецца іх вобразнасць, якая будзіць фантазію дзіцяці, развівае яго лоўкасць, асцярожнасць. Пэўны эмацыянальны настрой стварае элемент спаборніцтва, які заключаны ў гульні. Народныя мелодыі, якія суправаджаюць гульні, як правіла, простыя, напеўныя, лёгка запамінаюцца.

Важнае месца ў гульні займае казка. У ёй слова звязваецца з дзеяннем, выступаючы ў драматызаванай форме.

Гульня-драматызацыя развівае ў дзяцей комплекс мастацкіх якасцей: фантазію, густ да музыкі, слова, назіральнасць, любоў да прыроды.

Праводзячы гульні, трэба дапамагчы дзецям зразумець характэрныя рысы кожнага героя, тыя абставіны, у якіх яны дзейнічаюць. Такая методыка работы дапаможа дзіцяці больш праўдзіва адлюстравачь свае пачуцці, паверыць у тое, што адбываецца ў адносінах паміж персанажамі. Разам з тым дзеянні кіраўніка не павінны навязваць дзецям гатовых рашэнняў пры правядзенні гульні. Дапамога кіраўніка заключаецца ў тым, каб тактоўна накіраваць іх уяўленні ў патрэбны напрамак, не выводзячы дзіця з вобраза.

У час гульні, у залежнасці ад яе віду, дзіця павінна ацаніць абставіны і самастойна прыняць рашэнне, як і што яму рабіць. Цяжка знайсці лепшы спосаб для развіцця самастойнасці і рашучасці ў выхаванні.

Гуляючы, дзіця забывае пра боль, рэдка скардзіцца на яго, калі ненарокам ударыцца, вучыцца цяпленню. Пры іншых абставінах яно вядзе сябе па-другому, праліваючы нямала слёз.

Гульні выходзяць сяброўскія адносіны сярод удзельнікаў забаў, прывучаюць дзяцей валодаць уласнымі пачуццямі і інтарэсамі, паважаць правы іншага. Адзначаныя якасці, набытыя ў час гульні, спатрэбяцца дзецям у далейшым жыцці.

Практыка паказвае, што дзецям да 4—5 год не патрэбны рухлівыя гульні. Яны яшчэ не адпавядаюць дзіцячым мажлівасцям. Таму выхавацелю трэба падбіраць такія гульні, якія зместам, формай і спосабам падыходзяць да ўзроставых асаблівасцей.

Вельмі прыгожай формай гульні з'яўляецца кола. Яно прываблівае дзяцей сваёй гарманічнасцю, закончанасцю, нейкім светлым, чыстым пачуццём.

Каб гульня праходзіла цікава і жвава, выхавацель павінен сам добра ведаць яе, даступна растлумачыць дзецям змест, умовы правядзення.

Гульні са спевамі павінны праводзіцца рытмічна. Рытм аб'ядноўвае дзяцей у вялікі, арганізаваны калектыў, ператварае гульні ў сур'ёзную гуртавую працу. Дарэчы, многія беларускія гульні імітуюць земляробчую працу чалавека, шчыльна звязаны з яго сельскагаспадарчай дзейнасцю.

Народныя гульні ўлічваюць узрост дзіцяці. Калі дзіця яшчэ маленькае, гульні носяць індывідуальны характар. Яго забяўляюць, пацяшаюць вельмі простымі гульнямі, выкарыстоўваючы часам лялькі і гульні-прымаўкі.

Калі дзіця падрасло, навучылася хадзіць, змяняецца і характар, і змест гульняў. З дзецьмі пачынаюць праводзіць калектыўныя гульні. Але ж яны не нівеліруюць самастойнасць дзяцей. Наадварот, калектыўнасць спрыяе развіццю кожнага дзіцяці, таму што яно перажывае шэраг станюўчых пачуццяў, якія выкліканы гуртавымі дзеяннямі.

У дзіцячых установах беларускія гульні не займаюць належнага месца. Сучасная педагогіка яшчэ недастаткова ўлічвае іх станюўчыя традыцыі пры складанні зборнікаў дзіцячых гульняў. Справа таксама ў тым, што сучаснай метадыкай не ўлічваецца сінкрэтычная прырода народных гульняў, у якіх зліты ў адно цэлае песня, рытм, слова, дзеянне. Раздзяленне разнастайных элементаў, якія складаюць народныя гульні, прывяло да страты цікавасці дзяцей да іх. Многія песні не выконваюцца пры правядзенні гульняў. Забыты таксама і гульнявы пачатак у розных прыпеўках, яны выкарыстоўваюцца толькі як практыкаванні на занятках па мове.

Вось чаму трэба, каб з дзецьмі ў дашкольных установах вывучалі ў традыцыйным выглядзе народныя гульні. Толькі пры выкарыстанні ўсіх кампанентаў народнай гульні, якія ўсебакова ўздзейнічаюць на дзіця, магчыма паўнацэннае ўзнаўленне карыснага вопыту народнай педагогікі ў іх выхаванні.

Рознатэматычныя гульні, што змешчаны ў дапаможніку, аб'ядноўвае адна тыповая рыса: яны адпавядаюць дзіцячаму светаўспрыманню і ўсебакова развіваюць дзетвару.

*А. М. Аляхновіч,
М. В. Рахцэў*

ГУЛЬНІ З МУЗЫКАЙ

Верабей (варыянт I)

$\text{♩} = 74$

Мно_ га нас, мно_ га нас на зям_ лі, на хле_ бе,
а ўжо нам, а ўжо нам На_ дзеч_ ка па_ трэб_ на.

Дзяўчынкі строяць карагод, ходзяць і спяваюць:

Многа нас, многа нас
На зямлі, на хлебе,
А ўжо нам, а ўжо нам
Надзечка патрэбна.

Пры ўпамінанні імя дзяўчынкі пачаргова выходзяць з кола і становяцца гуськом. Калі ўсё кола выйшла, зноў спяваюць песню:

Многа нас, многа нас
На зямлі, на хлебе,
А ўжо нам, а ўжо нам
Надзечка не патрэбна.

Каго называюць, той зусім выходзіць з гульні.

Верабей (варыянт II)

$\text{♩} = 80$

Да ска_ каў ве_ ра_ бей па шу_ мет_ ніч_ ку,
да збі_ раў ве_ ра_ бей ўсю ся_ ме_ еч_ ку.

Дзеці бяруцца за рукі і ўтвараюць кола. Пасярэдзіна кола адзін гулец. Усе ходзяць вакол і пяюць:

Да скакаў верабей па шуметнічку,
Да збіраў верабей ўсю сямеечку.
Мала нас, мала нас на печы, на хлебе.
Дайце нам, дайце нам Настуську ў патрэбе.

Названая дзяўчынка ідзе ў сярэдзіну кола. Так пераходзіць многа дзяцей. Тады прыпеўка мяняецца:

Да скакаў верабей па шуметнічку,
Рассылаў верабей ўсю сямеечку.
Многа нас, многа нас на печы, на хлебе,
Не нада нам, не нада нам Настуську ў патрэбе.

Названыя хлопчыкі і дзяўчынкі вяртаюцца на сваё месца.

Мак

$\text{♩} = 60$

А на га_ ры мак, пад га_ рою так.
 Бе_ лы ма_ е ма_ ко_ вач_ кі, за_ ла_ ты_ я га_ ло_ вач_ кі,
 стой_ це вы так, як зя_ лен мак.

Дзяўчынкі ўтвараюць карагод. У сярэдзіне стаіць адна з удзельніц. Усе пяюць:

А на гары мак,
 Пад гарою так,
 Белы мае маковачкі,
 Залатыя галовачкі,
 Стойце вы так,
 Як зялен мак.

Дзеці пытаюцца ў дзяўчынкі, якая стаіць у сярэдзіне карагода:

— Кума, кума, ці сеяла мак?

Яна адказвае адмоўна. Зноў усе пяюць песню і задаюць кожны раз новае пытанне:

- Кума, кума, ці палола мак?
- Кума, кума, ці цвёў мак?
- Кума, кума, ці сазрэў мак?
- Кума, кума, ці пара трусіць мак?

Пасля апошняга пытання дзеці бягуць да дзяўчынкі ў сярэдзіне круга і трасуць яе за вушы.

Верабей (варыант III)

$\text{♩} = 74$

Як пай_ шоў ве_ ра_ бей па шу_ мет_ ніч_ ку,

Дзяўчынкі становяцца ў кола, а пасярод кола пускаюць хлопца — вераб'я і, ўзяўшыся за рукі, ходзяць і пяюць:

Як пайшоў верабей па шуметнічку,
 Сабіраў, дабіраў ўсю сямеечку.
 Мала нас, мала нас на печы, на хлебе.

Тут верабей называе, каго ён сабе выбірае. Дзяўчынкі пяюць далей:

Яшчэ мне, яшчэ мне Алёначка трэба.

Зноў пяюць спачатку, пакуль верабей не зьбярэ да сябе большую частку дзяўчынак. Тады тыя, што засталіся не выбранымі, круцяцца ў другі бок і пяюць:

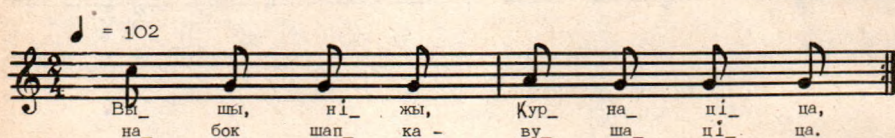
Як пайшоў верабей па шуметнічку,
Раскідаў, разбіваў ўсю сямеечку.
Многа нас, многа нас на печы, на хлебе.

Тут таксама верабей называе тую з дзяўчынак, якую
хоча аддаць, а ўсе пяюць:

Ужо мне, ужо мне Ганулькі не трэба.

Так ізноў пяюць далей, пакуль верабей не аддасць
усіх, каго ён сабе выбіраў. Тады, каб пачаць гульнію
спачатку, выбіраюць новага вераб'я.

Курнаціца

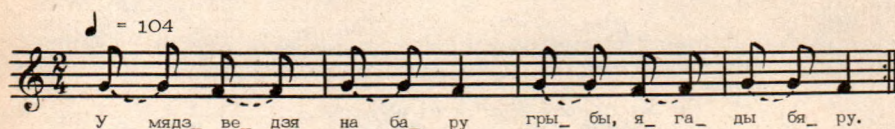
У хаце ці на дварэ дзеці становяцца адзін за адным
у рад. Хто стане наперадзе, той лічыцца правадыром.
Ён бярэ ў адну руку кій, а ў другую — скручаны
шалік ці жгут з хустачак. Кожны гулец у радзе трыма-
ецца абедзвюма рукамі за вопратку папярэдняга гульца.
Рад дробным крокам пасоўваецца наперад і спявае:

Вышы, ніжы, Курнаціца,
Набок шапка-вуханіца.

Пасля гэтых слоў правадыр крычыць: «Шапку на-
бок!» — і паварочвае сваю шапку набок. На гэты загад
хлопцы, глядзячы на правадыра, паварочваюць свае
шапкі набок, а дзяўчаты хусткі. Да таго, хто не пас-
лухаў яго, правадыр падыходзіць і б'е жгутом па пля-
чак. Выконваць загад усе дзеці павінны разам так дак-
ладна, як правадыр сам паказвае. Пасля гэтага, па
знаку правадыра, рад пасоўваецца далей наперад з той
жа самай прыпеўкай, у канцы якой правадыр ізноў
крычыць: «Кулак угару!» або: «Рукі ў бок!», «На бок
легчы!», «Язык высунуць!» і г.д.

Каб лепш бачыць, як выконваюцца яго загады, пра-
вадыр часам паварочвае ўвесь рад у паўкола.

У мядзведзя на бару (варыянт I)

З удзельнікаў гульні выбіраюць мядзведзя. Усе
астатнія дзеці робяць выгляд, што збіраюць грыбы,
ягады. Мядзведзь стаіць збоку. Дзеці пяюць:

У мядзведзя на бару,
Грыбы, ягады бяру.

А мядзведзь на нас глядзіць
І вурчыць.

Мядзведзь бяжыць за дзецьмі і каго-небудзь ловіць.
Той, каго ён зловіць, становіцца мядзведзем. Гульня
працягваецца.

Слепа бабулечка

$\text{♩} = 52$

Музыкальная партытура для песні «Слепа бабулечка». Тры лініі нотнага запісу ў трох частках. Ключ дыяпазона — G-dur (два дыякі), рытм — 2/4. Тэмпа — $\text{♩} = 52$. Тэк пад спірамі нот:

На_ ша сле_ па ба_ бу_ леч_ ка па во_ шчу_ пу
хо_ дзіць, шу_ ка_ е ка_ го - не_ будзь,
хто я_ е а_ сва_ бо_ дзіць.

Усе дзеці ходзяць па кругу. Выбіраецца слепа бабулечка. Ёй завязваюць вочы. Бабулечка ходзіць у сярэдзіне круга. Усе пяюць:

Наша слепа бабулечка
Па вошчупу ходзіць,
Шукае каго-небудзь,
Хто яе асвабодзіць.
Бабулечка, хадзі бліжэй,
Усе цябе просяць.
Даткні каго, угадай, хто ён,
А мы асвабодзім.

Бабулечка падыходзіць да каго-небудзь, датыкаецца, спрабуе адгадаць, хто гэта. Калі адгадае, тое дзіця становіцца слепаю бабулечкай.

У мядзведзя на бару (варыянт II)

$\text{♩} = 72$

Музыкальная партытура для песні «У мядзведзя на бару (варыянт II)». Дзве лініі нотнага запісу ў трох частках. Ключ дыяпазона — G-dur (два дыякі), рытм — 2/4. Тэмпа — $\text{♩} = 72$. Тэк пад спірамі нот:

У мядз_ ве_ дзя на ба_ ру гры_ бы, я_ га_
ды бя_ ру. А мя_ дзведзь на нас гля_ дзіць і вур_ чыць.

З удзельнікаў гульні выбіраюць або прызначаюць аднаго мядзведзем. Мядзведзь ходзіць па сваім лесе, шукае, хто яму робіць шкоду. Дзеці прыходзяць у лес за ягадамі, грыбамі. Яны ходзяць і разам спяваюць песню:

У мядзвезда на бару
Грыбы, ягады бяру.
А мядзвездзь на нас глядзіць
І вурчыць.

Дзеці могуць некалькі разоў праспяваць сваю песню.
Мядзвездзь выбірае зручны момант, каб кінуцца на іх.
Ён бяжыць за дзецьмі, стараецца каго-небудзь злавіць.
Хто будзе злоўлен першы, той становіцца мядзвездзем.
Так працягваецца, пакуль дзецям не надакучыць бегань.

Зайнка

$\text{♩} = 120$

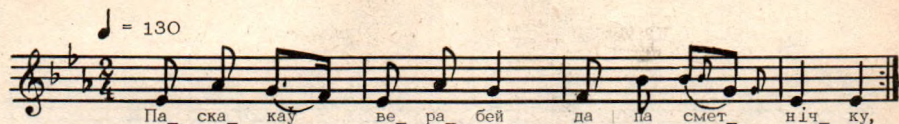
За інь ка, да ша ру сень кі, за інь ка,
да бя лю сень кі! Пра ска чы, зай ка, ў дзі
рач ку да вы ла мі са бе да бы лі нач ку.
Пра ска чы, зай ка, ку ды хо чаш,
вы бі рай бы лін ку, ка то ру ю хо чаш.

Удзельнікі гульні бяруцца за рукі і ўтвараюць кола.
У сярэдзіне адзін водзіць — абазначае зайку. Усе спяваюць:

Зайнка, да шарусенькі,
Зайнка, да бялюсенькі!
Праскачы, зайка, ў дзірачку
Да выламі сабе да быліначку.
Праскачы, зайка, куды хочаш,
Выбірай былінку, каторую хочаш.
Зайнка, павярніся,
Шэранькі, абраціся.
У нас гарадочкі гарадзецкія,
Усе ў нас зачэпачкі прыгожыя.
А пайдзі, наш зайка, ў скокі, ў бокі,
Запляшчы, наш зайка, да ў далоні.

Зайчык увесь час стараецца выскачыць з кола. Пры заканчэнні песні ўсе павінны запляскаць у далоні. Гэтым момантам карыстаецца зайка: ён хапае каго-небудзь з круга і хутка становіцца на яго месца, а той, хто застаўся без месца, павінен вадзіць.

Верабей (пячэнне хлеба)

Спачатку двое дзяцей бяруцца за рукі і, кружачыся, спяваюць:

Паскакаў верабей
Да па сметнічку,
А сабраў верабей
Усю сямеечку.

Мала нас, мала нас
Да пячэння хлеба.
А ўжо нам, а ўжо нам
Верачка патрэбна.

Верачка становіцца ў круг. Усе зноў ходзяць і пяюць разам:

Паскакаў верабей
Да па сметнічку,
А сабраў верабей
Усю сямеечку.

Мала нас, мала нас
Да пячэння хлеба.
А ўжо нам, а ўжо нам
Мішанька патрэбна.

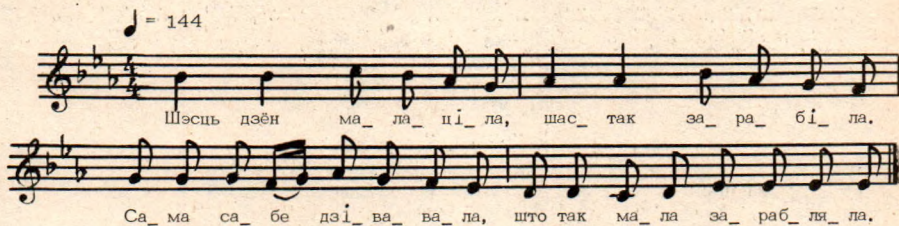
Мішанька становіцца ў круг. Так паўтараецца, пакуль не будуць у карагодзе. Тады пачынаецца адваротны працэс. Усе спяваюць:

Паскакаў верабей
Па суметнічку,
Разагнаў верабей
Усю сямеечку.

Многа нас, многа нас
Да пячэння хлеба.
А ўжо нам, а ўжо нам
Верачка не трэба.

Верачка выходзіць з круга. Так паўтараецца, пакуль не застаецца двое тых, што «адбываюць», вядуць гульнію.

Шастак

Дзяўчынкі становяцца ў кола, трымаючыся за рукі, адна з дзяўчынак выходзіць у сярэдзіну кола, пахаджвае і пяс:

Шэсьць дзён малаціла,
Шастак зарабіла.
Сама сабе дзівавала,
Што так мала зарабляла.

Прапеўшы гэта, яна, а за ёй і ўсе дзяўчынкі пяюць песню спачатку: дзяўчынка, што хадзіла пасярэдзіне, як найхутчэй пачынае перакручвацца праз руку з тымі, хто стаіць у коле. Калі яна перакруціцца з усімі, на яе месца ідзе другая дзяўчынка і зноў пяс:

Шэсьць дзён малаціла,
Шастак зарабіла.
Сама сабе дзівавала,
Што так мала зарабляла.

Грушка

$\text{♩} = 76$

Мы па_ са_ дзім груш_ ку у_ се, у_ се,
ня_ хай на_ ша груш_ ка рас_ це, рас_ це.

Дзеці бяруцца за рукі, утвараючы круг, у сярэдзіне якога становіцца хлопчык або дзяўчынка. Гэта і будзе грушка. Дзеці ходзяць у карагодзе навокал грушкі, спяваюць песню, называючы імя таго, хто стаіць у сярэдзіне круга:

Мы пасадзім грушку
Усе, усе,
Няхай наша грушка
Расце, расце.

Вырасці ты, грушка,
Вось такой вышыні,
Распусціся, грушка,
Вось такой шырыні!

Расці, расці, грушка,
Ды ў добры час.
Патанцуй, Марылька,
Паскачы для нас.

А ўжо наша грушка
Распусцілася,
А наша Марылька
Зажурылася.

А мы тую грушку
Ўсе шчыпаць будзем.
Ад нашай Марылькі
Уцякаць будзем.

Грушка ў сярэдзіне круга павінна рабіць усё, аб чым спяваецца ў песні,— танцаваць, кружыцца. Пры словах песні «вось такой вышыні», «вось такой шырыні» дзеці паднімаюць рукі ўгору, разводзяць іх у бакі. Калі спяваюць «а мы тую грушку шчыпаць будзем», усе набліжаюцца да грушкі, каб ушчыпнуць яе і хуценька ўцякаюць, а грушка ловіць каго-небудзь з дзяцей, ставіць яго на сваё месца ў сярэдзіне круга. Гульня паўтараецца.

ГУЛЬНІ БЕЗ МУЗЫКІ

У ЗОЛАТА

Усе дзеці садзяцца ў рад. Адзін гулець дзеліць золата, непрыкметна хаваючы яго ў руках каго-небудзь. Потым гэты вядучы адыходзіць і крычыць:

— Золата, ка мне!

Той, у каго схавана золата, павінен ускочыць і бегчы да вядучага. Але ўсе пільна сочаць кожны за сваім суседам і стараюцца затрымаць гульца з золатам. Калі яму не ўдаецца выскачыць з рада, гульня пачынаецца спачатку, кожны застаецца на сваім месцы. Калі ж гульцу з золатам удаецца вырвацца, ён становіцца вядучым, а вядучы займае яго месца. Гульня працягваецца.

ГУСАК

Пастушкі, пабраўшыся за рукі, становяцца ў кола, у сярэдзіне якога застаецца воўк і старая гуска. Гусяняты танцуюць наўкола і крычаць:

«Дэр! Дэр! Дэр!»

Тым часам воўк са старою гускаю тармосяцца ў коле. Воўк хоча схопіць гусянятак, гуска не дае. Як воўк ухопіць гусяня, гуска мусіць выкупліваць яго (дае яйкі, грушкі, арэхі, хлеб, спявае, танцуе).

ГУСІ

Выбіраюць з усіх удзельнікаў ваўка і гуся. Усе становяцца кругам, воўк — у сярэдзіне, а гусь — за кругам. Усе ходзяць і спяваюць:

— Дзе вы гусі былі?

— Га-га-га!

— На сінім моры.

— Га-га-га!

— Каго вы там відзелі?

— Га-га-га!

— Шэрага ваўчка.

— Га-га-га!

— Ах ты, ваўчок, ваўчок.

— Га-га-га!

— Бярыся за гусёнка.

— Га-га-га!

— Замест парасёнка.

— Га-га-га!

Воўк стараецца злавіць гуся. Калі яму гэта ўдаецца, выбіраюць новага ваўка і гуся. Гульня паўтараецца.

НОЧ І ДЗЕНЬ

Дзеці дзеляцца на дзве групы — ноч і дзень. Ноч даганяе дзень. Каго зловяць, бяруць у ноч. І так трэба пералавіць паболей гуляючых. А потым дзень даганяе ноч. Хто болей перацягне дзяцей, той перамог.

У РУЖУ

Дзяўчынкі садзяцца адна другой на калені. Адна дзяўчынка застаецца ўбаку, а потым падыходзіць па чарзе да кожнай і пытаецца: «Дзе ружа?» Кожная дзяўчынка адсылае яе далей. Нарэшце адна з дзяўчынак прызнаецца, што яна ружа, ускоквае і ўцякае. Усе становяцца ў круг, пабраўшыся за рукі. Ружу дзяўчынкі пускаюць у круг і выпускаюць. Тая, што даганяе, не мае такога права. Гульня працягваецца, пакуль ружа не будзе злоўлена. Калі дзяўчынка зловіць ружу, яны мяняюцца месцамі і гульня пачынаецца спачатку.

МОСТ

Дзеці збіраюцца, становяцца пара за парай і спяваюць якую-небудзь песню. Той, хто застаецца лішнім, ідзе пад мост, гэта значыць пад выцягнутыя рукі гуляючых, і адтуль з якой-небудзь пары выцягвае ўдзельніка, цягне яго праз увесь мост і становіцца з ім ззаду. А той, хто застаўся без пары, у сваю чаргу ідзе праз мост і цягне з сабой каго-небудзь зноў.

У КАЗІНЫ РОГ

Гуляць можна партыямі і ўдваіх. Бяруць круглую або кубічную чурку або нешта падобнае на шар — кулю, кожны бярэ сабе палку, якая называецца падцурам. Адмерваюць пэўную адлегласць паміж партыямі, адна з іх пачынае каціць або проста кідае да другой шар, а тая адбівае яго назад або ловіць на сваёй мяжы і вяртае першай партыі. Калі шар прарвецца скрозь мяжу, прайграўшая партыя адступае да таго месца, куды шар закаціўся. Тады пра яго гавораць: «Загналі ў казіны рог!», і гульня лічыцца прайгранай.

У КАТА

Усе дзеці становяцца ў адзін рад, а насупраць стаіць выбраны лічэннем кот. Усе скачуць і крычаць:

Тра-та-та, тра-та-та!
Не баімся мы ката!

Кот робіць выгляд, што не звяртае на іх увагі. Калі дзеці надта разыдуцца, кот сам скокне. Усе заміраюць. Хто зварухнецца або засмяецца, пераходзіць да ката.

У ГНІЛОГА БУРАКА

Усе бяруцца за рукі, становяцца ў круг і хуценька кружацца. Хто паваліцца — гнілы бурак — выходзіць з круга, а астатнія зноў кружацца.

У ВАЎКІ І АВЕЧКІ

Збіраецца па магчымасці вялікі натоўп дзяцей — хлопчыкаў і дзяўчынак. Яны выбіраюць аднаго ў пастухі, а другога ў ваўка, астатнія ўяўляюць сабою авечак і сабак. Удзельнік гульні, што выбраны на ролю ваўка, дзе-небудзь хаваецца і чакае, пакуль пастух пагоніць у поле сваіх авечак. Як толькі ён заўважыць, што яны ўжо блізка, ён выбягае з свайго сховішча і кідаецца лавіць авечак. Злоўленую авечку ён цягне к сабе. Тады пастух крычыць: «Ага, ага! Цюцькі, бярыце яго!» Пры гэтых словах сабакі, што ідуць за пастухом ззаду, кідаюцца з гаўканнем да ваўка і быццам хватаюць яго зубамі.

Воўк пакідае авечку і ўцякае, а сабакі гоняцца за ім, пакуль ён не схавецца дзе-небудзь.

МАША

Дзеці становяцца ў круг, пасярэдзіне Маша з завязанымі вачыма. Усе прыгаворваюць:

Маша, ты пацеша наша,
Ручкі злажы, на імя ўкажы.

Маша хапае каго-небудзь з круга і спрабуе адгадаць, хто гэта. Калі адгадае, той становіцца Машай. Гульня паўтараецца.

АДГАДАЙ, ХТО?

Аднаму ўдзельніку гульні завязваюць хустачкай вочы, хуценька кружаць яго, потым нехта лёгенька б'е яго па плячах. Жмурка павінен адгадаць, хто яго выцяў. Калі адгадае, яны мяняюцца ролямі. У адваротным выпадку ён выконвае ролю, пакуль не адгадае.

СЛЯПЫ МУЗЫКА

Усе дзеці становяцца ў кола, а аднаму завязваюць вочы і даюць у рукі палачку. Пасля ўсе пачынаюць, узяўшыся за рукі, круціцца вакол сляпога музыкі, а ён датыкаецца да каго-небудзь палачкай і той падае голас: пісне ці загудзе, стараючыся, каб музыка не ўгадаў, хто ён. Калі музыка ўгадае, хто падаў голас, то тое дзіця ідзе ў сярэдзіну кола замест музыкі. Усё пачынаецца спачатку.

ЛЯСКАЎКІ

Адзін гулец садзіцца і кладзе на свае калені чыстую хустку. Другі гулец кладзе свой твар на паложаную хустку, каб нікога не

бачыць, і на сваю спіну кладзе руку далонню ўгару. Гульцы, што стаяць навакол, б'юць па гэтай далоні сваімі далонямі па чарзе. Пасля кожнага ўдару той, каго б'юць, паднімае галаву і адгадвае, хто ўдарыў. Калі не згадае, зноў кладзе галаву на хустку, а калі згадае, дык згаданы становіцца на яго месца.

У БАБУ ЯГУ

З удзельнікаў гульні выбіраюць Бабу Ягу. На зямлі праводзяць лінію. Усе стаяць па адзін бок лініі, Баба Яга — насупраць. Дзеці хорам прыпяваюць:

Бабы Ёшкі не баюся,
Чапялой адбаранюся.

Потым бягуць насустрач Бабе. Баба Яга ловіць. Каго зловіць, той становіцца Бабай Ягой. Гульня працягваецца.

ПАЛАЧКА-ШУКАЛАЧКА

Збіраецца група дзяцей, яны выбіраюць аднаго, які будзе ўсіх шукаць (шукальнічак). Рэшта хаваюцца хто куды. Калі ўсе схаваліся, шукальнічак на ўмоўленым месцы стукае палачкай і галосна гаворыць:

Палачка-шукалачка,
Я йду шукаць.
Каго я першага знайду,
Таго за палачкай пашлю!

Каго першага знаходзіць, той, пасля таго, як усе знойдзены, становіцца на месца шукальнічка.

КУРЫ

У гэтай гульні адно дзіця выбіраецца курыцай, а ўсе іншыя лічацца курчатамі. Дзіця, якое абрана на курыцу, завязвае вочы хусткай, становіцца пасярод хаты і ловіць дзяцей. Хто з дзяцей пападзеца курыцы ў рукі, становіцца ўбаку. Як усе дзеці палоўлены, курыца ловіць іх нанова, як спачатку, і тое дзіця, якое будзе злоўлена першым, становіцца на месца курыцы.

Калі гуляюць на дварэ, дык вытыкаюць галінкамі круг і гуляюць, не выходзячы з яго.

ЖМУРКІ

Жмуркі — тое ж, што ў іншых месцах хованкі.

Зімою збіраюцца хлопчыкі і дзяўчынкі ў хату. Аднаго з іх закрываюць зіпуном, каб ён нічога не бачыў, а ўсе хаваюцца. Калі ўсе схаваліся, адзін закрычыць: «Год!» Той, хто жмурыцца, устае і пачынае шукаць; каго першага знойдзе, той павінен шукаць, як і першы. Летам гэта гульня бывае і на дварэ.

КАЗКІ

Казка — адзін з важнейшых жанраў беларускай вусна-паэтычнай творчасці. У аснове казачных твораў знаходзіцца фантастычная выдумка, на якой грунтуецца адлюстраванне рэчаіснасці з дапамогай шматлікіх выяўленча-мастацкіх прыёмаў і сродкаў, выпрацаваных на працягу стагоддзяў. У адпаведных жанравых разнавіднасцях фантастыка мае свае асаблівасці: у казках пра жывёл і чарадзейных яна адлюстроўвае з'явы, немагчымыя ў жыцці; у сацыяльна-бытавых і навелістычных паказваюцца падзеі, якія маглі б быць і ў рэчаіснасці. Да гэтых разнавіднасцей далучаюцца папулярныя сярод дзяцей дакучлівыя і кумулятыўныя, або ланцугападобныя, казкі (іх адносяць да жывёльнага эпасу, але існуюць і такія кумулятыўныя казкі, у якіх дзеючымі асобамі з'яўляюцца пераважна людзі). З сацыяльна-бытавых казак нярэдка вылучаюць сатырычныя, якія характарызуюцца карыкатурна-гратэскным, востра крытычным адлюстраваннем сацыяльна-бытавых умоў.

Кожная жанравая разнавіднасць мае сваю сістэму вобразаў, пэўныя сюжэтныя тыпы. Вобразы жывёльнага эпасу, напрыклад, характарызуюцца пастаяннымі ўстойлівымі рысамі: воўк крыважэрны, але дурны, ліса — хітрая, спрытная падманшчыца, мядзведзь дужы, моцны, але не вельмі разумны, заяц бяскрыўдны, баязлівы і г. д. У сістэме казачных вобразаў існуе іерархія, як і ў грамадстве: цар звяроў (часцей за ўсё леў), іншыя звяры, падначаленыя яму. Аднак у канфліктах перамагаюць не самыя моцныя звяры, а часцей за ўсё хітрэйшыя.

З мноства сюжэтных тыпаў чарадзейных казак варта вылучыць тыя, у якіх адлюстроўваецца барацьба за справядлівасць, мары аб лепшым жыцці. Людзі марылі, напрыклад, аб дыване-самалёце, богах-скараходах, самабраным абрусе, хуткім ткацтве. Сучасныя дасягненні навукі і тэхнікі пераўзышлі ўсе мары старажытных людзей, якія не маглі ўявіць палётаў у космас, электронных машын, аўтамабіляў, цеплавозаў і інш. Адлюстроўваючы сацыяльную барацьбу, народ ніколі не паказваў незаслужанае пакаранне прадстаўнікоў пануючых класаў. У сутыкненні з імі сялян верх у казках заўсёды бяруць прыгнечаныя (у сапраўднасці гэта здаралася вельмі рэдка).

Яшчэ больш востра сацыяльная несправядлівасць у класавым грамадстве выкрываецца ў бытавых казках. Герой гэтых твораў — мудры, кемлівы і дасціпны селянін — перамагае сваіх праціўнікаў розумам, хітрацю без дапамогі цудоўных памочнікаў, дзівосных рэчаў, як у чарадзейных казках. Ідэаламі яго з'яўляюцца праўда і справядлівасць, непрымірымасць да ўсяго бесчалавечнага, злога.

Навелістычныя казкі часцей за ўсё называюцца авантурна-навелістычнымі, таму што ў іх расказваецца пра прыгоды герояў, пра падзеі ў асабістым жыцці людзей. Па сутнасці пад гэтай назвай

аб'яднаны дзве разнавіднасці казак, абумоўлена гэта ўзаемапра-
нікненнем элементаў авантурных і навелістычных казак. Ва ўласна
авантурных казках нярэдка апавядаецца пра падарожжа знаход-
лівага хітрага чалавека, яго прыгоды. Авантурныя моманты харак-
тэрны і для навелістычных казак, у якіх адначасова з паказам
сямейнага жыцця, утаймавання свавольніцы-жонкі, пераадолення
гультайства і да т. п. уводзяцца эпизоды прыгод герояў.

Дакучлівыя казкі звычайна апавядаюць дзесям, паўтараючы
адны і тыя ж словы, як напрыклад: «Ішоў бай па сцяне ў
чырвоным жупане. Баяць ці не? — Баяць! — Ішоў бай па сцяне ў
чырвоным жупане...»

Кумулятыўныя, або ланцугападобныя, казкі часам бываюць і
дакучлівымі. Кумулятыўныя казкі звычайна доўгія, кожны на-
ступны эпизод цесна звязваецца з папярэднім. Найменшы па
зместу тэкст такой казкі прыводзім:

«Казёл-барада ды прадаў варата, купіў касу.

— Нашто каса?

— Сена касіць.

— Нашто сена?

— Кароўку карміць, малачко даіць.

— Нашто малачко?

— Пастушкі карміць.

— Нашто пастушкі?

— Свіней пасвіць.

— Нашто свіней?

— Горы капаць.

— Што ў той гарэ?

— Залатая дзежка.

— Што ў той дзежцы?

— Залатая ложка.

— Што ў той ложцы?

— Залатое зерне.

— Дзе тое зерне?

— Пятух ухапіў»*

Трапна выкрываюць сутнасць заганных сацыяльных з'яў
сатырычныя казкі. У іх таксама сцвярджаюцца народныя ідэалы,
але шляхам адмаўлення, высмейвання негатыўнага ў жыцці.

Беларускія народныя казкі ў большасці сваёй вызначаюцца
высокай мастацкасцю, вострай крытычнай накіраванасцю супраць
сацыяльнай несправядлівасці. Празаічныя беларускія народныя
творы высока ацэньваліся даследчыкамі фальклору. С. У. Саўчанка
адзначаў, напрыклад, што «па жывасці і прыгажосці расказа
беларускія казкі не маюць сабе роўных»**

З дзіцячых гадоў казкі вучаць чалавека адрозніваць дабро ад
зла, праўду ад крыўды, выхоўваюць здаровыя эстэтычна-мастацкія

* Казкі пра жывёл і чарадзейныя / Склад. К. П. Кабашнікаў. Мн., 1971.
С. 250.

** Саўчанка С. У. Руская народная казка. Кіеў, 1974. С. 246.

густы, сцвярджаюць гуманістычныя народныя ідэалы. Многія беларускія народныя казкі выкарыстоўваліся ў творчасці Якуба Коласа, Уладзіміра Дубоўкі, Алеся Якімовіча і іншых пісьменнікаў. Аздобленыя бляскам іх таленту, яны вярнуліся да жыцця ў новай, больш высокай якасці.

А. С. Фядосік

САВА І ДЗЯЦЕЛ

Сябравалі некалі сава з дзятлам. Было ўсё добра. Але вось аднаго разу не паспела яшчэ як след развіднець, а дзяцел ужо ўхапіўся за работу. Ён так забарабаніў па старой хвої, аж рэха пайшло па ўсім лесе. У гэты час яго суседка сава толькі ўкладвалася спаць, разлавалася сава і кажа дзятлу:

— Ці маеш ты розум, не дасі мне спакойна паспаць.

Здзівіўся дзяцел, як гэта днём ды спаць. Не паслухаў ён саву, а зноў узяўся за сваю работу. Мінуў дзень, настала ноч. Усе дзятлавы сваякі моцна заснулі. Заснуў і сам дзяцел. Але раптам ён пачуў крык савы. Узлаваўся дзяцел ды кажа:

— Чаго ты мяне пужаеш, ідзі спаць!

Але сава не паслухала дзятла, як дзяцел не паслухаў саву. З таго часу і не ладзяць сава і дзяцел паміж сабой. І так у іх пайшло дзень за днём, ноч за ноччу: ні дзяцел, ні сава з таго часу не могуць спаць спакойна.

КУРАЧКА-РАБКА

Жыў дзед, жыла бабка. Была ў іх курачка-рабка. Нанесла курачка ячак поўны падпечак. Сабрала бабка яечкі ў чарапіцу ды паставіла на паліцу. Мышка бегла, хвосцікам махнула, чарапіца ўпала, яечкі пабіліся.

Плача дзед, плача бабка, курачка кудахча, вароты скрыпяць, трэскі ляцяць, сарокі трашчаць, гусі крычаць, сабакі брэшуць.

Ідзе воўк:

— Дзедка, бабка, чаго вы плачаце?

— Як жа нам не плачаць? Была ў нас курачка-рабка. Нанесла курачка ячак поўны падпечак. Сабрала бабка яечкі ў чарапіцу ды паставіла на паліцу. Мышка бегла, хвосцікам махнула, чарапіца ўпала, яечкі пабіліся.

І воўк завуў.

Ідзе мядзведзь:

— Воўк, чаго выеш?

— Як жа мне не выць? Жыў дзед, жыла бабка. Была ў іх курачка-рабка. Нанесла курачка ячак поўны падпечак. Сабрала бабка яечкі ў чарапіцу ды паставіла на паліцу. Мышка бегла, хвосцікам махнула, чарапіца ўпала, яечкі пабіліся. Плача дзед, плача бабка, курачка кудача, вароты скрыпяць, трэскі ляцяць, сарокі трашчаць, гусі крычаць, сабакі брэшучь... А я брахаць не ўмею, дык і завьў...

ЧАМУ ВАЎКІ ЗВАНКА БАЯЦА

Служыла ў станавога* лісіца і пільна сваю службу выконвала. Няведама, чым і як яна служыла, але, мабыць, яму курэй на абед дастаўляла. Аднаго разу станы кажа лісіцы:

— Прасі ў мяне чаго хочаш за сваю службу, і я ўсё табе дам.

Думала, думала лісіца, чаго б тут лепш папрасіць, ды і кажа яму:

— От я б прасіла ў пана, штоб пан мне даў свой званок, штоб, калі я пайдудзе, усе баяліся мяне, як пана станавога.

Згадзіўся станы на гэта, дае ёй званок і кажа:

— Глядзі ж, штоб ты яго не страціла; страціш ці аддасі каму — я з цябе шкуру здзяру.

Пабажылася лісіца, што нікому не аддасць, не страціць, і пайшла сабе гуляць па свету. Дзе толькі хто ні пачуе званок, усякі баіцца яго і дае лісіцы, што яна ні скажа. Паведаў воўк, што лісіца дабыла сабе ў станавога званок, і што яе кожны баіцца, і даюць ёй, чаго яна толькі ні захоча, прыйшоў да лісіцы і просіць яе, штоб яна і яму дала хоць на часок гэты званок. Не хацела лісіца даваць, але надта ўжо стаў яе воўк прасіць.

— Ну, кум, — кажа лісіца, — на, бяры, але, калі дзе страціш, то глядзі ж, бо станы з цябе і з мяне здзярэ за яго шкуру.

Узяў воўк званок ды і пабег скарэй дастаць чаго. Прыбягае на поле к пастухам і кажа:

— От мяне станы прыслаў, штоб вы яму далі самага лепшага барана, не дасце, то ён сам зараз прыедзе і вас у халодную** пасадзіць.

Не паверылі воўку пастухі і давай біць яго, нацкавалі сабак, білі, білі — званок адабралі. Прапаў званок, плача воўк, ідзе да лісіцы і расказвае, што так і так. Заплакала і лісіца, але што рабіць? Трэба ўжо памінаць як і звалі званок станавога.

З таго часу як толькі воўк пачуе дзе званок, то ён думае, што гэта станы едзе яго шукаць, і як жыў скарэй уцякае ад званка.

СТАРЫ БАЦЬКА

Даўней было так: як састарэе бацька, то сын завязе яго ў глухую пушчу ды і пакіне там...

* Станы прыстаў — у дарэвалюцыйнай Расіі паліцэйскі чыноўнік.

** Халодная — турма.

Вось аднаго разу павёз сын бацьку ў пушчу. Шкада яму бацькі, — моцна любіў ён яго, але што зробіш? Не павязеш — людзі смяяцца будучь: старых, скажучь, звычайу не трымаецца. Яшчэ з сяла выганяць...

— Няўжо ты, сынку, мяне, старога ды нядужага, аднаго ў пушчы пакінеш?

Падумаў сын, змахнуў слязу і кажа:

— Не, бацька, не пакіну. Але для людзей хоць трэба зрабіць гэта. Уночы я прыеду па цябе, забяру і буду трымаць да смерці ў цёмнай каморцы, каб ніхто не бачыў.

Так сын і зрабіў.

Як прыйшла ноч, прывёз ён бацьку з пушчы ды схаваў у цёмнай каморцы. Здарылася няшчасце: град усё жыта выбіў і няма чым нават новага пасеяць.

Прышоў сын да бацькі ў цёмную каморку, бядуе:

— Што рабіць? Не пасеем жыта — і на лета без хлеба будзем.

Бацька кажа:

— Не, сынку, пакуль я жывы, без хлеба мы не будзем. Слухай мяне. Як ты быў яшчэ малы, тады я гумно ставіў. А ў тым годзе быў вельмі ж добры ўраджай. Дык я немалочаным жытам гумно накрыў. Здзяры страху, абмалаці і будзеш мець насенне.

Сын так і зрабіў. Садраў страху з гумна, абмалаціў і пасеяў увосень жыта.

Суседзі дзівяцца: адкуль ён насенне ўзяў?

А сын маўчыць, бо нельга ж прызнацца, што гэта стары бацька яму дапамог.

Прышла зіма. Няма чаго есці.

Зноў ідзе сын да бацькі ў цёмную каморку.

— Так і так, — кажа. — Давядзецца з голаду паміраць...

— Не, — кажа бацька, — з голаду не памром. Слухай, што я табе скажу. Вазьмі рыдлёўку ды пакапайся ў хаце пад лаваю. Там я некалі, як быў яшчэ малады і дужы, закапаў трохі грошай на чорны дзень. Жыццё, сынку, пражыць — не поле перайсці: усё можа здарыцца. Так я думаў, так і рабіў.

Зарадаваўся сын, выкапаў бацькавы грошы і купіў збожжа.

Сам з сям'ёю хлеб есць ды яшчэ і суседзям пазычае. Вось яны і пытаюцца ў яго:

— Скажы ты нам, браце, адкуль ты хлеб бярэш?

Прызнаўся сын.

— Бацька, — кажа, — мяне корміць.

— Як жа так? — дзівяцца суседзі. — Ты ж завёз свайго бацьку ў лес, як і ўсе добрыя сыны!

— Не, — кажа ён, — я не рабіў так, як вы робіце, а пакінуў бацьку пры сабе дажываць век. Затое, як прыйшла бяда, бацька мне і дапамог. Старыя людзі большы розум маюць, чым маладыя.

Перасталі з таго часу сыны бацькоў у пушчу вазіць, а пачалі пад старасць шанаваць іх і даглядаць.

ПЧАЛА І МУХА

Жылі-былі пчала і муха. Пчала з рану да вечара па лугах лятала, мёд збірала. А муха мёд толькі есці любіла. Дзе мёдам запахне, там і яна. А дзе мёду не чуваць, там муха не хоча нават і пераначаваць.

Аднаго разу прысела муха адпачываць на зялёным лузе. Сонейка муху прыгравае, лёгкі ветрык абвьявае. Кругом кветкі цвітуць, шустрыя конікі скачуць. У небе птушкі спяваюць.

Задумалася муха: як добра на свеце жыць! Думала-думала ды і задрамала.

А ў гэты час над лугам пчала пралятала. Ляціць, гудзе, мёд у вулей нясе. Цяжка ёй, аж стогне небарака.

Прахапілася муха ды як закрычыць на пчалу:

— Ах ты сякая-такая! Чаго тут над вухам стогнеш, мне спаць не даеш!

— Выбачай, — сказала пчала. — Я шмат мёду нясу, дык і стагну.

— Ха-ха, — засмяялася муха, — шмат мёду нясеш, а сама, нябось, галодная: вунь якая худая — адны косці...

— Праўда, — адказвае пчала, — мы, пчолы, збіраем пуды, а самі худы.

— А чаму ж вы худы? І мёд у вас, і вашчына ў вас...

— Дык жа мёд мы збіраем не толькі сабе, а і сваім дзеткам, і гаспадару, які нам хату зрабіў, даглядае нас.

— Чакай, чакай, — кажа муха, — я нешта не зусім цябе разумею: як гэта можна збіраць мёд для іншых? Мы, мухі, так не робім. Мы толькі гатовага мёду шукаем.

— Ат, — замахала крыльцамі пчала, — няма мне калі з табою гаманіць: трэба хутчэй дадому спяшацца, мядовую кашку дзеткам варыць.

— А дзе возьмеш ты мядовую кашку?

— На сабе вязу.

— У чым?

— У вазку, у палазку і за пазушкай.

Загула пчала ды паляцела ў свой вулей.

ЯК КУРАЧКА ПЕЎНІКА РАТАВАЛА

Жылі-былі курачка і пеўнік. Курачка яйкі несла, а пеўнік зярняткі здабываў, курачку частаваў. Выграбе з ямки зярнятка і кліча курачку:

— Ко-ко-ко, Чубатка, знайшоў зярнятка!

Вось аднойчы выграб пеўнік вялікую бобінку.

«Ну, — думае, — гэтага зярняці курачцы не праглынуць, з'ем хіба сам».

Праглынуў — ды і падавіўся.

Паваліўся пеўнік, ногі задраў і не дыхае.

Падбегла да яго курачка:

— Што з табою, Пеця? Чаму ты ляжыш і не дыхаш?

— Ой, — стогне пеўнік, — бобінкай падавіўся...

— Як жа цябе ратаваць, Пеця? — пытаецца курачка.

— Трэба, — шэпча пеўнік, — масла дастаць, горла змазаць.

— А дзе яго дастаць?

— У каровы.

Пабегла курачка да каровы:

— Карова, карова, дай масла!

— Нашто табе масла?

— Пеўнік ляжыць і не дыхае: бобінкай падавіўся.

— Добра, — кажа карова, — дам табе масла. Але схадзі спярша да касцоў, папрасі сена.

Прышла курачка да касцоў:

— Касцы, касцы, дайце сена!

— Нашто табе сена?

— Сена — карове. Карова дасць масла. Масло — пеўніку, бо пеўнік ляжыць і не дыхае: бобінкай падавіўся.

Касцы кажуць:

— Схадзі да пекара, папрасі пірагоў. Пірагі мы з'ядзім, тады і сена накосім.

Прышла курачка да пекара:

— Пекар, пекар, дай пірагоў!

— Навошта табе пірагі?

— Пірагі — касцам. Касцы накосяць сена. Сена — карове. Карова дасць масла. Масло — пеўніку, бо пеўнік ляжыць і не дыхае: бобінкай падавіўся.

Пекар кажа:

— Збегай у лес, прынясі дроў, каб было на чым пірагі пячы.

Пабегла курачка ў лес і прынесла дроў. Пекар напёк пірагоў.

Занесла курачка пірагі касцам. Касцы з'елі пірагі і накілі сена.

Прынесла курачка сена карове.

Карова з'ела сена і дала масла.

Пеўнік змазаў маслам горла і праглынуў бобінку.

Праглынуў і зноў весела на ўвесь двор заспяваў:

— Ку-ка-рэ-ку! Чуб-чубатка — маладзец! Тут і казцы канец.

СТАРЫ КОНЬ

Быў у аднаго гаспадара стары конь. Цяжка ўжо яму стала саху цягаць, пачаў ён прыставаць. Пашкадаваў гаспадар каня, падкаваў яго сталёвымі падковамі ды пусціў на луг адпасвацца.

Пасецца конь тыдзень, пасецца другі. Паправіўся, нават падбрыкваць пачаў.

Трапіў аднойчы на гэты луг леў. Убачыў каня і здзівіўся: што за звер такі?

— Хто ты будзеш? — пытаецца ён у каня.

— Конь. А ты хто?

— А я леў. Над усімі звярамі цар. Я цябе з'ем.

— Каб з'есці мяне, — кажа конь, — трэба сілу мець...

Стукнуў леў сябе хвостом па баках, зароў:

— Я самы дужы звер!

— Го-го-го! — зарагатаў конь. — Яшчэ паглядзім, хто з нас дужэйшы. Давай сілаю мерацца!

— А як будзем мерацца? — пытаецца леў.

— Бачыш, вунь вялікі камень.

— Бачу, — кажа леў.

— Дык вось, хто стукне па гэтым камені так, каб агонь з яго паказаўся, той і дужэйшы.

— Добра, — згадзіўся леў.

Падышоў ён да каменя і пачаў біць лапамі. Біў, біў, толькі кіпцюры паздзіраў, а агню так і не выбіў.

— Гі-гі-гі, — смяецца з яго конь. — Слабы ж ты, брат, зусім. А яшчэ царом лічышся. Вось глядзі, як я стукну.

Падышоў стары конь да каменя, стаў да яго задам, падбрыкнуў і смальнуў падковамі аб камень... Іскры з каменя так і пасыпаліся...

«Ого, — падумаў сам сабе леў, — благія жарты з такім зверам».

І, нічога не сказаўшы, пабег у лес. Там сустрэўся яму воўк.

— Добры дзень, ваша царская міласць! — паклانیўся яму воўк. — Куды мелі ласку хадзіць? Што чулі, што бачылі?

— Быў на зялёным лузе, — адказаў леў. — Бачыў там самага дужага звера...

— Якога? — пытаецца воўк.

— Каня.

— Гм... — кажа воўк. — Я іх не толькі бачыў, а і з'еў нямала.

— Што ты выдумляеш! — усхадзіўся леў. — Не можа быць.

— То хадзем, ваша міласць, пабачыце, як я з ім распраўлюся.

Падышлі леў з ваўком да лугу.

— Ну, дзе ж той конь? — пытаецца воўк.

— Ды вунь там, за кустамі ходзіць.

— Не бачу, — кажа воўк.

Узяў леў ваўка пад лапаткі і падняў над сабою:

— Цяпер бачыш?

Маўчыць воўк як вады ў рот набраўшы.

Паглядзеў на яго леў — а той і не дыхае: задушыў яго цар звяроў сваімі лапамі.

Апусціў леў ваўка на зямлю і кажа:

— Ну вось, бачыш: ты толькі зірнуў на яго і то ўжо самлеў. А яшчэ выхваляўся! Што ж было б, каб мы падышлі блізка да гэтага звера: з'еў бы ён і цябе і мяне...

Напалохаўся леў каня ды ўцёк.

З таго часу ён і не жыве ў нас.

МЕНА

Жыў дзед ды баба. Мелі яны хатку і загон зямлі. Але не было ў іх ні каня, ні вала. А гэта такое гора, што хоць ты сам у плуг упрагайся.

Сабралі яны сьяк-так грошай.

Пайшоў дзед на кірмаш, купіў буланага коніка і вядзе дахаты. Сустракае па дарозе пастухоў, што пасвілі валоў.

— Добры дзень, дзед! Дзе быў? — пытаюцца пастухі.

— На кірмашы.

— Што купіў?

— Каня.

— Памяняй з намі, дзед, каня на вала: у нас валоў шмат, а каня няма.

Падумаў дзед: вол таксама ў гаспадарцы не лішні.

— Добра, — кажа, — давайце мяняцца.

Аддаў дзед пастухам каня, узяў сабе вала ды вядзе яго дахаты.

Сустракае па дарозе пастухоў, што пасвілі авечак і бараноў.

— Добры дзень, дзед! Дзе быў?

— На кірмашы.

— Што купіў?

— Каня.

— А дзе ж ён?

— Памяняў на вала.

— Памяняй з намі, дзед, вала на барана.

— Добра: баран у гаспадарцы не лішні.

Узяў дзед барана за рогі і вядзе дахаты.

Сустракае па дарозе пастушкоў, што пасвілі індыкоў:

— Добры дзень, дзядуля! Дзе быў?

— На кірмашы.

— Што купіў?

— Каня.

— А дзе конь?

— Памяняў на барана.

— Памяняй з намі, дзядуля, барана на індыка.

— Добра: індук таксама ў гаспадарцы не лішні.

Аддаў дзед пастушкам барана, сам узяў індыка пад пахі і пайшоў далей.

Прышоў у вёску. Тут на вуліцы дзеці гуляюць: ездзяць на качэргах. Падбеглі ды яго дзеці:

— Добры дзень, дзядуля! Дзе быў?

— На кірмашы.

— Што купіў?

— Каня.

— А дзе конь?

— Памяняў на вала.

— А дзе вол?

— Памяняў на барана.

— А дзе баран?

— Памяняў на індыка.

— Ой, дзядулька, памяняй з намі індыка на качаргу: мы з індыком гуляць будзем!

— Добра, — кажа дзед, — давайце качаргу.

Узяў дзед качаргу і панёс дахаты.

Даведалася аб усім баба, схапіла дзедаву качаргу ды давай яго біць. Біла, біла — качарга зламалася.

На гэтым і казка скончылася.

ХІТРЫ ВОЛ

Пайшоў вол сена касіць. Косіць, завіхаецца, на неба паглядае: ці не відаць адкуль хмары? «За пагоду, — думае, — сена насушу, стог скідаю, тады і зіма не страшна».

Ідзе воўк. Загледзеўся на вала.

— Ты бык? — пытаецца.

— Не, я вол.

— Сена косіш?

— Кашу.

— Рагамі грабеш?

— Грабу.

— Хвастом падграбаш?

— Падграбаю.

— А мяне ты не баішся?

Падумаў вол і кажа:

— Я не толькі цябе, а і двух такіх не баюся!

Паверыў воўк і пайшоў шукаць сабе падмогі.

Прыходзіць на другі дзень з двума братамі.

— Ты бык? — зноў пытаецца.

— Не, вол.

— Сена косіш?

— Кашу.

— Рагамі грабеш?

— Грабу.

— Хвастом падграбаш?

— Падграбаю.

— А трох нас ты таксама не баішся?

Што валу рабіць? Давай ён далей хітрыць.

— Не толькі трох, — кажа, — а і чатырох не баюся.

Паверылі ваўкі і падаліся шукаць новых сяброў.

Доўга шукалі. Нарэшце прыходзяць на балота цэлаю чарадою. Глядзяць, а там ужо стог сена стаіць і вала не відаць.

Кінуліся ваўкі па следзе і прыбеглі да двара, дзе вол жыву. Двор вала высокім частаколам абгароджаны.

Круціліся, круціліся ваўкі, скакалі, скакалі, ды так да вала і не дабраліся.

— Ага, — закрычалі яны са злосці, — ты, баязлівец, схітрыў!

— Схітрыў ці не схітрыў, — адказаў вол, — а стог сена за пагодай накіраваў. Ды і шкура ад вашых воўчых зубоў цэлая засталася.

І павалакліся ваўкі прэч, хвасты падцяўшы.

ПРЫКАЗКІ, ПРЫМАЎКІ, ЗАГАДКІ

Прыказка — кароткае, часцей за ўсё вобразнае, устойлівае выслоўе, якое мае прамы і пераносны сэнс. Закончаная думка, выказаная ў прыказцы, здольна асацыятыўна пашырацца на разнастайныя з’явы, дзякуючы шырокім абагульненням і ёмістасці зместу. Эстэтычнай завершанасцю характарызуецца і мастацкі вобраз прыказкі. У адрозненне ад прыказкі прымаўка не мае такога абагульняючага значэння, такой закончанасці думкі і выкарыстоўваецца толькі ў канкрэтных выпадках, каб адцягнуць, напрыклад, рысу чалавека, яго ўчынак, раскрыць сутнасць пэўнай з’явы. Сэнс прымаўкі выяўляецца ў кантэксце.

Прыказкі і прымаўкі пачалі ўзнікаць яшчэ ў глыбокай старажытнасці, у дакласавым грамадстве. У іх адлюстраваліся працоўны вопыт людзей, погляды на сусвет, прыроду. Ідэйна-тэматычны змест гэтых твораў надзвычай разнастайны, звязаны з жыццём народа ў пэўныя гістарычныя эпохі. Яркім раскрываюцца ўзаемаадносіны розных класаў у антаганістычным грамадстве, востра крытыкуецца жорсткасць, дэспатычнасць, прагнасць багацеяў («Адзін сыце, а дзесяць паце»; «Аднаму аж з горла прэ, а другі з голаду мрэ»; «Бедны пот лье, а багаты яго кроў п’е»; «Пакуль з багатага пух, дык з беднага дух»). Адлюстраваліся засілле прыгнятальнікаў, бяспраўнае і невыносна цяжкае становішча працоўных мас, народ у прыказках і прымаўках выказваў пратэст супраць прыгнёту і сацыяльнай несправядлівасці.

У афарыстычных народных творах раскрываюцца гаспадарчыя клопаты селяніна, характарызуюцца яго жыллё, адзенне, ежа, сямейны побыт, погляды на шлюб, сям’ю, выхаванне дзяцей і да т. п. Усхваляецца працавітасць, гаспадарлівасць, умельства, кемлівасць, дасціпнасць, праўдзівасць, сумленнасць, сціпласць, дабрата, шчодрасць, гасціннасць. Асуджаецца гультайства, п’янства, ашуканства, хцівасць, зайздрасць, пляткарства, зладзейства і іншыя адмоўныя рысы чалавека. Прыказкі вучаць любіць свой край, Радзіму, выхоўваюць інтэрнацыяналізм.

Прыказкі і прымаўкі вызначаюцца дасканаласцю мастацкай формы. Асабліва вялікую ролю адыгрывае рыфма, якая знітоўвае ўвесь твор, дапамагае лепшаму яго ўспрыняццю і запамінанню. Для стварэння яркіх вобразаў у прыказках шырока ўжываюцца трапныя эпітэты, метафары, параўнанні, гіпербалы, паўторы і іншыя мастацкія сродкі. Значнае месца займаюць сатыра і гумар, з’едлівая іронія.

Прыказкі і прымаўкі — гэта жанры, якія актыўна жывуць і ў наш час, папаўняюцца новымі творамі, прывесчанымі сучасным падзеям, з’явам, узаемаадносінам людзей у грамадстве і сям’і.

Да афарыстычных жанраў або твораў малой формы адносяцца і загадкі, у якіх у вобразнай іншасказальнай форме апісваецца прадмет, з'ява, грунтоуючыся на падабенстве да другога прадмета ці з'явы. У загадцы трэба адгадаць назву рэчы, якая характарызуецца іншасказальна. Па сутнасці адгадванне мудрагелістых загадак — выпрабаванне кемлівасці, розуму, знаходлівасці. У старажытнасці іншасказальная форма твораў гэтага жанра была абумоўлена жыццёвай неабходнасцю, калі, на думку тагачасных людзей, трэба было ўтаіць сапраўдныя назвы, свае намеры ад злых сіл, ворагаў. Пазней важнейшай функцыяй загадак стала вобразнае асваенне рэчаіснасці. Гэтаму садзейнічала развіццё паэтычнага ўспрыняцця навакольнага свету.

Загадкі выкарыстоўваліся для праверкі разумовай кемлівасці жаніха і нявесты, своеасаблівай гульні было адгадванне іх на вячорках. Тэматычны змест і вобразнасць загадак звязаны з працоўнай дзейнасцю селяніна, яго гаспадаркай і побытам, сямейным жыццём, уяўленнямі аб раслінным і жывёльным свеце, грамадстве і інш.

У аснове большасці загадак знаходзяцца яркія метафарычныя вобразы. Для іх характэрна стройная вершаваная рытміка і абавязковасць рыфмы. Як і іншыя афарыстычныя жанры, загадка вызначаецца лаканічнасцю формы, выразнасцю адлюстравання думак, жыццёвага вопыту.

Афарыстычныя творы беларускага народа з'яўляюцца яскравым сведчаннем геніяльнай здольнасці народа ў паэтычных вобразах глыбока асэнсоўваць рэчаіснасць, выступаць у гэтых творах у якасці своеасаблівых паэтаў, гісторыкаў, філосафаў. Працэс узнікнення новых прыказак, прымавак, загадак працягваецца і сёння, ён цесна звязаны з жыццём.

М. В. Рахчэў

ПРЫКАЗКІ І ПРЫМАЎКІ

ПРЫРОДА, ЯЕ СТЫХІІ І З'ЯВЫ. ЖЫВЁЛЬНЫ І РАСЛІННЫ СВЕТА

Зямля — маці, а праца — бацька.

Зямелька — матка наша: і корміць, і поіць, і адзявае нас.

Зямелька нас корміць, а сама есці просіць.

Зямля багацей ад усіх.

На добрай зямлі дзіця пасадзі, і тое вырасце.

Якая зямля, такі і хлеб.

Пакуль гром не загрыміць, зямля не адтае.

Сонца ўстане, так і дзень настане.

Колас добра не спее, калі сонца не грэе.

І да мышкі сонца загляне.

Сонца па небу ходзіць, і не ўсім угодзіць.

Не тыкай на сонца, бо рука адсохне.

Калі месяц свеціць, звёзды ніпачом.

Хмары не будзе — гром не ўдарыць.

Не ўсякая хмара дажджу дае.

Адкуль хмары, адтуль дождж.

Ластаўкі нізка лятаюць — дождж будзе.

Куры церабяцца і купаюцца — дождж будзе.

Будзе дождж ісці — будзе хлеб расці.

Без дажджу і трава не расце.

Будзе дождж — будуць і грыбы.

Як сена косяць, дык дажджу не просяць.

Дождж не тады ідзе, як просяць, але тады, як косяць.

Дождж намачыў, а сонейка высушыць.

У паганую пагоду добры хазяін і сабаку з двара не гоніць.

Кот на печку — сцюжа на двор.

Як кот на пячы — холадна на двары.

Беражы нос у вялікі мароз.

На дварэ мароз, а пад носам адліга.

Мароз, не цісні за нос.

Вада і мельніцу ламае.

Вада камень прабівае.

Ціхія воды глыбокі.

Што ў ваду ўпала, то пішы прапала.

Вады бойся, як і агню.

Агонь з вадою не дружыць.

Вада агню не таварыш.

Не бойся ваўка, а бойся агня.

Не гуляй з агнём.

З агнём жартаў няма.

Хто іграе з агнём, дайграецца да попелу.

Агонь горш за злодзея: злодзеі хоць вуглы пакіне, а агонь нічога.

Ваўка зубы кормяць.

Воўка б'юць, а ён у лес бяжыць.

Не спіцца ваўку пад сялом, калі авечкі бляюць.
Воўк авечак бярэ не выбіраючы.
Воўк казе не таварыш.
Каза плача, а воўк скача.
Воўк сабаку не радня.
Ліса і ў сне курэй бачыць.
Рыба вады не баіцца.
Якая пташка, такі і галасок.
Якая птушка, такая і песня.
Сустрэў грака — вясну сустракай.
Варона колькі не мыецца, усё роўна чорная, а гусь
акунулася — і ўжо белая.
Пчала на любую кветку ляціць, але не на кожную сядзе.
Лес і вада — родныя брат і сястра.
Высокае дрэва здалёку відаць.
Дзе мухаморы, там і баравікі.
Дзе дубы, там і грыбы.
Дзе ягаднік, там і ягады.

ПОРЫ ГОДА. ЧАС. НАРОДНЫ КАЛЯНДАР

Жураўлі ляцяць высока — зіма яшчэ далёка.
Жураўлі ляцяць нізка — зіма ўжо блізка.
Зімовы дзянёк, што камароў насок.
Зімою сонца свеціць, ды не грэе.
Зімой згодзіцца, што па лету родзіцца.
У зімы рот вялікі.
Якая зіма, такое лета.
Зіма снежная — лета дажджлівае.
Люты вады падпусціць, а сававік падбярэ.
Бусел прыляцеў, вясна будзе.
Ранняя вясна — шмат вады.
Гром грыміць: вясна настаяшчая.
Вясенні дзень год корміць.
Рыхтуйся да восені ранняя вясной.
Вясна-красна багата цвятамі, а лета — снапамі.
Вясна красна цвятамі, а восень пладамі.
Красен красавік цяплом, а жнівень дабром.
Калі май халодны, дык год хлебародны.
Мокры май — будзе жыта, нібы гай.
Летні дзень зіму корміць.
Хто халадку шукае, той узімку галадае.
Прышоў Пятрок — апаў лісток, прышоў Ілля — апала два,
прышоў Барыс — усё пагрыз, прышоў Міхал — усіх з поля
паспіхаў.

СЕЛЬСКАЯ ГАСПАДАРКА

У каго чорна глыба, у таго й хлеба скіба.
На чорным полі бела пшаніца родзіць.
Калі хоч хлеб меці, то трэба зямліцы глядзеці.

Дзе пасееш густа, там не будзе пуста.
Ліха не знаць — на сваім полі араць.
Гультая зямля не любіць.
Дзе гультай ходзіць, там зямля не родзіць.
Трэба рана ўставаці, калі хлеба дажыдаці.
Выходзь на поле з расой, дык будзеш з ядой.

ПРАЦА

Шчырая праца — мазалёвая.
Дзетачка, спі, а дзельца помні.
Хто любіць трудзіцца, таму без працы не сядзіцца.
Работа і корміць, і поіць.
Вось на свеце як бывае: хто працуе, той і мае.
Без працы не есці пірагоў.
Хочаш есці калачы, так не сядзі на пячы.
Нікому з неба само не спадае.
Хто працуе, таму і шанцуе.
Хто працуе, той святкуе.
Добра рабі, добра і будзе.

ДЗЕЦІ І ІХ ВЫХАВАННЕ

Каждаму сваё дзіця міла.
Дзіцятка хоць і крыва, ды бацьку з маткаю міла.
Савіныя дзеці самыя харашэйшыя.
У сваёй маткі ўсе добрыя дзеткі.
Усякая матка хваліць сваё дзіцятка.
І ваўчыха сваіх дзяцей любіць.
І сава сваіх дзяцей хваліць.

ДАБРАТА. ЗЛОСЦЬ. ЗАЙЗДРАСЦЬ. НЯЎДЗЯЧНАСЦЬ

Сам добры — людзі добрыя.
У добрага чалавека заўсёды многа добрых людзей.
Шчыраму сэрцу і чужая болька колка.
Добры чалавек і жывёлу шкадуе.
Злосці поўныя косці.
Верабей і той зло мае.
Сабака ад злосці свой хвост кусае.
Ліхі чалавек гаршэй ваўка.
Злы чалавек злей ваўка.
На ліхога чалавека і сабака брэша.
Завіднаму чужая бяда, як цукар.
Завіднае вока бачыць далёка.
Чужыя лемяшы харашы.
У чужых руках пірог вялік.
Што ні зрабі — усё кепска.
Колькі воўка ні кармі, а ён к лесу глядзіць.

ЛЯНОТА. ГУЛЬТАЙСТВА. ПАРАЗИТИЗМ. НЯЎМЕЛЬСТВА

Працаваць не любіш — чалавекам не будзеш.
Праца чалавека корміць, а лянота порціць.
Да работы не пускаюць ляноты.
Лень жуе чалавека, як іржа жалеза.
Пачнеш ляніцца — будзеш з торбай валачыцца.
Ад ляноты чакай бядоты.
Гультаю ўсё цяжка.
Лянівай кабыле і хвост мяшае.
На работу — цяляты, а на яду — коні.
Верабей не сее, не жне, а зярняткі клюе.
Ён і муху з носу не згоне.
Гультай, бяры сухары. — Яны мочанья?

ПРА ПРАЎДУ І НЯПРАЎДУ

На праўдзе свет стаіць.
За праўду стой гарой.
Чыя праўда, таго і сіла.
Праўды не скрыеш.

ЗАГАДКІ

НЕБА І НЯБЕСНЫЯ СВЯЦІЛЫ

Круглае, доўгае, ніхто не дастане.
Неба.
Сіняя дзяружка ўвесь свет пакрыла.
Неба.
Кругленька, бяленька, усяму свету міленька.
Сонца.
Маленька, залаценька, усё поле асвеціць.
Сонца.
Вышэй аблакоў чырвоная птушка лятае.
Сонца.
Ні стучыць, ні гручыць — у ваконца глядзіць.
Сонца.
Кацілася катушачка — ані звер, ні птушачка, ані камень, ні вада, не адгадаеш нікагда.
Сонца.
Глянеш — заплачаш, а ўсе яму рады.
Сонца.
Усе яго любяць, як паглядзяць — моршчацца.
Сонца.
Красненькі пеўнік па жэрдачцы ходзя.
Сонца, агонь.
Што гэта за вочы: адно свеціць удзень, а другое — уночы.
Сонца, месяц.

На паляне сіняй пасецца конь сівы.
Месяц.
З высокай дарогі глядзіць бычок крутарогі.
Месяц.
Сядзіць, сядзіць на небе — і знікае.
Месяц.
Адзін пастух пасе тысячу авец.
Месяц і зоркі.
Усё поле ў дзірачках.
Зоркі на небе.
Свечак многа гарыць, а ніводнай не патушыць.
Зоркі на небе.
Уся дарожка ўсыпана гарошкам.
Зоркі.

ЗЯМЛЯ І ВАДА

Сто каней, сто валоў яйцо не пацягнуць.
Зямны шар.
Усіх нас корміць, а сама есці не просіць.
Зямля.
Відзен край, а дабрацца да яго нельга.
Гарызонт.
Ні мора, ні зямля, караблі не плаваюць, бо нельга.
Балота.
Па мне паўгода ходзяць, паўгода ездзяць.
Балота.
У полі без караня расце.
Камень.
Без ног бяжыць.
Вада.
Бяжыць без пугі, без повада.
Вада.
Цякло, цякло і схавалася пад сцякло.
Рэчка пад лёдам.
Цякло, цякло і лягло пад шкло.
Рака пад лёдам.
Два браты глядзяць у ваду, а ніколі не сойдуцца.
Берагі.
Кругом вада, а з піццём бяда. Хто адгадае, дзе гэта бывае?
На моры.

СТЫХІ І З'ЯВЫ ПРЫРОДЫ

Рыкнуў вол за многа гор, за многа вод, за многа сёл.
Гром.
Рыкнуў вол на сто гор, на семдзесят азёр.
Гром.
Зароў вол на сто гор, на сто печак, на сто рэчак.
Гром.

Стукае, грукае, а нідзе яго не відаць.

Гром.

Нахмурыцца, насупіцца, у слёзы ўдарыцца — нічога не застанецца.

Навальніца.

Бяжыць ліска каля лесу блізка.

Маланка.

Ляціць без крыл.

Вецер.

Без крыл лятае, без ног бяжыць.

Вецер.

Без рук, без ног дзверы адчыняе.

Вецер.

Рук і ног не мае, а дзверы адчыняе.

Вецер.

Не мае душы і цела, а раве, як воўк.

Вецер.

Ляціць арліца па сіняму небу, крылы распластала, сонца заслала.

Хмара.

Ляціць без крыл, бяжыць без ног.

Хмара.

Ішоў даўгавяз, у сырую землю ўвяз.

Дождж.

І тонкі, і доўгі, а з травы не відаць.

Дождж.

Чакаем і просім усе, а прыйдзе — усе схаваемся.

Дождж.

Вутка ў моры — хвост угоры.

Радуга.

Чырвоная ара з неба спускаецца.

Радуга.

З неба крупы падаюць.

Град.

Вечарам нараджаецца, ноч жыве, а раніцай памірае.

Раса.

Прыйшоў вол, выпіў вады дол.

Мароз.

Без рук (пілы), без сякеры, а масты будуе.

Мароз.

Без рук, без ног, а цвяты малюе.

Мароз.

Без рук, без ног, а маляваць умее.

Мароз.

Без рук малюе, без зубоў кусае.

Мароз.

Ляцяць птушкі без крыл, а садзяцца без ног.

Снег.

На дварэ гарою, а ў хаце вадою.

Снег.

Па калені вада, а напіцца недзе.
Снег.
Шуба (шубка) бела ўвесь свет адзела.
Снег.
Белы, а не цукар, без ног, а ідзе.
Снег.
Сее, вее, рассявае, зімой сляды замятае.
Снег.
З неба ўпаў, усю зямлю, як абрусам, заслаў.
Снег.
На вадзе родзіцца, а вады баіцца.
Лёд.
Па саломе йдзе — не трашчыць, па вадзе йдзе — не тоне.
Цень.
На вадзе ляжыць, ды не тоне, па агню бяжыць, ды не гарыць.
Цень.
Ідзе чалавек і сам сябе бачыць.
Цень.
Убяжаць — не ўбяжыш, падняць — не падымеш.
Цень.
Як гукнецца, так і адзавецца.
Рэха.
Без языка, а крычыць, ніхто яго не бачыць, а ўсякі чуе.
Рэха.

ЧАС. ПОРЫ ГОДА

Хутка бяжыць — не дагоніш.
Час.
Белая птушка ўвесь свет абляцела.
Дзень.
Не стучэла, не гручэла, пад аконца падляцела.
Дзень.
Прыйшла чорна маці, усіх паклала спаці.
Ноч.
Прыйшла чорная карова, усіх людзей пабарола.
Ноч.
Белы бык падняў траснік, а чорны бык паваліў траснік.
Дзень і ноч.
Брат сястру даганяе, а сястра ад брата ўцякае.
Дзень і ноч.

РАСЛІННЫ СВЕТ

Рук многа, а нага адна.
Дрэва.
Летам адзяваецца, зімой раздзяваецца.
Дрэва.
Зімой і летам адным цветам.
Елка, хвоя.
Што гэта за дзерава зіму і лета зелена?

Хвоя.

Зялёная, а не луг, белая, а не снег, кучаравая, а без валасоў.

Бяроза.

Паверх лесу агонь гарыць.

Рабіна.

У лесе, у лесе чырвоная плахта вісіць.

Рабіна.

Вісіць — зялёны, ляціць — жоўты, ляжыць — чорны.

Ліст.

У маленькім гаршчэчку кашыца смачная.

Арэх.

У маленькім гаршчэчку нешта смачнае ляжыць.

Зерне арэха.

Сядзіць паненка на гары, хто падыдзе, той паклоніцца.

Ягада.

Сярод лесу агонь гарыць.

Каліна.

Стаіць (дзед) пры дарозе на адной нозе.

Грыб.

Усю зямлю прайшоў, чорну шапачку найшоў.

Грыб.

Паміж гор сядзіць Рыгор, капелюшом накрыты.

Грыб.

Не цяпло, але паліцца.

Крапіва.

Не агонь, а пячэцца.

Крапіва.

Не агонь, а не схопіш — абпалішся.

Крапіва.

Уецца, уецца каля дрэўца.

Хмель.

Не жывы, а ўгару лезе.

Хмель.

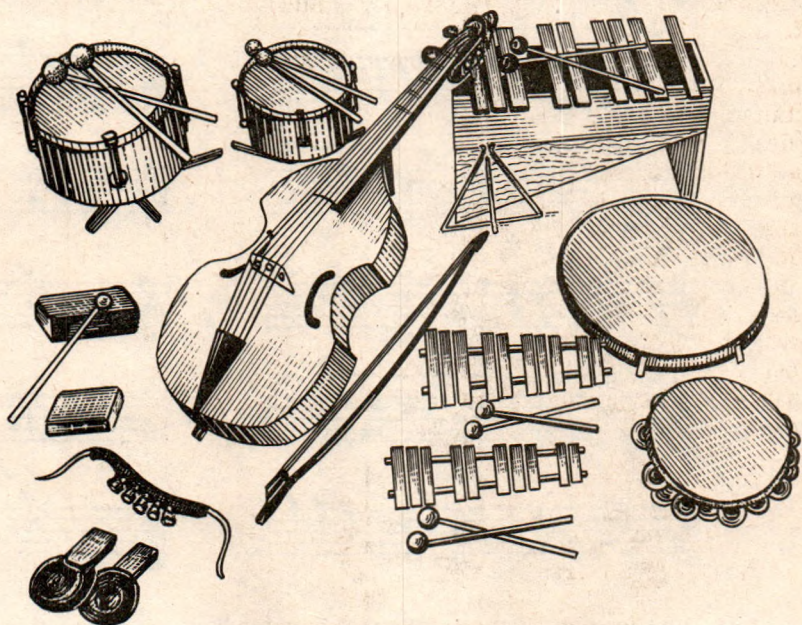
Як радзіўся, так за кій схваціўся.

Хмель.

СТАРОНКА АРКЕСТРАНАТА

Змешчаныя ў дапаможніку партытуры для дзіцячага музіцыравання выкананы спецыяльна для тых інструментаў, якія зроблены вытворчым аб'яднаннем г. Кірава і маюцца ў продажы.

Падобныя дзіцячыя музычныя інструменты ўваходзяць у склад дзіцячых аркестраў многіх замежных краін, у якіх шырока распаўсюджана сістэма дзіцячага музычнага выхавання, распрацаваная буйнейшым сучасным кампазітарам Карлам Орфам.

Інструменты, якія ўваходзяць у склад орфаўскага аркестра

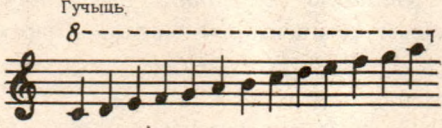
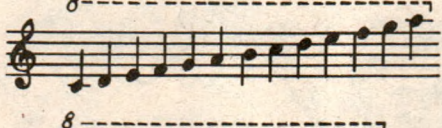
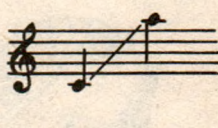

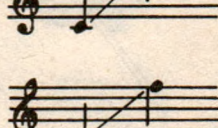
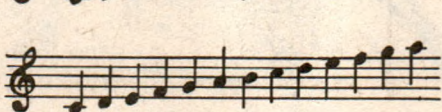
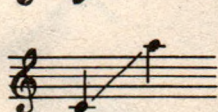
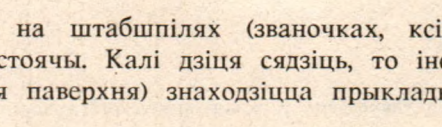
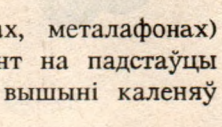
Асноўны склад орфаўскага дзіцячага аркестра ствараюць так званыя «штабшпілі» — меладычныя ўдарныя інструменты з драўлянымі і металічнымі пласцінкамі рознага памеру. Яны называюцца

ксілафонамі, металафонамі і гlockеншпілямі. Назва «гlockеншпіль» у перакладзе з нямецкай мовы азначае звон, званочак.

Гэтыя інструменты адрозніваюцца мілагучнасцю і чысцінёй гукаў, таму яны прыдатныя для сур'ёзнага дзіцячага музычывання.

Дзякуючы дадатковаму выкарыстанню другой рэзанансавай скрынкі з пласцінкамі, якія настроены па тэмпераваных паўтонавых ступенях (адпаведным чорным клавішам на фартэпіяна), дзятанічныя штабшпілі могуць трансфармавацца ў храматычныя.

Прыводзім табліцу гукавога аб'ёму натацы і рэальнага гучання штабшпілей:

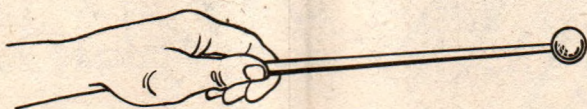
	Гучыць	Запісваецца
Сапрана званочак		
Альт званочак		
Сапрана ксілафон		
Альт ксілафон		
Сапрана металафон		
Альт металафон		

Іграюць на штабшпілях (званочках, ксілафонах, металафонах) сядзячы і стоячы. Калі дзіця сядзіць, то інструмент на падстаўцы (яго ігравая паверхня) знаходзіцца прыкладна на вышыні каленяў дзіцяці.

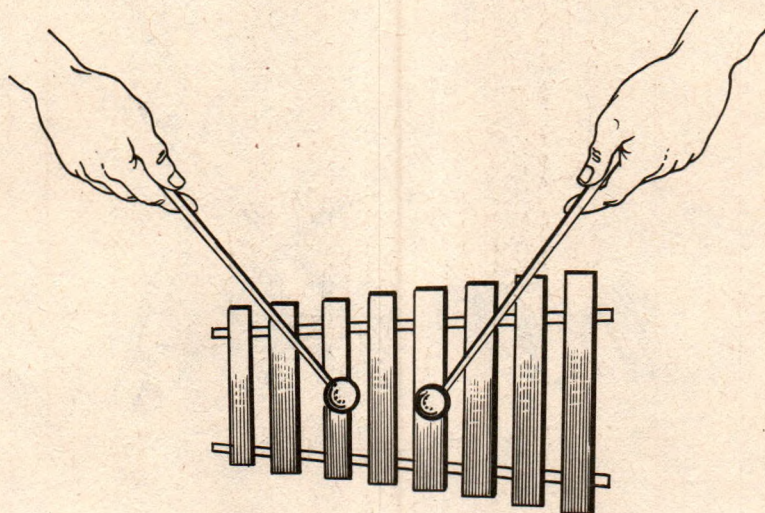
Нізкія па гучанню пласцінкі размешчаны злева, як клавішы на фартэпіяна.

Калі іграюць стоячы, інструмент паднімаюць на вышыню сярэзіны корпуса.

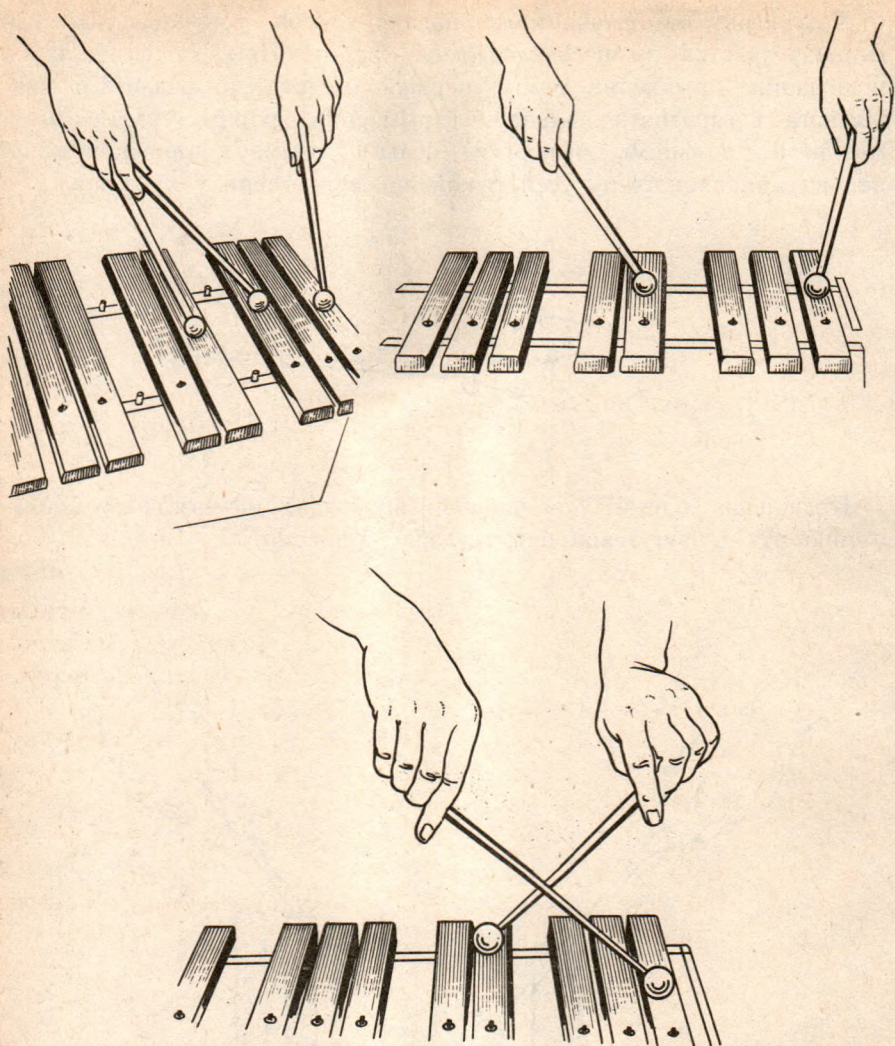
Пры ігры на штабпілях палачкі трэба трымаць так, каб тыльная частка кісці знаходзілася зверху. Пры гэтым палачка знаходзіцца прыкладна паміж першай і сярэдняй фалангамі ўказальнага і сярэдняга пальцаў і трымаецца вялікім, указальным і сярэднімі пальцамі. Палачку нельга трымаць ні кончыкамі пальцаў, ні ахопліваць усёй рукой, ні сашчапляць у кулак:

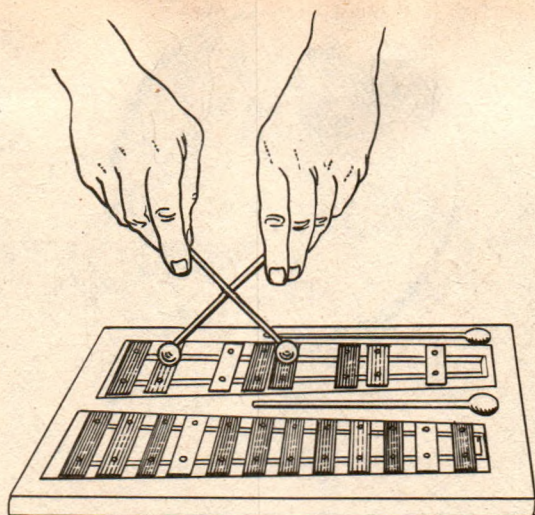
Правільная пастаноўка палачак адпавядае натуральнаму палажэнню рук і накіравана перад ударам усярэдзіну:

Удар палачкамі павінен прыходзіцца на сярэдзіну пласцінкі быць кароткім і пругкім, інакш гук будзе прытупленым. Ніжэй можна бачыць розныя прыёмы ігры на ксілафоне:

Кожны тып інструмента патрабуе пэўных палачак. Напрыклад, на ксілафонах звычайна іграюць палачкамі з галоўкамі з цвёрдага фільца або гумы; на званочках — галоўным чынам палачкамі з драўлянымі галоўкамі (а пры неабходнасці і металічнымі мала-точкамі). На металафонах іграюць палачкамі з цвёрдага фільца (ксілафонныя палачкі):

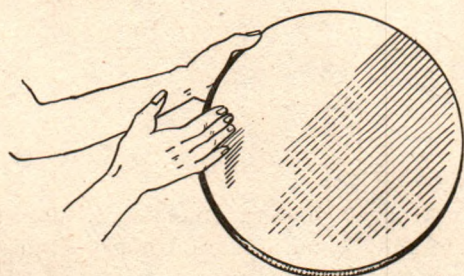

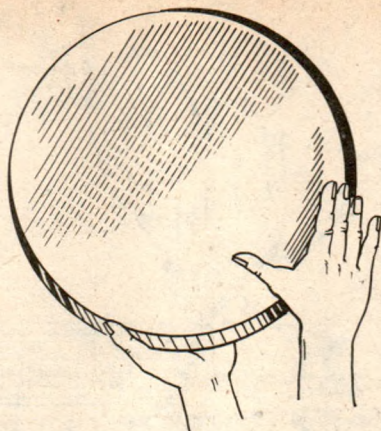
Пры ігры на штабшпілях выкарыстоўваюць розныя гукавыя эфекты, напрыклад, глісанда, трэмала і інш. Звяртаюцца да гэтых прыёмаў ігры толькі ў тым выпадку, калі звычайнае гукаўтварэнне не ўяўляе цяжкасцей для дзяцей.

Лічым мэтазгодным звярнуць увагу на некаторыя прыёмы ігры на бубне: удар пальцамі, удар мяккай часткай далоні, удар вялікім пальцам, малы пераменны ўдар і вялікі пераменны ўдар.

Бубен можна трымаць левай рукой на ўзроўні сярэдзіны тулава або высока, прыкладна на ўзроўні вачэй.

Ніжэй на малюнках можна бачыць некаторыя прыёмы ігры на бубне:

Трохвугольнік — гэта металічны прут у выглядзе сагнутага трохвугольніка. Яго падвешваюць на нітцы або жыльнай струне за які-небудзь вугал і, трымаючы высока левай рукой, удараюць металічнай палачкай. Тонкія палачкі або палачкі з мяккага металу дазваляюць атрымаць пры ўдары тонкі гук. Звычайна ўдар выконваецца па гарызантальнай старане трохвугольніка.

Трохвугольнікі бываюць рознай велічыні.

Мы звярнулі ўвагу на найбольш важныя пытанні, якія закранаюць методыку ігры на дзіцячых інструментах. Больш падрабязна з рознымі аспектамі музіцыравання на дзіцячых інструментах можна пазнаёміцца ў работах «Сістэма дзіцячага музычнага выхавання Карла Орфа» пад рэдакцыяй Л. А. Барэнбойма (М.: Музыка, 1970) і «Методыка музычнага выхавання ў дзіцячым садзе» пад рэдакцыяй Н. А. Вятлугінай (М.: Просвещение, 1976. С. 175-202).

А. М. Аляхновіч

Забу́лянка

Інструментоўка А. АЛЯХНОВІЧА

УМЕРАНА

ГОЛАС

К_о_ці, ко_ці, лап_кі,

ЗВАНОЧКІ

А.

КСТАФОНЫ

С.

А.

МЕТАЛАФОНЫ

С.

А.

ТРОХВУГОЛЬНІК

2/4

БУБЕН

2/4

МАРАКАСЫ

2/4

Ф.-П.
/БАЯН/

Б

Б

Б

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of two flats (B-flat and E-flat). The vocal line (ГОЛАС) begins with a whole rest followed by the lyrics 'К_о_ці, ко_ці, лап_кі,'. The instrumental parts include: ЗВАНОЧКІ (bells) in two parts (C and A); КСТАФОНЫ (xylophone) in two parts (C and A); МЕТАЛАФОНЫ (metallophone) in two parts (C and A); ТРОХВУГОЛЬНІК (triangle) with rhythmic markings '2', '2', '2', '2', '2', '2'; БУБЕН (drum) with a steady eighth-note pattern; МАРАКАСЫ (maracas) with a steady eighth-note pattern; and Ф.-П./БАЯН/ (piano/bayán) with a bass line and chords, including three measures marked with 'Б' (B-flat).

на_ е_ дэеш да баб_ кі, баб_ ка дасць пі_ ра_ жок,

Б Б Б Б

а дзя_ду_ля ша_ля_жок і та_бач_кі ра_жок,

Б Б Б Б

і та_ бач_ кі нюх- нюх, за го_ рач_ ку трух- трух.

The musical score is written in a key with one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. It consists of several systems of staves. The top system shows the vocal line with the lyrics. The subsequent systems show the piano accompaniment, including a right-hand part with chords and a left-hand part with a bass line. The bass line features four measures with the chord marking 'Б' (B-flat) and circled numbers (1) and (2) indicating fingerings.

Таўкачыкі

Інструментоўка А. АЛЯХНОВІЧА

ЖВАВА

ГОЛАС

Гэй, гэі, таў_ка_чы_кі! Гэй, гэі, лу_бо_вы_я!

ЗВАНОЧКІ

А.

С.

КСІЛАФОНЫ

А.

С.

МЕТАЛАФОНЫ

А.

С.

ТРОХВУГОЛЬНІК

БУБЕН

МАРАКАСЫ

Ф.-П.
/БАЯН/

Б

Б

Б

Б

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of several staves: a vocal line with lyrics, a pair of chimes (ЗВАНОЧКІ) with C and A parts, a pair of xylophones (КСІЛАФОНЫ) with C and A parts, a pair of metallophones (МЕТАЛАФОНЫ) with C and A parts, a triangle (ТРОХВУГОЛЬНІК), a drum (БУБЕН), maracas (МАРАКАСЫ), and a piano/accordion (Ф.-П./БАЯН/) with a bass line. The vocal line includes the lyrics 'Гэй, гэі, таў_ка_чы_кі! Гэй, гэі, лу_бо_вы_я!'. The piano/accordion part has four measures marked with the letter 'Б'.

Гэй, гэй, ду_бо_вы_я, на ра_бо_ту га_то_вы_я!

Б Б Б Б 7 Б Б

Сем год бад_зя_ лі_ся, ў ад_ну_ сту_пу саб_ра_ лі_ся.

The musical score is written in G major (one sharp) and 4/4 time. It consists of a vocal line and piano accompaniment. The piano accompaniment includes a right-hand part with a steady eighth-note accompaniment and a left-hand part with chords and a bass line. The lyrics are in Belarusian and are placed under the vocal line.

Гэй, гэй, таў_ка_чы_кі! Гэй, гэй, ду_бо_вы_я!

Б Б Б Б 7 Б Б

Грушка

Інструментоўка А. АЛЯХНОВІЧА

ХУТКА

ГОЛАС

ЗВАНЧКІ

C.

A.

КСІЛАФНЫ

C.

A.

МЕТАЛАФНЫ

C.

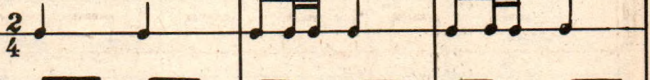
A.

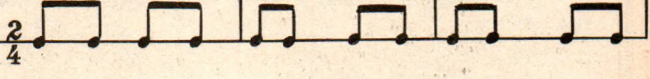
ТРОХВУГОЛЬНІК

БУБЕН

МАРАКАСЫ

Ф.-П.
/БАЯН/

Музыкальный фрагмент с вокальной линией и инструментальными партиями. Текст песни: Мы па са дзім груш ку у се,

Музыкальный фрагмент с вокальной линией и инструментальными партиями. Текст песни: Мы па са дзім груш ку у се,

у_ се, ня_хай на_ша груш_ка рас_це, рас_це.

The musical score is written in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of several systems of staves. The top system shows the vocal line with the lyrics: у_ се, ня_хай на_ша груш_ка рас_це, рас_це. The piano accompaniment includes a right-hand part with eighth-note patterns and a left-hand part with chords and eighth notes. The bottom system features a basso continuo line with figured bass notation: 7 7 Б Б Б Б Б 7 Б.

Калыханка

Инструментоўка А. АЛЯХНОВІЧА

ПАВОЛЬНА

ГОЛАС

Хо_дзі_ць пе_вень
Ў_сень_ кім дзе_цям

ЗВЯНОЧКІ

Staff for Zvanochki instrument, showing rhythmic accompaniment.

А.

Staff A for Zvanochki instrument.

С.

Staff S for Zvanochki instrument.

КСТАФНЫ

А.

Staff A for Kstafny instrument.

С.

Staff S for Kstafny instrument.

МЕТАЛАФНЫ

А.

Staff A for Metalfny instrument.

ТРОХВУГОЛЬНІК

Staff for Troxvugolnyk instrument, showing rhythmic accompaniment.

БУБЕН

Staff for Buben instrument, showing rhythmic accompaniment.

МАРАКАСЫ

Staff for Marakas instrument, showing rhythmic accompaniment.

Ф-П.
/БЛЯН/

Staff for Piano/Bell instrument, showing accompaniment with chords and dynamics like '7' and 'M'.

па ка_ пус_ це, но с ішь сон у
 пра_ да_ ваў, а Га_ нуль_ цы

1. 2.

бе_ лай хуст_ шы. дар_ ма даў.

The musical score consists of several staves. The top staff is the vocal line with lyrics: "бе_ лай хуст_ шы. дар_ ма даў." Below it are several staves for piano accompaniment. The score is divided into two first endings, marked "1." and "2.". The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 4/4. The piano part features a rhythmic accompaniment with eighth and sixteenth notes, and the grand staff includes chords and bass lines.

Дражнілка

Інструментоўка А. АЛЯХНОВІЧА

УМЕРАНА ХУТКА

ГОЛАС

Юр_ ка -

ЗВАНОЧКІ

Two staves for Zvanochki, labeled C and A.

КСІЛАФОНЫ

Two staves for Ksilafony, labeled C and B.

МЕТАЛАФОНЫ

Two staves for Metalafony, labeled C and A.

ТРОХВУГОЛЬНІК

Staff for Trokhvugolnyk with a 2/4 time signature.

БУБЕН

Staff for Buben with a 2/4 time signature.

МАРАКАСЫ

Staff for Marakas with a 2/4 time signature.

Ф-П.
/БАЯН/

Piano/Bayan accompaniment with chords labeled Б, 7, Б, Б, Б.

кур_ ка, пад_ сма_ жа_ на_ я скур_ ка,

Б Б Б Б

Юр_ ка - кур_ ка, пад_ сма_ жа_ на_ я скур_ ка.

Б Б Б Б Б

Ой, ну, ну, каза

Інструментоўка А. АЛЯХНОВІЧА

УМЕРАНА

ГОЛАС

Ой, ну, ну, ка_

ЗВАНОЧКІ

КСІЛАФОНЫ

МЕТАЛАФОНЫ

ТРОХВУГОЛЬНІК

БУБЕН

МАРАКАСЫ

Ф.-П. /БАЯН/

Б 7 Б 7 Б 7

The musical score is arranged in a vertical format. At the top is the vocal line (ГОЛАС) with the lyrics 'Ой, ну, ну, ка_'. Below it are the instrumental parts: ЗВАНОЧКІ (Zvonochki), КСІЛАФОНЫ (Ksilafony), МЕТАЛАФОНЫ (Metalafony), ТРОХВУГОЛЬНІК (Troxvugolnyk), БУБЕН (Buben), МАРАКАСЫ (Marakas), and Ф.-П. /БАЯН/ (F.-P. /Bayan/). The score is in 2/4 time and G major. The instrumental parts include various rhythmic patterns and melodic lines. The F.-P. /Bayan/ part features chords marked with 'Б' and '7'.

Музыкальный фрагмент, состоящий из вокальной партии и фортепианного сопровождения. Музыка написана в тональности ми-бемоль (B-flat) и метре 3/4. Вокальная партия начинается с ноты ми-бемоль (B-flat) на первой линии. Лирика под первой нотой: _за, ой, ну, ня_ бо_ га,.

Вокальная партия (верхние ноты):

- Знаменитый (B-flat), ой, ну, ня_ бо_ га,

Пiano accompaniment (нижние ноты):

- Левая рука: Аккорды Б (B-flat) и 7 (dominant seventh) в ритме четверных нот.
- Правая рука: Четверные ноты, образующие ритмический рисунок.

Музыкальный фрагмент состоит из трех тактов. В конце каждого такта в вокальной партии и в правой руке фортепианного сопровождения есть ноты, выходящие за пределы нотного станка (ноты на второй и третьей линиях).

дасць та_ бе наш пан паў_ за_ ла_ то_ га.

The musical score is written in G major (one sharp) and 4/4 time. It consists of several systems of staves. The top system features a vocal line with lyrics: "дасць та_ бе наш пан паў_ за_ ла_ то_ га." Below this are two systems of piano accompaniment, each with two staves. The final system includes a basso continuo line with figured bass notation: "Б 7 Б 7 Б 7 Б".

Шастак

Інструментоўка А. АЛЯХНОВІЧА

ПАВОЛЬНА, ПАСКАРАЮЧЫ

ГОЛАС

Шэсьць дзён ма_ ла_ ці_ ла,

ЗВАНОЧКІ

КСТІЛАФОНЫ

МЕТАЛАФОНЫ

ТРОХВУГОЛЬНІК

БУБЕН

МАРАКАСЫ

Ф-П.
/БАЯН/

The musical score is arranged in a vertical format. At the top is the vocal line (ГОЛАС) in a 2/4 time signature, with lyrics 'Шэсьць дзён ма_ ла_ ці_ ла,'. Below it are the instrumental parts: ЗВАНОЧКІ (bells), КСТІЛАФОНЫ (xylophone), МЕТАЛАФОНЫ (metallophone), ТРОХВУГОЛЬНІК (triangle), БУБЕН (drum), and МАРАКАСЫ (maracas). The bottom part is the piano (Ф-П./БАЯН/), which includes a bass line with notes marked 'Б' (B) and '(s)'. The score is divided into two measures by a vertical bar line.

шас_ так за_ ра_ бі_ ла. Са_ ма са_ бе

The musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is written in a single staff with lyrics underneath. The piano accompaniment is written in multiple staves, including a grand staff (treble and bass clefs) and several single staves. The piano part features chords and arpeggiated figures, with some chords marked with a '7' and others with 'M'. The score is divided into measures by vertical bar lines.

дзі_ ва_ ва_ ла, што так ма_ ла за_ раб_ ля_ ла.

The musical score is written for voice and piano. The key signature has one flat (B-flat), and the time signature is 4/4. The vocal line is in the treble clef, and the piano accompaniment is in the bass clef. The lyrics are written below the vocal line. The piano accompaniment consists of a steady eighth-note bass line and chords in the right hand. The lyrics are: дзі_ ва_ ва_ ла, што так ма_ ла за_ раб_ ля_ ла.

Верабей

Инструментоўка А. АЛЯХНОВІЧА

НЕ ВЕЛЬМІ ХУТКА

ГОЛАС

Чы-чы, чы-чы, ве_ра_ бей!

ЗВЯНОЧКІ

КІТАЛІ

МЕТАЛІ

ТРОХВУГОЛЬНІК

БУБЕН

МАРАКАСЫ

Ф-П.
/БЯН/

Detailed description of the musical score: The score is for a piece titled 'Верабей' (The Sparrow) by A. Alyakhovich. It features a vocal line and a multi-instrumental accompaniment. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 6/4. The vocal line consists of two measures with the lyrics 'Чы-чы, чы-чы, ве_ра_ бей!'. The accompaniment includes: Звяночкі (bells) with a melodic line; Кіталі (guitar) with a rhythmic pattern of eighth notes; Металі (metal) with a rhythmic pattern of eighth notes; Трохвугольнік (triangle) with a rhythmic pattern of eighth notes; Бубен (drum) with a rhythmic pattern of eighth notes; Маракасы (maracas) with a rhythmic pattern of eighth notes; and Ф-п./Бян/ (piano/bass) with a bass line featuring chords and a melodic line. The piano part includes fingerings 5, 7, and 5.

ХУТКА

Не клой ма_ іх ка_ на_ пель! А я_ж та_ му

The musical score is arranged in two systems. The first system contains the vocal melody and piano accompaniment. The vocal line is written in a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The piano accompaniment consists of six staves: the first three are treble clef staves, and the last three are bass clef staves. The piano part includes a dense sixteenth-note accompaniment in the right hand and a bass line in the left hand. The second system continues the vocal melody and piano accompaniment. The vocal line is written in a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The piano accompaniment consists of three staves: the top two are treble clef staves, and the bottom one is a bass clef staff. The piano part includes a sixteenth-note accompaniment in the right hand and a bass line in the left hand. The score is divided into three measures by vertical bar lines. The first measure is in 2/4 time, the second in 2/4 time, and the third in 2/4 time. The key signature is one sharp (F#) throughout. The tempo is marked 'ХУТКА' (Allegretto).

Полька

Инструментоўка А. АЛЯХНОВІЧА

ЖВАВА

ЗВЯНОЧКІ

КСТАФОНЫ

МЕТАЛАФОНЫ

ТРОХВУГОЛЬНІК

БУБЕН

МАРАКАСЫ

Ф-П.
/БЯНІ/

Б

Б

The musical score is arranged in a grand staff format. It features ten staves for various instruments: three for Zvanochki (C, A, C), three for Kstlafony (C, A, C), and four for other instruments (Troxvugolnik, Buben, Marakas, and F-P/Bian). The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The piece is marked 'ЖВАВА' (Allegretto). The score is divided into two measures. The first measure contains the main melody and accompaniment. The second measure contains a variation of the melody and accompaniment. The F-P/Bian part is marked with 'Б' (Basso) in both measures.

This musical score is arranged in two systems. The first system contains six staves: five treble clefs and one bass clef. The second system contains three staves: two treble clefs and one bass clef. The score is divided into two endings, labeled '1.' and '2.', by vertical bar lines. The first ending concludes with a double bar line and repeat dots. The second ending concludes with a final cadence. The piano part in the second system includes the number '7' and the Cyrillic letter 'Б' (B) above the bass line, indicating specific chords or fingerings. The page number '244' is located at the bottom left, and a small circle containing a dot is at the bottom right.

1. 2.

Б 7 Б Б

СТАРОНКА ХАРЭОГРАФА

У раздзеле пададзена 8 узораў беларускай народнай харэаграфіі: ігравыя карагоды «Мак», «Зайнка», традыцыйныя танцы «Кола», «Верабей», «Журавель», «Таўкачыкі», «Мосцік», гарадскі бытавы танец «Галоп». Каб надаць кожнаму з танцаў свой непаўторны каларыт, асоўныя паставы рук выканаўцаў, рукі пададзены ў іх традыцыйным выкананні.

Апісанне пазіцый рук і ног, якія сустракаюцца ў танцах

Першая пазіцыя рук. Акругленыя ў локцях і кісцях рукі падняты да ўзроўню дыяфрагмы. Пальцы адной рукі амаль дакранаюцца да пальцаў другой рукі.

Другая пазіцыя рук. Акругленыя ў локцях і кісцях рукі разведзены ў бакі, крыху спераду, ніжэй узроўню плеч.

Шостая пазіцыя ног. Ступні паралельныя адна адной. Насок адной нагі дакранаецца да наска другой нагі, а пятка — да пяткі.

Умоўныя абазначэнні:

— твар (дзяўчынка)

— твар (хлопчык)

— напрамак руху выканаўцаў.

Верабей

Г. К. Каляда

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

НЕ ВЕЛЬМІ ХУТКА

ХУТКА

НЕ ВЕЛЬМІ ХУТКА

ХУТКА

Запіс і апрацоўка Г. КАЛЯДЫ

Музычны памер 6/8 і 2/4, тэмп першай часткі — умераны, другой — хуткі.

Апісанне танца

У танцы прымае ўдзел любая колькасць выканаўцаў.

Зыходная пастава: выканаўцы размяшчаюцца на танцавальнай пляцоўцы ў любой паслядоўнасці. Рукі на талі. Ногі ў шостай пазіцыі.

1—4 т. Кожны з выканаўцаў рухаецца па танцавальнай пляцоўцы ў зручным для яго напрамку «крокам з падскокам» (рух № 1).

5—8 т. Кожны з удзельнікаў, працягваючы рухацца па танцавальнай пляцоўцы ў зручным для яго напрамку, выконвае «мячык» (рух № 2).

У час танца выканаўцы спяваюць прыпеўку:

Чы-чы, чы-чы, верабей!
Не клый маіх канпель!
А я ж тому вераб'ю
Колам ногі пераб'ю.

А на тое цел(і)ца
Вытку падатен(ы)ца,
А на тую ножку
Куплю я панчошку.

На наступныя 8 тактаў выканаўцы паўтараюць рухі 1—8 тактаў

Апісанне рухаў

Музычны памер 6/8. Крок з падскокам (рух № 1)

Выконваецца на паўтакта музыкі.

Зыходная пастава: шостая пазіцыя ног, рукі на таліі.

«Раз» — крок уперад правай нагой, адначасова сагнутую ў калені левую нагу падвесці да шчыкалаткі правай нагі. Галаву і корпус крыху нахіліць у правы бок.

«Два» — захоўваючы паставу галавы, корпуса і левай нагі, праскакаць на правай назе крыху ўперад.

«Тры» — паўтарыць рухі на лік «два».

На наступныя паўтакта рух пачынаецца з левай нагі.

Музычны памер 2/4 (другая частка мелодыі). Мячк (рух № 2).

Выконваецца на паўтакта музыкі.

Зыходная пастава: шостая пазіцыя ног, прамыя рукі разведзены ў бакі на ўзроўні плячэй далонямі ўніз.

«Раз і» — зрабіўшы глыбокае прысяданне па шостай пазіцыі, праскакаць на абедзвюх нагах уперад, адначасова рукамі, як быццам крыламі, зрабіць мах зверху ўніз.

На наступныя паўтакта рух паўтараецца з глыбокага прысядання па шостай пазіцыі.

Галоп

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

ВЕЛЬМІ ХУТКА

The musical score is written for bayan in 2/4 time. It consists of three systems, each with a treble and bass clef staff. The tempo is marked 'ВЕЛЬМІ ХУТКА' (Very Fast). The first system contains four measures with chords B, B, 7, and 7. The second system contains four measures with chords 7, 7, B, and B. The third system contains five measures with chords B, B, 7, 7, and 7.

Запіс і апрацоўка Г. КАЛЯДЫ

Музычны памер 2/4, тэмп хуткі.

Апісанне танца

У танцы прымае ўдзел любая колькасць пар. Перад пачаткам танца выканаўцы парамі становяцца па кругу альбо ў лінію. Малюнак танца (а гэта часцей за ўсё круг, лінія, змейка) залежыць ад вядучай пары, за якой рухаюцца ўсе астатнія.

Выканаўцы ў парах становяцца тварам у твар. Пастава рук у пары: прамыя рукі хлопчыка злучаны з рукамі дзяўчынкі на ўзроўні другой пазіцыі рук (мал. 1). Ногі ў шостаі пазіцыі.

Асноўны рух танца — галоп.

Выконваецца на паўтакта музыкі, пачынаючы з-за такта.

Зыходная пастава: шостая пазіцыя ног.

«І» — коўзкі крок убок управа, на крыху прыгнутую ў калене правую нагу, левая нага застаецца на месцы на падушачцы ступні.

«Раз» — крыху падскочыўшы на правай назе, адначасова шчыльна падвесці левую нагу да правай нагі, як быццам выбіваючы яе, у шостую пазіцыю над падлогай. Ступні ног выцягнуты.

На наступныя 1/4 такта крок паўтараецца.

Заінька (карагод)

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

НЕ ВЕЛЬМІ ХУТКА

Б 7 Б Б 7

Б 7 Б 7

Б Б 7 Б

7 Б 7 Б Б

Запіс і апрацоўка Г. КАЛЯДЫ

Музычны памер 2/4, тэмп умерана-хуткі.

Апісанне карагода

У карагодзе прымае ўдзел любая колькасць выканаўцаў, якія перад пачаткам карагода, узяўшыся за рукі, становяцца на танцавальнай пляцоўцы па кругу. Выканаўцы, спяваючы песню, простым крокам рухаюцца па кругу, зменьваючы напрамак руху пасля кожнага куплета песні. У цэнтры круга стаіць «заінька», які пасля кожнага куплета песні ілюструе яе тэкст рухамі. Астатнія ўдзельнікі карагода ў гэты момант стаяць на месцы і назіраюць за дзеяннямі «заінькі».

1

Заінька, прыйдзі ў сад
Шэранькі, прыйдзі ў сад,
Вось так, вось так, прыйдзі ў сад.

«Заінька» скача па кругу на крыху сагнутых у каленях нагах па шостай пазіцыі. Сагнутыя ў локцях рукі (прыціснутыя да корпуса) з апушчанымі ўніз кісямі знаходзяцца на ўзроўні грудзей.

II

Заінька, умый лічка,
Шэранькі, умый лічка,
Вось так, вось так, умый лічка.

«Заінька» стаіць на месцы і ўмывае «лічка».

III

Заінька, прычашыся,
Шэранькі, прычашыся,
Вось так, вось так, прычашыся.

«Заінька» стаіць на месцы і прычэсваецца.

IV

Заінька, прыбярся,
Шэранькі, прыбярся,
Вось так, вось так, прыбярся.

«Заінька» прыбіраецца ў тое адзенне, якое яму даюць удзельнікі карагода.

V

Заінька, папляшы,
Шэранькі, папляшы.
З намі, з намі папляшы,
Шэранькі, папляшы.

Усе ўдзельнікі карагода разам з «заінькай» скачучь то на дзвюх нагах па шостай пазіцыі, то па чарзе на правай і левай назе па кругу, альбо ў павароне на 360° на месцы. Рукі ў выканаўцаў на таліі альбо ў такой паставе, як у «заінькі» пасля першага куплета песні.

Мосцік

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

ПАВОЛЬНА

The musical score is written for bayan in 2/4 time. It consists of two systems of music. The first system starts with a dynamic marking of *mp* and includes a trill (*tr*) in the right hand. The second system also includes a trill (*tr*). Chords are marked with 'Б' (B) and 'М' (M). The bass line includes a '7' chord marking.

7 Б М 7 *trw*

Б 7 М 7 *trw*

М 7 Б М (o)

7 Б Б М М (o) (o)

7 Б М 7

Б 7 М

Запіс і апрацоўка Г. КАЛЯДЫ

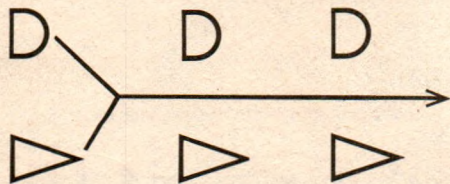
Музычны памер 2/4, тэмп павольны.

Апісанне карагода

У карагодзе прымае ўдзел любая колькасць пар.

I варыянт карагода.

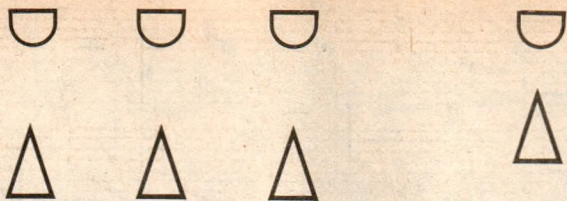
Пары, стаўшы ў дзве лініі адзін за другім, простым крокам рухаюцца ў любым напрамку. Злучаныя ў пары левая рука хлопчыка і правая рука дзяўчынкі падняты ўверх. Правая рука хлопчыка і левая рука дзяўчынкі на таліі альбо апушчаны ўніз. Напрамак руху задае кожная апошняя пара ліній, якая, прабегшы пад мосцікам, становіцца спераду першай пары (мал. 1). Злучаныя рукі ў пары адразу падымаюць уверх.

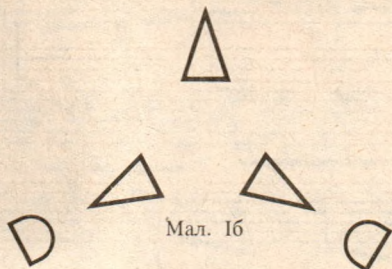
Мал. 1

II варыянт карагода.

Выканаўцы, стаўшы ў лініі альбо па кругу, становяцца ў пары тварам у твар (мал. 1а, б).

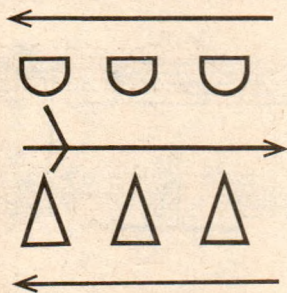

Мал. 1а

Мал. 1б

Злучаныя далонь у далонь рукі ў пары падняты ўверх. Апошняя пара ліній альбо круга не разлучае рук, а толькі, апусціўшы іх уніз, праходзіць пад мосцікам і становіцца спераду першай пары. Астатнія пары ў гэты момант «прыстаўнымі крокамі» (рух № 1) рухаюцца на месца апошняй пары (мал. 2).

Мал. 2

Такім чынам пад мосцікам па чарзе праходзяць усе пары, а затым рухаюцца пад мосцікам у супрацьлеглым напрамку.

Апісанне рухаў

Прыстаўны крок (рух № 1)

Выконваецца на 1 такт музыкі.

Зыходная пастава: шостая пазіцыя ног.

«Раз і» — крок правай нагой убок управа, левая нага застаецца на месцы на падушачцы ступні.

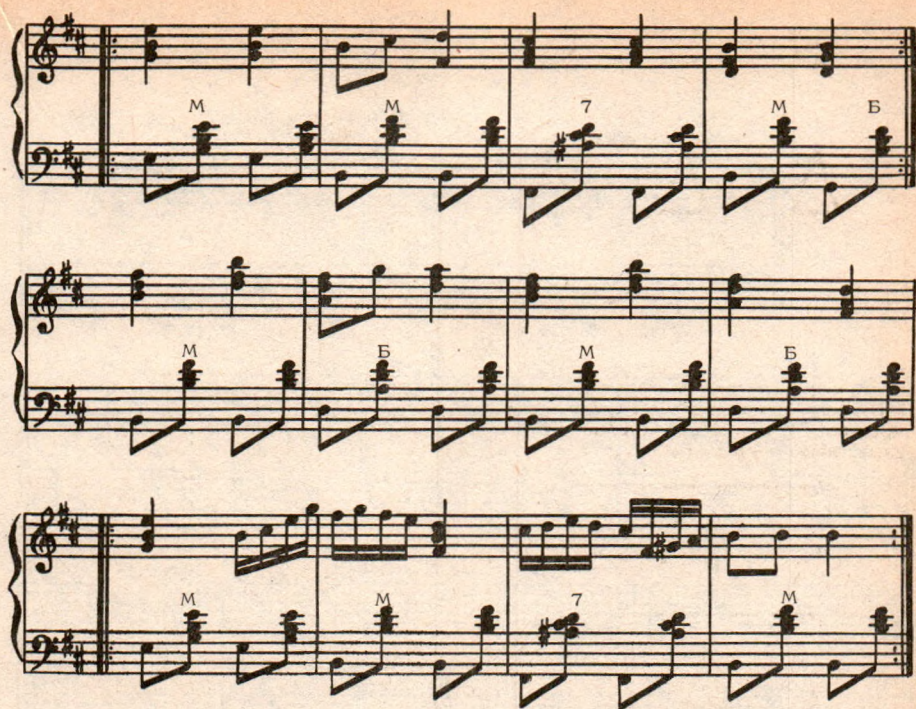
«Два і» — падставіць левую нагу да правай нагі ў шостую пазіцыю. На наступны такт рух паўтараецца.

Мак (карагод)

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

УМЕРАНА

Запіс і апрацоўка Г. КАЛЯДЫ

Музычны памер 2/4, тэмп умерана-хуткі.

У карагодзе выканаўцы ілюструюць працоўныя моманты па вырошчванню маку.

Апісанне карагода

Прымае ўдзел любая колькасць выканаўцаў, якія перад пачаткам карагода становяцца па кругу тварам па ходу стрэлкі гадзінніка. Рукі ў дзяцей апущаны ўздоўж корпуса. Ногі ў шостай пазіцыі.

У час карагода выканаўцы рухаюцца па кругу простым крокам і спяваюць песню, якую адначасова ілюструюць дзеяннем:

— Вось так сеюць мак.

Удзельнікі падымаюць левыя рукі да ўзроўню першай пазіцыі, як быццам трымаюць сіта, а правымі рукамі быццам бяруць з яго зярняты і кідаюць у поле:

— Вось так расце мак.

Выканаўцы, зрабіўшы глыбокае прысяданне па шостай пазіцыі, павольна падымаюцца ўверх, як бы растуць. Рукі ў гэты момант на таліі:

— Вось так полюць мак.

Дзеці, нахіліўшы корпус крыху ўперад, дзвюма рукамі паказваюць, як полюць мак:

— Вось так рвуць мак.

Выканаўцы ў левай рукэ быццам трымаюць канцы фартука, у які правай рукой складаюць сарваныя галоўкі маку.

Кола

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

ХУТКА

The musical score is written for piano and bayan. It consists of six systems of music. Each system has a treble clef staff (piano) and a bass clef staff (bayan). The tempo is marked 'ХУТКА' (Allegretto). The key signature is one flat (B-flat). The score includes various musical notations such as eighth and sixteenth notes, rests, and dynamic markings. The bayan part features chords and arpeggios, with some chords marked with 'Б' (B-flat) and 'М' (Major). The piano part features a melodic line with eighth and sixteenth notes, often with slurs and accents. The score ends with a double bar line and repeat dots.

Запіс і апрацоўка Г. КАЛЯДЫ
Музычны памер 2/4, тэмп ад павольнага да хуткага.

Апісанне танца

У танцы прымае ўдзел любая колькасць выканаўцаў.
Зыходная пастава: выканаўцы, узяўшыся за рукі і апусціўшы іх уніз, становяцца па кругу тварам па ходу стрэлкі гадзінніка. Ногі ў шостаі пазіцыі.
1 — 8 т. — удзельнікі рухаюцца па кругу простым крокам, паступова расшыраючы кола. Адначасова яны ўсе разам спяваюць:

Кола, наша кола,
Чаму ж невясёла...

9 — 16 т. — выканаўцы рухаюцца па шырокаму кругу бегам.
17 — 23 т. — дзеці працягваюць рухацца па шырокаму кругу бегам і паступова яго звужаюць.
24 т. — выканаўцы, не раздымаючы рук, разварочваюцца на месцы на 90° управа і, выконваючы трайны прытуп, становяцца тварам да яго цэнтра.
На наступныя 24 т. удзельнікі паўтараюць рухі супраць ходу стрэлкі гадзінніка.

Апісанне рухаў

Трайны прытуп

Зыходная пастава: шостая пазіцыя ног.
Выконваецца на 1 такт музыкі.

«Раз» — тупнуць усёй ступнёй правай нагі, адначасова левую нагу са скарочанай ступнёй падняць да шчыкалаткі правай нагі.

«І» — тупнуць усёй ступнёй левай нагі, адначасова правую нагу са скарочанай ступнёй падняць да шчыкалаткі левай нагі.

«Два» — тупнуць усёй ступнёй правай нагі па шостаі пазіцыі побач з левай нагой.

Таўкачыкі

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

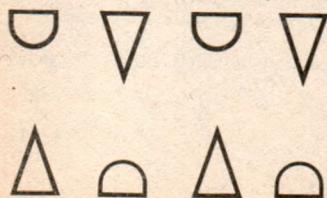
ЖВАВА

Запіс і апрацоўка Г.КАЛЯДЫ

Музычны памер 2/4, тэмп умерана-хуткі.

Апісанне танца

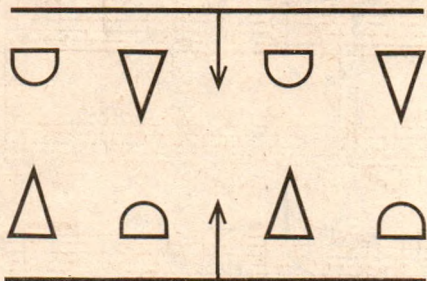
У танцы прымае ўдзел любая колькасць выканаўцаў, якія перад пачаткам танца становяцца на танцавальнай пляцоўцы ў дзве лініі тварам у твар, прыблізна на адлегласці 8—10 крокаў (мал. 1).

Мал. 1

Зыходная пастава рук удзельнікаў: сагнутыя ў локцях рукі знаходзяцца на ўзроўні грудзей. У кожнай руцэ выканаўца трымае па аднаму таўкачу (невялікая круглая палка даўжынёю 20—30 см), а калі няма таўкачоў, то іміціруе іх сабранымі ў кулакі пальцамі.

1—4 т. Выканаўцы, пачынаючы з правай нагі «прытупамі» (рух № 1), лініямі ідуць адна насустрач другой (мал. 2).

Мал. 2

5 т. Удзельнікі, стоячы на месцы па шостаі пазіцыі ў лініях, стукаюць таўкачамі 2 разы перад сабой.

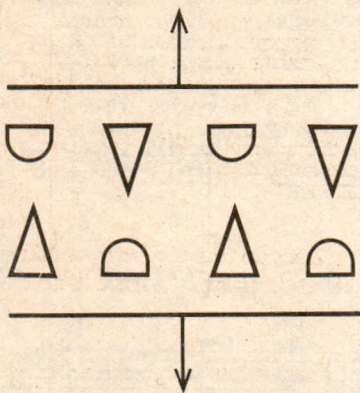
6 т. Выканаўцы, стоячы на месцы па шостаі пазіцыі ў лініях, стукаюць таўкачамі 2 разы над галавой.

7 т. Дзеці, працягваючы стаяць па шостаі пазіцыі, стукаюць 2 разы таўкачамі за спіной.

8 т. Выканаўцы на паўтакта стукаюць 1 раз таўкачамі пад паднятай уперад-уверх сагнутай у калене правай нагой.

На наступныя паўтакта ўдзельнікі правую нагу прыстаўляюць у шостую пазіцыю. Рукі паднімаюць, як у зыходнай паставе, да ўзроўню грудзей.

9—12 т. Выканаўцы, пачынаючы з правай нагі, «прытупамі» (рух № 1), лініямі спінай адыходзяць адзін ад другога (мал. 3).

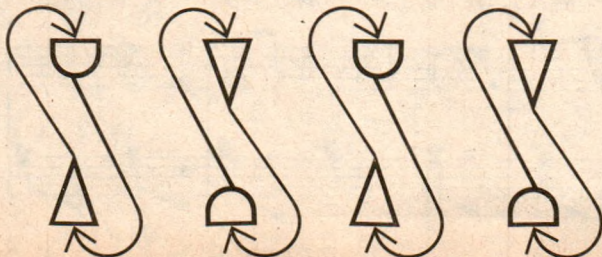

Мал. 3

13—16 т. Дзеці паўтараюць рухі 5—8 т., толькі на 16 т. стукаюць таўкачамі пад паднятай уперад-уверх левай нагой.

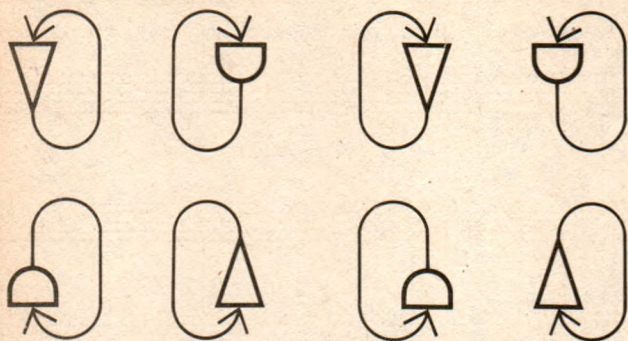
17—20 т. Выканаўцы паўтараюць рухі 1—4 т.

21—24 т. Удзельнікі ў лініях рухам № 1, сустракаючыся правымі плячыма, мяняюцца месцамі з партнёрамі, якія стаяць насупраць (мал. 4).

Мал. 4

25 — 28 т. Выканаўцы паўтараюць рухі 9 — 12 т.
 29 — 32 т. Дзеці ў лініях на месцы рухам № 1 выконваюць управа альбо ўлева паварот на 360° (мал. 5).

Мал. 5

У час танца выканаўцы спяваюць прыпеўку:

Таўкачыкі дубовыя,
 Таўкачыкі сасновыя,
 Сем год валяліся,
 Ступы даждаліся.

Апісанне рухаў

Прытупы (рух № 1)

Выконваюцца на паўтакта музыкі, пачынаючы з-за такта.

Зыходная пастава: шостая пазіцыя ног, сагнутыя ў локцях рукі з таўкачамі, якімі выканаўца імітуе таўчэнне зярна ў ступе, знаходзяцца на ўзроўні грудзей.

Затакт «і» — правую нагу падняць крыху вышэй узроўню шчыкалаткі левай нагі, адначасова падняць сагнутую ў локці правую руку крыху вышэй пляча. Левая рука застаецца на месцы.

«Раз і» — энергічна тупнуць правай нагой побач з левай па шостай пазіцыі, а правую руку рэзка апусціць да ўзроўню грудзей. Адначасова сагнутую ў локці левую руку падняць крыху вышэй пляча, а левую нагу падняць крыху вышэй узроўню шчыкалаткі правай нагі.

На наступныя паўтакта рух працягваецца з другой нагі.

Журавель

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

ХУТКА

First system of musical notation, measures 1-4. The bass clef part features chords labeled 'Б' and '7'.

Second system of musical notation, measures 5-8. The bass clef part features chords labeled 'Б' and '7'.

Third system of musical notation, measures 9-12. The bass clef part features chords labeled 'М' and '7'.

Fourth system of musical notation, measures 13-16. The bass clef part features chords labeled 'М' and '7'.

Fifth system of musical notation, measures 17-20. The bass clef part features chords labeled 'Б' and '7'.

Sixth system of musical notation, measures 21-24. The bass clef part features chords labeled 'Б' and '7'.

Музычны памер 2/4, тэмп умерана-хуткі.

Апісанне танца

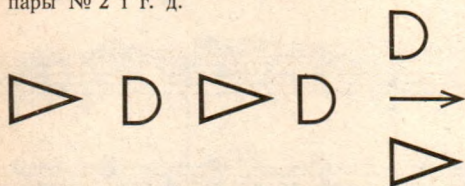
У танцы прымае ўдзел любая колькасць пар. (Гэты варыянт танца дадзены на 3 пары.)

Перад пачаткам танца ўсе ўдзельнікі, узяўшыся за рукі, становяцца па кругу, прычым дзяўчынкі становяцца спераду сваіх партнёраў. Ногі ў шостай пазіцыі.

1—8 т. Выканаўцы рухаюцца па кругу бегам.

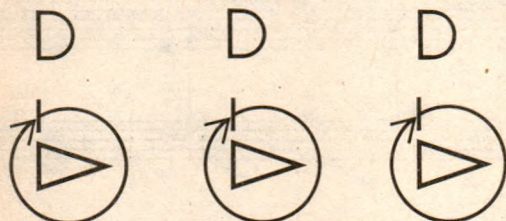
9 т. Удзельнікі, працягваючы рухацца па кругу бегам, у адным месцы разрываюць яго. На месцы разарванага круга становіцца пара з паднятымі ўверх злучанымі правай рукой хлопчыка і левай рукой дзяўчынкі («варотцы»). Левая рука хлопчыка і правая рука дзяўчынкі — на таліі. Ногі ў шостай пазіцыі.

10—16 т. Праз утварэння «варотцы», не разлучаючы рук паміж сабой, працягаюць усе выканаўцы і становяцца пара за парай у калону спераду пары №1, прычым, як толькі пара №2 прабегла «варотцы» пары №1, яна адразу ж становіцца спераду гэтай пары і ўтварае «варотцы» (мал. 1). Наступная за парай №2 пара №3 ужо працягае ў «варотцы» пар №1 і №2 і становіцца спераду пары №2 і г. д.

Мал. 1

17—19 т. Кожная з пар у калоне бегам выконвае паварот па невялікаму кругу вакол сябе на 360° управа. Злучаныя ў пары правая рука хлопчыка і левая рука дзяўчынкі апускаюцца да ўзроўню грудзей, левая рука хлопчыка і правая рука дзяўчынкі ляжаць на таліі (мал. 2).

Мал. 2

20 т. Дзеці ў калоне на месцы выконваюць «трайны прытуп» па шостай пазіцыі (рух №1). Рукі ў пары захоўваюць паставу, як на 17—19 т.

21—23 т. Выканаўцы ў парах паўтараюць рухі 17—19 т. у супроцьлеглым напрамку.

24 т. Удзельнікі ў парах паўтараюць рухі 20 т.

25—32 т. Выканаўцы парамі рухаюцца па кругу бегам. Злучаныя рукі ў пары застаюцца на ўзроўні грудзей, рукамі, якія былі на таліі, машуць, як крыламі, уверх-уніз. Кожны ўзмах уверх-уніз займае 2 такты музыкі.

Апісанне рухаў

Трайны прытуп па шостай пазіцыі (рух №1)

Выконваецца на 1 такт музыкі, пачынаючы з-за такта.

Зыходная пастава: шостая пазіцыя ног.

Затакт «І» — падняць правую нагу да шчыкалаткі левай нагі.

«Раз» — тупнуць правай нагой побач з левай па шостай пазіцыі, адначасова левую нагу падняць да шчыкалаткі правай нагі.

«І» — тупнуць левай нагой побач з правай па шостай пазіцыі, адначасова правую нагу падняць да шчыкалаткі левай нагі.

«Два» — тупнуць правай нагой побач з левай па шостай пазіцыі.

Шастак

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

ПАВОЛЬНА, ПАСКАРАЮЧЫ

Музыкальная партитура для баяна, включающая четыре системы нот. Каждая система состоит из двух стенов: верхнего (сопрано) и нижнего (альто). Ключевая подпись имеет один бемоль (B-flat), метр 3/4. Первая система помечена «Павольна, паскараючы». Вторая система имеет пометки «М». Третья система имеет пометки «Б». Четвертая система имеет пометки «М». Пьеса заканчивается фематой и последним аккордом, помеченным «Б».

Кадраль

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

УМЕРАНА

Музыкальная партитура для баяна, включающая одну систему нот. Система состоит из двух стенов: верхнего (сопрано) и нижнего (альто). Ключевая подпись имеет один бемоль (B-flat), метр 2/4. Пьеса помечена «Умерана». Пьеса заканчивается фематой и последним аккордом, помеченным «Б».

Галубец

Апрацоўка для баяна А. АЛЯХНОВІЧА

ШПАРКА

The image displays three systems of musical notation, likely for a piano piece. Each system consists of a treble staff and a bass staff. The notation includes various note values, rests, and fingerings. The bass staff contains Cyrillic letters 'Б' and the number '7', which are likely indicating specific notes or fingerings. The first system shows a sequence of notes in the treble staff, with corresponding notes and fingerings in the bass staff. The second system continues this sequence, with some notes beamed together. The third system concludes the piece with a final note in the treble staff and a corresponding note in the bass staff.

Заклучэнне

Дашкольнае выхаванне з'яўляецца важным звяном у ста-наўленні маленькага чалавека. Па сутнасці яно закладвае падмурак будучай асобы, фарміруе яе маральныя і эстэтычныя якасці. Вельмі важна, каб у дзяцінстве адбывалася сустрэча дзіцяці з мастацтвам, у прыватнасці з фальклорам, далучэнне яго да здабыткаў народнай творчасці. Вядома, што многія з'явы дзяцінства чалавек памятае ўсё жыццё, таму неабходна менавіта ў гэты перыяд знаёміць будучае пакаленне з традыцыйнай спадчынай, вучыць яго разумець народнае мастацтва, будзіць лепшыя пачуцці прыгожага ў сэрцах хлопчыкаў і дзяўчынак.

Практыка паказвае, што адсутнасць сістэмнасці і пераемнасці ў выхаванні, пачынаючы з дзіцячага сада і заканчваючы вучобай у агульнаадукацыйнай школе, адмоўна адбіваецца на ўспрыняцці народнай творчасці пры навучанні ў сярэдніх і вышэйшых навучальных установах. Многія студэнты, у выніку адсутнасці ведаў па фальклору, не могуць правільна зразумець і ўспрыняць традыцыйны твор, эмацыянальна адгукнуцца на яго. Адсколь зразумелы пэўны негатывізм у адносінах некаторых маладых людзей да традыцыйнай культуры, прыніжэнне мастацкіх вартасцей народнай песні, інструментальнага фальклорнага твора, танца і інш.

На жаль, далёка не ўсё з мастацтва, асабліва фальклорнага, у выніку адсутнасці паслядоўнай сістэмы навучання ў дашкольных установах, немагчыма ўзнавіць затым у той або іншай ступені ў школе, вучылішчы, інстытуце.

Трэба таксама адзначыць, што разуменне фальклорнага твора звязана з пэўнымі ўмовамі яго існавання ў жывым бытаванні, пераасэнсаваннем у сучасных умовах, інтэрпрэтацыяй у іншых галінах чалавечай дзейнасці. Нельга не падкрэсліць і тое, што фальклор, як мастацтва, не адразу становіцца зразумелым таму, хто дрэнна ведае яго спецыфіку, прыроду, сувязь з жыццём.

Лёс розных жанраў беларускага фальклору неаднолькавы. Творы адных жанраў не толькі добра захаваліся ў памяці народа, але і актыўна жывуць і сёння, цікавяць шырокія колы грамадства. І ў той жа час творы другіх жанраў амаль зніклі з бытавання, іх мала хто помніць з пажылых людзей. Добра захаваліся і нярэдка выконваюцца песні розных відаў, асабліва вясельныя, пра каханне, жартоўныя, прыпеўкі. Паўнакроўна жывуць анекдоты, прыказкі, прымаўкі і загадкі. Усё менш і менш бытуе ў народзе казак, легенд, паданняў, каляндарна-абрадавых песень. Аднак цікавасць да народных песень, якія выконваюцца ўдзельнікамі фальклорна-этнаграфічных калектываў, не зніжаецца. Вусна-паэтычная творчасць ніколі не траціла сваёй важнай ролі ў жыцці працоўных ва ўсе эпохі. І сёння агульнапрызнана яе вялікае пазнавальнае і выхаваўчае значэнне.

Беларускі фальклор, як і народная паэзія іншых народаў, характарызуецца перш за ўсё адлюстраваннем барацьбы працоўнага народа за сваё вызваленне ад прыгнёту, за сцвярджэнне ідэалаў добра, гуманізму і справядлівасці. Гераічныя подзвігі

герою фальклору здзяйснююцца ў імя гэтых народных ідэалаў і, як правіла, увенчаюцца поспехам.

Адзін з важнейшых сацыяльных ідэалаў народа — праца, адносіны да яе — яскравы крытэрыі ацэнкі вартасці чалавека, нездарма народныя прыказкі сцвярджаюць: «Хто працуе, таму і шанцуе»; «Не той харош, хто тварам прыгож, а той харош, хто на справу гош»; «Якая справа такая і слава»; «Хто рана ўстае, у таго хлеба стае»; «Хоць рукі чорны, ды работа бела».

Пры рабоце над зборнікам аўтары ставілі мэту пазнаёміць дзяцей з жанравым багаццем беларускага фальклору. Зразумела, што важную ролю ў гэтай рабоце павінны адыгрываць перш за ўсё музычныя работнікі і выхавацелі дашкольных устаноў. Менавіта таму да кожнага жанру фальклору даюцца метадычныя каментарыі, парады па яго выкарыстанню ў практычнай дзейнасці, каротка апісваюцца мастацкія асаблівасці твораў. Канешне, нельга ўспрымаць прадстаўленыя рэкамендацыі як безумоўнае кіраванне ў творчай дзейнасці тых, хто будзе займацца непасрэдна з дзецьмі. Творчая работа не церпіць шаблону, таму разважанні аўтараў, іх творчыя погляды на інтэрпрэтацыю фальклору могуць быць толькі арыенцірам у практычнай дзейнасці па засваенню традыцыі.

Стварэнне зборніка па беларускаму фальклору для самых маленькіх з'яўляецца першай спробай сістэматызацыі традыцыйных твораў з улікам узроставых асаблівасцей дзяцей. Аўтары будучы лічыць сваю задачу выкананай, калі гэтая работа з'явіцца каштоўным матэрыялам для знаёмства дзяцей з традыцыйнай спадчынай нашай бацькаўшчыны.

А. М. Аляхновіч

Змест

А. С. Фядосік. Вусна-паэтычная народная творчасць	3
А. М. Аляхновіч, М. В. Рахчэў. Беларуская народная творчасць у дашкольным выхаванні	7
А. М. Аляхновіч, М. В. Рахчэў. Тэарэтычныя і практычныя задачы выкарыстання народнай песні ў дашкольных установах	10
КАЛЫХАНКІ (1—29)	18
ЗАБАЎЛЯНКІ (1—14)	29
ДРАЖНІЛКІ (1—4)	34
ЗАКЛІЧКІ, ПРЫГАВОРКІ, ЛІЧЫЛКІ (1—7)	35

КАЛЯНДАРНА-АБРАДАВЫЯ ПЕСНІ

Ой, ну, ну, каза	37
Каляда з казой	37
Го-го-го, каза	38
Ой, ішла калядка калядуючы	39
Не кур, не вей, мяцеліца	39
Добры вечар, пане гаспадару	40
Цярэшка, чаху, чаху	40
Вясна красна, адкуль прыйшла	41
А ўжо недалечка краснае яечка	41
Чырвонае кока	42
Ты, зязюля, не кукуй	42
Ляцелі гусёлкі	43
Пасеялі дзеўкі лён	44

ЖАРТОЎНЫЯ ПЕСНІ

Камар лазню тапіў	45
Гэй, у лесе пры даліне	45
Як паставіў верабейка на сметнічку хату	46
Тубаценькі верабей	47
Таўкачыкі	48

АПРАЦОЎКІ НАРОДНЫХ ПЕСЕНЬ

Ладкі-ладушкі. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Аладава</i>	49
Загадкі і адгадкі. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	51
Жалоблівы коцік. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	53
Люлі-люлі, калышу. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	55
Лік. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	56
Дожджык. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	57
Кую, кую ножку. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	59
Коцік. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	60
Люлі-люлі-люлечкі. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	62
А чы-чы, сарока. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	63
Тадзей-дабрадзей. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	64
Ладкі-ладушкі. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	65
Калыханка. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Анцава</i>	67
Баю, баю, баенькі. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Аленіна</i>	69
Бегаў зайчык шэранькі. <i>Словы С. Пацёмкіна. Апрацоўка Г. Вагнера</i>	70
Кукараку, пяташок. <i>Словы народныя. Апрацоўка Я. Зарыцкай</i>	71
Дуб да дубу пахіліўся. <i>Словы народныя. Апрацоўка Я. Зарыцкай</i>	72
Запражыце сівых коні. <i>Словы народныя. Апрацоўка Я. Зарыцкай</i>	73
Ішоў казёл мастом. <i>Словы народныя. Апрацоўка Я. Зарыцкай</i>	74
Ды казел барада. <i>Словы народныя. Апрацоўка Я. Зарыцкай</i>	76

Ну, ну, ну, казёл. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Іпалітава-Іванава</i>	77
Калыханка. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Красева</i>	78
Уцяжай, Мароз-дзядуля. <i>Словы Я. Коласа. Апрацоўка І. Кузняцова</i>	80
Верабейчык. <i>Словы народныя. Апрацоўка І. Кузняцова</i>	81
Падарункі Дзеда Мароза. <i>Словы А. Астапенкі. Апрацоўка І. Кузняцова</i>	83
Зайчык-трайчык. <i>Словы З. Бядулі. Апрацоўка І. Кузняцова</i>	85
З буйных ліп і бяроз. <i>Словы Я. Купалы. Апрацоўка І. Лучанка</i>	86
Ладкі-ладушкі. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Мацісона</i>	87
Сядзіць камар на дубочку. <i>Словы народныя. Апрацоўка С. Палонскага</i>	88
Гулі. <i>Словы народныя. Апрацоўка Я. Прохарава</i>	92
Чы-чы, чы-чы, верабей. <i>Словы народныя. Апрацоўка Р. Пукста</i>	94
Гэй ты, воўчанька. <i>Словы народныя. Апрацоўка Р. Пукста</i>	95
Ладачкі-ладушкі. <i>Словы народныя. Апрацоўка Р. Пукста</i>	96
У мяздзедзя на бару. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	97
Белабока-сарока. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	98
Чорны баран. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	99
Песенька. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	101
Грушка. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	102
Сіўка-варонка. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	106
Пасеялі дзеўкі лён. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	107
Мышка. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	108
Лічылка. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	109
Антось барадаты. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	110
Бусел. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	111
Дражнілка. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	112
Ішоў бай па сцяне. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	113
Божая кароўка. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	114
Сядзіць Сцяпан. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	115
Ладу-ладу-ладкі. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	116
Калыханка. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	118
Прыляцелі куры. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Рашчынскага</i>	119
Іграў я на дудцы. <i>Словы народныя. Апрацоўка Ю. Семянякі</i>	120
Казёл. <i>Словы народныя. Апрацоўка Ю. Семянякі</i>	121
Ходзіць курачка. <i>Словы народныя. Апрацоўка В. Сярх</i>	122
Іванавы пчолкі па полю ляталі. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Туранкова</i>	123
Пліска. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Хадоскі</i>	126
Дазвольце, людзі. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Хадоскі</i>	127
Балабока-сарока. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Хадоскі</i>	129
Калыханка. <i>Словы народныя. Апрацоўка А. Хадоскі</i>	130
Не хадзі, коцік. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Чуркіна</i>	132
Калыханка. <i>Словы народныя. Апрацоўка М. Чуркіна</i>	133
Пастушок. <i>Словы невядомага аўтара. Апрацоўка М. Шпэйэрмана</i>	134

АЎТАРСКІЯ ТВОРЫ

Верабейчык. <i>Словы невядомага аўтара. Музыка М. Анцава</i>	135
Лісічка. <i>Словы З. Бядулі. Музыка М. Анцава</i>	137
Ціп-ціп, курчаткі. <i>Словы В. Луцэвіч. Музыка М. Анцава</i>	139
Кветка. <i>Словы З. Бядулі. Музыка М. Анцава</i>	141
Сарока. <i>Словы невядомага аўтара. Музыка М. Анцава</i>	142
Кот і мышка. <i>Словы невядомага аўтара. Музыка М. Анцава</i>	144
Бім-бом. <i>Словы невядомага аўтара. Музыка М. Анцава</i>	145
Жніво. <i>Словы А. Савёнак. Музыка М. Анцава</i>	147
Вясенняя раніца. <i>Словы М. Чарота. Музыка М. Анцава</i>	150
Козлік. <i>Словы Я. Журбы. Музыка М. Анцава</i>	155
Дакушыная песня. <i>Словы невядомага аўтара. Музыка М. Анцава</i>	157
Май. <i>Словы Н. Хмаркі. Музыка М. Анцава</i>	158
Нашы птушкі. <i>Словы А. Гурло. Музыка М. Анцава</i>	160

Гультяям не трэба есці. <i>Словы А. Савёнак. Музыка (?) Клячко</i>	161
Прывітанне, восень. <i>Словы А. Благінінай. Пераклад А. Вольскага.</i>	
<i>Музыка І. Лучанка</i>	162
Калыханка. <i>Словы невядомага аўтара. Музыка М. Мацісона</i>	164
Агарод. <i>Словы А. Савёнак. Музыка М. Мацісона</i>	166
Вясной. <i>Словы З. Бядулі. Музыка М. Мацісона</i>	166
Песенька пра вожыка. <i>Словы Э. Агняцвет. Музыка Р. Пукста</i>	168
Бяжы, коцік. <i>Словы народныя. Музыка А. Туранкова</i>	170
Зайнка. <i>Словы народныя. Музыка А. Туранкова</i>	172
Бяжыць вожык. <i>Словы народныя. Музыка М. Хаўхлянцава.</i>	
<i>Апрацоўка А. Граса</i>	173
Зайкі на лужку. <i>Словы З. Лазаравай. Пераклад П. Макаля.</i>	
<i>Музыка М. Шнэйдэрмана</i>	175

НАРОДНЫЯ ГУЛЬНІ

<i>А. М. Аляхновіч, М. В. Рахчэў.</i> Народная гульня як сродак усебаковага выхавання дзіцяці	177
--	-----

Гульні з музыкай

Верабей (<i>варыянт I</i>)	180
Верабей (<i>варыянт II</i>)	180
Мак	181
Верабей (<i>варыянт III</i>)	181
Курнацца	182
У мядзведзя на бару (<i>варыянт I</i>)	182
Слепа бабулечка	183
У мядзведзя на бару (<i>варыянт II</i>)	183
Зайнка	184
Верабей (<i>пячэнне хлеба</i>)	185
Штастак	185
Грушка	186

Гульні без музыкі

У золата	187
Гусак	187
Гусі	187
Ноч і дзень	188
У ружу	188
Мост	188
У казіны рог	188
У ката	188
У гнілога бурака	189
У ваўкі і авечкі	189
Маша	189
Адгадай, хто?	189
Сляпы музыка	189
Ляскаўкі	189
У Бабу Ягу	190
Палачка-шукалачка	190
Куры	190
Жмуркі	190

КАЗКІ

Уступнае слова <i>А. С. Фядосіка</i>	191
Сава і дзяцел	193
Курачка-рабка	193
Чаму ваўкі званка баяцца	194

Стары бацька	194
Пчала і муха	196
Як курачка пеўніка ратавала	196
Стары конь	197
Мена	198
Хітры вол	200

ПРЫКАЗКІ, ПРЫМАЎКІ, ЗАГАДКІ

Уступнае слова <i>М. В. Рахчэва</i>	201
---	-----

Прыказкі і прымаўкі

Прырода, яе стыхіі і з'явы. Жывёльны і раслінны свет	203
Поры года. Час. Народны каляндар	204
Сельская гаспадарка	204
Праца	205
Дзеці і іх выхаванне	205
Дабрата. Злосць. Зайздрасць. Няўдзячнасць	205
Лянота. Гультайства. Паразітызм. Няўмельства	206
Пра праўду і няпраўду	206

Загадкі

Неба і нябесныя свяцілы	206
Зямля і вада	207
Стыхіі і з'явы прыроды	207
Час, поры года	209
Раслінны свет	209

СТАРОНКА АРКЕСТРАНТА

<i>А. М. Аляхновіч. Ігра на дзіцячых інструментах</i>	211
<i>Забаўлянка. Інструментоўка А. Аляхновіча</i>	217
<i>Таўкачыкі. Інструментоўка А. Аляхновіча</i>	221
<i>Грушка. Інструментоўка А. Аляхновіча</i>	225
<i>Кальханка. Інструментоўка А. Аляхновіча</i>	228
<i>Дражнілка. Інструментоўка А. Аляхновіча</i>	231
<i>Ой, ну, ну, каза. Інструментоўка А. Аляхновіча</i>	234
<i>Шастак. Інструментоўка А. Аляхновіча</i>	237
<i>Верабей. Інструментоўка А. Аляхновіча</i>	240
<i>Полька. Інструментоўка А. Аляхновіча</i>	243

СТАРОНКА ХАРЭОГРАФА

<i>Г. К. Каляда. Апісанне пазіцый рук і ног, якія сустракаюцца ў танцах</i>	246
<i>Верабей. Запіс і апрацоўка Г. Каляды. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	246
<i>Галоп. Запіс і апрацоўка Г. Каляды. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	248
<i>Заінька. Запіс і апрацоўка Г. Каляды. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	250
<i>Мосцік. Запіс і апрацоўка Г. Каляды. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	251
<i>Мак. Запіс і апрацоўка Г. Каляды. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	254
<i>Кола. Запіс і апрацоўка Г. Каляды. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	256
<i>Таўкачыкі. Запіс і апрацоўка Г. Каляды. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	258
<i>Журавель. Запіс і апрацоўка Г. Каляды. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	260
<i>Шастак. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	263
<i>Кадрыль. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	263
<i>Галубец. Апрацоўка для баяна А. Аляхновіча</i>	264
<i>А. М. Аляхновіч. Заклучэнне</i>	266

Вучэбнае выданне
БЕЛАРУСКІ ДЗІЦЯЧЫ ФАЛЬКЛОР
Традыцыйныя запісы, апрацоўкі і аўтарскія творы

Складальнікі:

Аляхновіч Алег Міхайлавіч
Рахчэў Мікалай Васільевіч
Фядосік Анатоль Сямёнавіч
Каструлёў Уладлен Дзмітрыевіч

Рэдактары *Я. І. Шэмет, Л. Р. Рэцкая*
Мастак *І. М. Прановіч*
Мастацкі рэдактар *В. В. Кузьмічова*
Тэхнічны рэдактар *І. П. Касцецкая*
Карэктары *Л. М. Раменьчык, Н. М. Масарэнка*
Аператар *А. М. Прохарчык*

Падп. да друку з арыгінала-макета 29.03.93. Фармат 60×90 1/16. Папера кн.-часоп. Гарнітура тып Таймс. Афсетны друк. Ум. друк. арк. 17,0. Ум. фарб.-адб. 18,0. Ул.-выд. арк. 18,4. Тыраж 30 000 экз. Зак. 233.

Ордэна Дружбы народаў выдавецтва «Беларусь» Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Ліцэнзія ЛВ № 2.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.

БЕЛАРУСКІ ДА
ВІДЯЧЫ І
КЛАСІ

РАВА
БІЖА
ПЛО
РО